

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η

**ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

ΠΑΝΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΑΝΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΠΕΤΡΑΚΗΣ ΛΟΥΚΑΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2010

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η

**ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

ΠΑΝΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ (Α.Μ. 11396)

ΠΑΝΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ (Α.Μ. 13783)

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΠΕΤΡΑΚΗΣ ΛΟΥΚΑΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2010

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	6
1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ.....	6
1.2. ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ.....	9
1.2.1. Ελεγκτικά Θέματα και Αποκλίσεις που Εντοπίζονται στην Εφαρμογή των Λογιστικών Αρχών και της Εμπορικής Νομοθεσίας.....	11
1.3. ΣΥΓΧΥΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ...	26
1.4. ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	27
1.4.1. Η Ανάλυση της οικονομίας.....	27
1.4.2. Η Ανάλυση του Κλάδου	29
1.4.3. Η Ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών μιας επιχείρησης.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	38
2.1. ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ	38
2.1.1. Αριθμοδείκτες κερδοφορίας και αποδοτικότητας.....	41
2.1.2. Αριθμοδείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης.....	45
2.1.3. Αριθμοδείκτες δραστηριότητας.....	52
2.1.4. Ανάλυση μεγέθυνσης.....	61
2.2. ΟΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ.....	64
2.3. ΟΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΑΣΗΣ.....	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΕΛΕΓΧΟΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	67
3.2 ΧΡΗΣΤΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ..	76
3.3 Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	78
3.4 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	83
3.5 ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....	84
3.6 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ – ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΚΤΗΣ	87
3.7 ΣΤΑΔΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	89
3.8 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	89
3.9 ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	92
3.10 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟΥ	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ-ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	99
4.1 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	102
4.2 ΣΚΟΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ	104
4.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ	105
4.4 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ	115
4.5 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ ΚΑΙ ΑΜΟΙΒΩΝ ΤΡΙΤΩΝ.....	119
4.6 ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ.....	121
4.7 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΞΟΔΩΝ.....	122
4.8. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ – ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ.....	126
4.9 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	127
4.10. ΣΚΟΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ	129
4.11 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΜΙΣΘΟΔΟΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	137
4.12 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ	141
4.13 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ :	145
4.14. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ	149
4.15 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΞΟΔΩΝ	159
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	164
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	166

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με τους Σχινά και Λυρίδη¹, μερικοί από τους στόχους μιας επιχείρησης αφορούν:

- ✓ στην μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων
- ✓ στην μεγιστοποίηση του κέρδους
- ✓ στην μεγιστοποίηση των απολαβών διοικητικών στελεχών
- ✓ σε λοιπούς σχετικούς στόχους, όπως η συμμετοχή και ο έλεγχος άλλων επιχειρήσεων

Συνήθως, ο κύριος στόχος των εταιριών είναι η μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων, μεθερμηνευόμενος ως μεγιστοποίηση της τιμής της μετοχής².

Από την άλλη, η παραδοσιακή οικονομική θεώρηση της μεγιστοποίησης του κέρδους δεν υιοθετείται από πολλές επιχειρήσεις ως κύριος στόχος, καθώς αυτός συνιστά βραχυπρόθεσμο στόχο παραβλέποντας πιο μακροπρόθεσμες καταστάσεις και ευκαιρίες. Επί παραδείγματι, η ανάληψη μιας δαπανηρής επένδυσης θα επιφέρει μεγάλες δαπάνες στα προσεχή έτη αλλά μεγάλα έσοδα στα επόμενα., ενώ η απόρριψη της θα οδηγήσει σε μεγιστοποίηση των κερδών στο βραχυχρόνιο διάστημα εις βάρος, όμως, της μακροχρόνιας πορείας της επιχείρησης.

---

¹ Σχινάς, Ο. και Λυρίδης, Δ. (2002). *Σημειώσεις Λογιστικής και Τεχνικής Ανάλυσης*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών.

² Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

Η επίτευξη λοιπόν του βασικού στόχου μιας εταιρίας, σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα, δύναται να κριθεί είτε εκ των υστέρων, καταγράφοντας την πορεία της τιμής της μετοχής κατά το αντίστοιχο διάστημα, είτε εκ των προτέρων, εξετάζοντας και αναλύοντας τις, εκ του νόμου απαιτούμενες, δημοσιευθείσες εταιρικές λογιστικές καταστάσεις.

Οι λογιστικές καταστάσεις, τις οποίες δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις, ενδιαφέρουν πολλούς συναλλασσόμενους με την επιχείρηση τόσο εντός αυτής όσο και εκτός. Πρωτίστως οι εν λόγω καταστάσεις απευθύνονται στους εκτός της επιχείρησης λαμβάνοντες αποφάσεις, μιας και οι εντός αυτής έχουν πρόσβαση σε ολόκληρο το φάσμα των δεδομένων της επιχείρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ

Βασικός στόχος της ανάλυσης των οικονομικών καταστάσεων είναι η διευκόλυνση της λήψης αποφάσεων οι οποίες αφορούν την αποτελεσματική κατανομή των οικονομικών πόρων που χρησιμοποιούνται από την επιχείρηση. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν η χορήγηση πιστώσεων, η επιλογή επενδύσεων, η αμοιβή στελεχών και εργαζομένων.

Η λεπτομερής γνώση χρηματοοικονομικής λογιστικής αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για έναν αναλυτή, γιατί η γνώση αυτή θα του επιτρέψει να αναγνωρίσει τις ελλείψεις των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων, να αναζητήσει πληροφορίες και να προσαρμόσει τα λογιστικά μεγέθη προκειμένου να αντεπεξέλθει στους σκοπούς της ανάλυσής του.

Σύμφωνα με το πρώτο πρότυπο των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, οι οικονομικές καταστάσεις είναι μία δομημένη οικονομική παρουσίαση της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης και των συναλλαγών που έχουν αναληφθεί από αυτή. Η επιδίωξη των οικονομικών καταστάσεων είναι να παρέχουν πληροφορίες οι οποίες είναι σχετικές με την οικονομική θέση, την απόδοση και τις ταμιακές ροές της επιχείρησης, που είναι χρήσιμες σε μια ευρεία ομάδα χρηστών προκειμένου με την αξιοποίησή τους να λαμβάνουν οικονομικές

αποφάσεις. Οι οικονομικές καταστάσεις δείχνουν επίσης τα αποτελέσματα της διαχείρισης των οικονομικών πόρων που έχουν διατεθεί στη Διοίκηση³.

Για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, οι οικονομικές καταστάσεις πρέπει να παρέχουν πληροφορίες σχετικές με τα ακόλουθα στοιχεία μιας επιχείρησης:

(α) τα περιουσιακά στοιχεία,

(β) τις υποχρεώσεις,

(γ) τα ίδια κεφάλαια,

(δ) τα έσοδα και τα έξοδα, συμπεριλαμβανομένων των κερδών και ζημιών και, (ε) τις ταμιακές ροές.

Αυτές οι πληροφορίες, παράλληλα με άλλες πληροφορίες στο Προσάρτημα των οικονομικών καταστάσεων, βοηθούν τους χρήστες να προεκτιμήσουν τις μελλοντικές ταμιακές ροές της επιχείρησης και ειδικότερα το χρόνο και τη βεβαιότητα της δημιουργίας Ταμιακών διαθεσίμων και Ταμιακών ισοδύναμων. Οι πληροφορίες οι οποίες παρέχονται ανωτέρω περιλαμβάνονται στα ακόλουθα συνθετικά στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων⁴:

1. ισολογισμό,

2. κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων,

---

³ International Federation of Accountants, Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004 Edition

⁴ International Federation of Accountants, Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004 Edition

3. κατάσταση που να παρουσιάζει:

- ✓ είτε όλες τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων, είτε
- ✓ τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων, εκτός από εκείνες που προκύπτουν από συναλλαγές με τους μετόχους και από διανομές στους μετόχους,

4. κατάσταση Ταμιακών ροών, και

5. λογιστικές αρχές και επεξηγηματικές σημειώσεις.

Πέρα από τις οικονομικές καταστάσεις, οι επιχειρήσεις προτρέπονται να παρουσιάζουν, μια χρηματοοικονομική επισκόπηση από τη διοίκησή τους, που να περιγράφει και να επεξηγεί τα κύρια χαρακτηριστικά της χρηματοοικονομικής απόδοσης και της οικονομικής θέσης της επιχείρησης, καθώς και τις κύριες αβεβαιότητες που αντιμετωπίζει. Η έκθεση αυτή μπορεί να περιλαμβάνει μια επισκόπηση:

- ✓ Των κύριων παραγόντων και επιδράσεων που προσδιορίζουν την απόδοση της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων των μεταβολών στο περιβάλλον, στο οποίο αυτή δραστηριοποιείται, της ανταπόκρισης της επιχείρησης σε αυτές τις μεταβολές και την επίδρασή τους, καθώς και της πολιτικής της επιχείρησης για επενδύσεις προς διατήρηση και ενίσχυση της απόδοσης, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής της για τα μερίσματα.
- ✓ Των πηγών κεφαλαιοδότησης της επιχείρησης και των πολιτικών κεφαλαιακής διάρθρωσης και διαχείρισης των κινδύνων της.

- ✓ Της δυναμικής και των πόρων της επιχείρησης, η αξία των οποίων δεν αντανακλάται στον ισολογισμό, σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα.

Πολλές επιχειρήσεις παρουσιάζουν, πέραν από τις οικονομικές καταστάσεις, πρόσθετες καταστάσεις, όπως περιβαλλοντολογικές εκθέσεις και καταστάσεις προστιθέμενης αξίας, ειδικώς σε κλάδους όπου οι περιβαλλοντικοί παράγοντες είναι σημαντικοί και όπου οι εργαζόμενοι θεωρούνται ότι είναι μια σημαντική ομάδα χρηστών. Οι επιχειρήσεις προτρέπονται να παρουσιάζουν τέτοιες πρόσθετες καταστάσεις, αν η διοίκηση πιστεύει ότι θα βοηθήσουν τους χρήστες να πάρουν οικονομικές αποφάσεις.

1.2. ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Τόσο ο Κ.Ν. 2190/1920, όσο και τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και οι αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης αναγνωρίζουν ότι την ευθύνη κατάρτισης και παρουσίασης των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης φέρει το Διοικητικό Συμβούλιο ή / και κάποιο άλλο όργανο της διοίκησής της⁵.

Το αντικείμενο ενός ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων είναι η έκφραση γνώμης του ελεγκτή για το αν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί, από όλα τα ουσιώδη θέματα, με βάση ένα πλαίσιο αναφοράς για την κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων.

---

⁵ Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, Οδηγός Πιστοποιητικών Ελέγχου

Παρά το γεγονός ότι η γνώμη του ελεγκτή ενισχύει την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, ο χρήστης τους δεν πρέπει να υποθέσει ότι η ελεγκτική γνώμη είναι μια επιβεβαίωση και της μελλοντικής βιωσιμότητας της εταιρείας, ή της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας με τις οποίες έχουν αντιμετωπισθεί οι υποθέσεις της εταιρείας από την διοίκησή της.

Ο έλεγχος, σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, πρέπει να είναι σχεδιασμένος έτσι ώστε να παρέχει λογικές επιβεβαιώσεις ότι οι οικονομικές καταστάσεις λαμβανόμενες ως σύνολο είναι ελεύθερες από «ουσιώδη» λάθη.

Η έννοια του «ουσιώδους λάθους» είναι ένα κρίσιμο όριο το οποίο χρησιμοποιούν οι ελεγκτές των οικονομικών καταστάσεων και πρέπει οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων να αντιλαμβάνονται την έννοια και τη χρήση του. Η πληροφορία λοιπόν θεωρείται «ουσιώδης» όταν η παράλειψή της ή η λανθασμένη διατύπωσή της μπορεί να επηρεάσει τις οικονομικές αποφάσεις των χρηστών οι οποίες, λαμβάνονται με βάση τις οικονομικές καταστάσεις.

Από την άλλη, λογική επιβεβαίωση είναι εκείνη η βασική ελεγκτική αρχή με την οποία ο ελεγκτής συγκεντρώνει εκείνες τις ελεγκτικές αποδείξεις οι οποίες είναι απαραίτητες για να σχηματίσει γνώμη.

Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει τέλος να γνωρίζουν ότι ο ελεγκτής δεν μπορεί να παράσχει απόλυτη επιβεβαίωση διότι υπάρχουν ενδογενείς περιορισμοί σε έναν έλεγχο, οι οποίοι επιδρούν στην ικανότητά του να

εντοπίσει ουσιώδη λάθη. Οι περιορισμοί αυτοί είναι αποτέλεσμα παραγόντων όπως⁶:

- ✓ η χρήση δειγματοληψίας στον έλεγχό του,
- ✓ ενδογενείς περιορισμοί του εσωτερικού ελέγχου (π.χ. η πιθανότητα να υπάρχουν υπερβάσεις της διοίκησης, ή ακόμα και απάτη),
- ✓ το γεγονός ότι οι περισσότερες ελεγκτικές αποδείξεις είναι “πειστικές” και όχι “συμπερασματικές”.

Ο αναγνώστης των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να έχει βασικές γνώσεις λογιστικής, ώστε να αντιλαμβάνεται το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων και επίσης, να έχει τη δυνατότητα να αντιλαμβάνεται το περιεχόμενο των σημειώσεων της εταιρείας στον Ισολογισμό, καθώς και των παρατηρήσεων των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Ειδικά οι τελευταίες είναι κρίσιμες, καθώς αναφέρουν αποκλίσεις της εταιρείας από τις αρχές σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων και οι τελευταίες θα πρέπει να αναμορφωθούν με τις παρατηρήσεις αυτές, ώστε να είναι σύμφωνες με την ισχύουσα νομοθεσία.

1.2.1. Ελεγκτικά Θέματα και Αποκλίσεις που Εντοπίζονται στην Εφαρμογή των Λογιστικών Αρχών και της Εμπορικής Νομοθεσίας

Οι κυριότερες παρατηρήσεις που αναφέρονται συχνά σε πιστοποιητικά ελέγχου μπορούν να ομαδοποιηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες⁷:

---

⁶ Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, Οδηγός Πιστοποιητικών Ελέγχου

1) Μέθοδος Απογραφής

Η αλλαγή μεθόδου απογραφής θεωρείται ότι είναι παρέκκλιση από τη θεμελιώδη προϋπόθεση της πάγιας εφαρμογής των ίδιων λογιστικών αρχών και μεθόδων. Έτσι αν για παράδειγμα έχει αλλάξει η μέθοδος αποτίμησης των αποθεμάτων (από FIFO σε μέση τιμή, ή αν η απόσβεση των παγίων περιουσιακών στοιχείων μεταβλήθηκε από τη μέθοδο της σταθερής στη φθίνουσα), αυτό θεωρείται ότι είναι μια αλλαγή της μεθόδου απογραφής. Η μεταβολή της μεθόδου απογραφής από τη μια χρήση στην άλλη μπορεί να επηρεάσει το κόστος της χρήσης και να αυξήσει ή να μειώσει τα αποτελέσματα, χωρίς η αλλαγή αυτή να προέρχεται από την δραστηριότητα της επιχείρησης, και για το λόγο αυτό οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων πρέπει να λαμβάνουν γνώση των αλλαγών αυτών.

2) Αλλαγή Συντελεστών Απόσβεσης

Η αλλαγή των συντελεστών απόσβεσης δεν θεωρείται ότι είναι μια αλλαγή της μεθόδου απογραφής αλλά ότι μεταβάλλει την εκτίμηση που έχει σχηματίσει η διοίκηση της εταιρείας για τη διάρκεια της ωφέλιμης ζωής ενός παγίου. Αν η εταιρεία εκτιμήσει ότι τα πάγια στοιχεία της πρέπει να αποσβένονται πιο γρήγορα, αυτό θα έχει ως συνέπεια την αύξηση του κόστους και τη μείωση των καθαρών κερδών. Βέβαια στην Ελληνική πραγματικότητα, η αλλαγή των συντελεστών απόσβεσης συνήθως προκύπτει από μία με βάση νόμου απόφαση, και όχι ως επιλογή της διοίκησης. Έτσι πρόσφατα, με το Π.Δ. 299/2003, δόθηκε

---

⁷ International Federation of Accountants, Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004 Edition

στις επιχειρήσεις η δυνατότητα να επιλέξουν από ένα εύρος συντελεστών απόσβεσης, αυτόν που αρμόζει περισσότερο στη δραστηριότητα και τη φύση των παγίων της επιχείρησης. Στις περιπτώσεις αυτές, η εταιρεία αναφέρει σε σημείωσή της το ύψος της επίδρασης της αλλαγής αυτής στις οικονομικές καταστάσεις.

3) Αναπροσαρμογή Αξίας Ακινήτων

Η αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων η οποία γίνεται κάθε τέσσερα χρόνια με βάση το νόμο 2065/1992 δεν θεωρείται ότι είναι αλλαγή μεθόδου απογραφής, καθώς αποσκοπεί στη διόρθωση της υποτιμημένης αξίας με την οποία εμφανίζονται τα ακίνητα. Η αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων συνήθως έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της αξίας με την οποία εμφανίζονται τα πάγια (γήπεδα – οικόπεδα) στον ισολογισμό από χρήση σε χρήση, χωρίς όμως να έχει γίνει απόκτηση νέων παγίων. Αντίστοιχα, υπάρχει μια μεταβολή στην αξία των ιδίων κεφαλαίων, ίση με την υπεραξία της αναπροσαρμογής των ακινήτων, η οποία δεν εμφανίζεται στην κατάσταση αποτελεσμάτων και στον πίνακα διάθεσης.

Παρά το γεγονός ότι δεν είναι αλλαγή μεθόδου απογραφής, στο πιστοποιητικό του ορκωτού ελεγκτή ή σε σημείωση της εταιρείας πρέπει να αναφέρεται η αλλαγή που έχει επέλθει στην αξία κτήσης, στο αναπόσβεστο υπόλοιπο και στις αποσβέσεις της τρέχουσας χρήσης.

Με τον πρόσφατο νόμο 3229/2004 (ο οποίος συνέχισε το σκεπτικό του προηγούμενου άρθρου 28 Ν.3091/2002) επιτρέπεται η αναπροσαρμογή στην εύλογη αξία τους, της αξίας των ακινήτων, ετησίως αρχόμενης από τους

ισολογισμούς της 31.12.2003. Η εύλογη τους αξία θα λαμβάνεται αυτή που προσδιορίζεται από επαγγελματίες εκτιμητές και απεικονίζει την πραγματική αξία του ακινήτου. Η αναπροσαρμογή αυτή της αξίας των ακινήτων δεν αποτελεί αλλαγή μεθόδου απογραφής, καθώς προβλέπεται από ειδικό νόμο και είναι προαιρετική, ούτε παρέκκλιση από τις διατάξεις του άρθρου 43 του Κ.Ν.2190/1920 (όπου προβλέπεται αναπροσαρμογή με βάση ειδικό νόμο). Παρόλα αυτά η εταιρεία πρέπει να διατυπώνει σημείωση και να επισημαίνει τις μεταβολές που επήλθαν στα διάφορα κονδύλια των οικονομικών καταστάσεων, ενώ και ο ελεγκτής παραθέτει στο πιστοποιητικό του σημείωση για τις μεταβολές που επέρχονται λόγω αυτής της μεταβολής⁸.

4) Εσφαλμένη Εφαρμογή Μεθόδου Απογραφής

Στην περίπτωση κατά την οποία στην προηγούμενη χρήση έγινε λανθασμένη εφαρμογή μεθόδου απογραφής, ενώ στην τρέχουσα έγινε ορθή εφαρμογή, τότε θα πρέπει να γίνεται γνωστοποίηση των ποσών με τα οποία θα είχαν επηρεαστεί τα αποτελέσματα είτε θετικά είτε αρνητικά και στις δύο χρήσεις, αν η εφαρμογή της μεθόδου απογραφής γινόταν ορθά και στις δύο αυτές χρήσεις, έτσι ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να λάβει γνώση του ύψους της διόρθωσης των κονδυλίων και να απομονώσει τις μεταβολές αυτές από τις μεταβολές που προήλθαν από τις συναλλακτικές δραστηριότητες.

---

⁸ International Federation of Accountants, Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004 Edition

Στην περίπτωση όπου στην τρέχουσα χρήση η εφαρμογή της μεθόδου απογραφής δεν είναι ορθή, σε αντίθεση με την προηγούμενη χρήση, τότε θα πρέπει να γίνει αναφορά του ποσού κατά το οποίο επηρεάζονται τα αποτελέσματα και τα συγκεκριμένα κονδύλια του ισολογισμού της ελεγχόμενης χρήσης.

5) Φορολογικός Έλεγχος

Στην πλειονότητα των εταιρειών δεν έχει διενεργηθεί φορολογικός έλεγχος για την χρήση στην οποία παρέχεται το πιστοποιητικό έλεγχου. Σε αυτές τις περιπτώσεις γνωστοποιείται ότι η εταιρεία δεν έχει ελεγχθεί για τις συγκεκριμένες χρήσεις και ως εκ τούτου οι φορολογικές της υποχρεώσεις δεν έχουν καταστεί οριστικές. Για το λόγο αυτό ο αναγνώστης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ότι στο μέλλον είναι πολύ πιθανό να προκύψουν επιβαρύνσεις οι οποίες θα επηρεάσουν τη δυνατότητα για διανομή κερδών.

Στην άλλη περίπτωση όπου στη διάρκεια της χρήσης έχει διενεργηθεί φορολογικός έλεγχος ο οποίος αφορούσε προηγούμενες χρήσεις, γνωστοποιείται το ποσό διαφοράς φόρου εισοδήματος το οποίο επιβαρύνει τη λογιστική καθαρή θέση της εταιρείας, καθώς και το ποσό των προστίμων και προσαυξήσεων το οποίο έχει επιβαρύνει τα έκτακτα αποτελέσματα προηγούμενων χρήσεων, στο πίνακα αποτελεσμάτων χρήσεως της εταιρείας.

6) Προβλέψεις για Όλους τους Κινδύνους

Σύμφωνα με επιμέρους διατάξεις των άρθρων 42^ε και 43 του Κ.Ν.2190/1920, οι οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας πρέπει να εμφανίζουν με απόλυτη

σαφήνεια την πραγματική εικόνα της περιουσιακής διάρθρωσης, της χρηματοοικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων χρήσης της εταιρείας. Για το λόγο αυτό πρέπει στις περιπτώσεις που ο ελεγκτής της εταιρείας διαπιστώνει ότι δεν έχουν ληφθεί οι απαραίτητες προβλέψεις να κάνει ειδική νύξη στο πιστοποιητικό του. Οι προβλέψεις μπορούν αφορούν πέντε σημαντικές κατηγορίες⁹:

α. Προβλέψεις για αποζημίωση προσωπικού λόγω συνταξιοδότησης

Οι δύο βασικοί λόγοι οι οποίοι επιβάλλουν το σχηματισμό πρόβλεψης για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία είναι: α) ότι ο ισολογισμός και τα αποτελέσματα πρέπει να απεικονίζουν την πραγματική εικόνα όπως αναφέρεται και στην προηγούμενη παράγραφο, και β) ότι το ποσό της αποζημίωσης που θα καταβληθεί στους αποχωρήσαντες για συνταξιοδότηση ή λόγω απολύσεως, να μην επιβαρύνει εξ' ολοκλήρου τη χρήση της αποχώρησης, αλλά τις χρήσεις που παρέχεται η εργασία και να έχει τον ίδιο κοστολογικό χειρισμό με τις αποδοχές των οποίων αποτελεί παρακολούθημα. Οι παρατηρήσεις των ελεγκτών σχετικά με το σχηματισμό πρόβλεψης προσωπικού αναφέρουν το ποσό της πρόβλεψης προσωπικού που αφορά τη χρήση και θα έπρεπε να επιβαρύνει τα αποτελέσματά της, όσο και το συνολικό ποσό της πρόβλεψης που θα έπρεπε να έχει λογιστικοποιηθεί. Το συνολικό αυτό ποσό

---

⁹ International Federation of Accountants, Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004 Edition

είναι και αυτό το οποίο θα επιδράσει αρνητικά και θα μειώσει τα ίδια κεφάλαια της εταιρείας αν λογιστικοποιηθεί.

β. Προβλέψεις για υποτιμήσεις ενσώματων περιουσιακών στοιχείων

Στις περιπτώσεις που η αποτίμηση ενός στοιχείου παγίου περιουσιακού στοιχείου είναι χαμηλότερη μεταξύ της τιμής κτήσης ή του κόστους ιδιοκατασκευής και της τρέχουσας τιμής του, τότε η εταιρεία θα πρέπει να σχηματίζει πρόβλεψη υποτίμησής του. Σε αντίθετη περίπτωση ο ελεγκτής αναφέρει στο πιστοποιητικό που χορηγεί το ποσό της πρόβλεψης το οποίο σύμφωνα με την γνώμη του θα έπρεπε να σχηματισθεί και να βαρύνει τα αποτελέσματα της χρήσης γνωστοποιώντας έτσι τη «δίκαιη» αξία των περιουσιακών στοιχείων αλλά και την επίδραση στα αποτελέσματα που δημιούργησε η υποτίμηση.

γ. Προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις

Το άρθρο 43, παρ.8, εδ. α, αναφέρει ότι οι απαιτήσεις οι οποίες είναι ανεπίδεκτες είσπραξης πρέπει να αποσβένονται στο σύνολό τους, ενώ αυτές που είναι επισφαλούς είσπραξης πρέπει να απεικονίζονται στον ισολογισμό με την πιθανή τους αξία κατά το χρόνο που θα εισπραχθούν. Σε πολλές περιπτώσεις, ο ελεγκτής διατυπώνει επιφύλαξη για το ύψος της πρόβλεψης που έχει σχηματίσει η ίδια η εταιρεία και διατυπώνει την άποψη ότι ο σχηματισμός επιπρόσθετης πρόβλεψης είναι αναγκαίος. Αυτό σημαίνει ότι οι απαιτήσεις που απεικονίζει η

εταιρεία στον ισολογισμό δεν είναι όλες εισπραξιμες και ως εκ τούτου το ποσό το οποίο δεν μπορεί να εισπραχθεί θα πρέπει να διαγραφεί. Η διαγραφή αυτή επιβαρύνει τα αποτελέσματα της χρήσης και μέσω αυτών μειώνει τα ίδια κεφάλαια.

δ. Προβλέψεις για συναλλαγματικές διαφορές προκύπτουσες κατά την αποτίμηση απαιτήσεων υποχρεώσεων σε ξένο νόμισμα

Κατά την αποτίμηση των απαιτήσεων και υποχρεώσεων σε ξένο νόμισμα είναι πιθανό να προκύψουν χρεωστικές συναλλαγματικές διαφορές, οι οποίες πρέπει να καταχωρούνται στα αποτελέσματα της χρήσης. Επίσης, είναι πιθανό να προκύψουν συναλλαγματικές διαφορές κατά την αποτίμηση υποχρεώσεων από δάνεια ή πιστώσεις σε ξένο νόμισμα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την απόκτηση πάγιων περιουσιακών στοιχείων. Οι συναλλαγματικές διαφορές σε αυτή την περίπτωση καταχωρούνται στα έξοδα πολυετούς απόσβεσης και αποσβένονται ανάλογα με την υπόλοιπη κανονική χρονική διάρκεια του δανείου.

ε. Προβλέψεις για κινδύνους και έξοδα

Ανάλογα τέλος με τις ιδιάζουσες περιπτώσεις κάθε επιχείρησης, μπορεί να είναι αναγκαίος ο σχηματισμός πρόβλεψης για κάποιο ειδικό κίνδυνο που αντιμετωπίζει ή έξοδο στο οποίο να υποβληθεί η εταιρεία στο μέλλον. Τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να είναι μια δικαστική διαμάχη, απαιτήσεις από πελάτες, κ.ά.. Όταν η εταιρεία θεωρεί ότι είναι πιθανό να προκύψει επιβάρυνση στο μέλλον

κατά την οριστικοποίηση αυτών των περιπτώσεων, θα πρέπει να δημιουργήσει σχετική πρόβλεψη, ώστε να καλύψει την αρχή της συντηρητικότητας κατά τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων.

Και στις περιπτώσεις αυτές, αν ο ελεγκτής σχηματίσει τη γνώμη ότι η υπάρχουσα πρόβλεψη δεν είναι ικανοποιητική ή ότι είναι χρήσιμο για τους αναγνώστες να λάβουν ιδιαίτερη γνώση του σχηματισμού της πρόβλεψης, τότε ο ελεγκτής μπορεί να κάνει αναφορά στο πιστοποιητικό του για το ύψος της σχηματισθείσας πρόβλεψης.

στ. Σχηματισμός υπερπροβλέψεων

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε ότι δεν είναι επιτρεπτός ο σχηματισμός μεγαλύτερων προβλέψεων από ότι είναι εύλογο, καθώς φαλκιδεύεται η διανομή πραγματικών κερδών.

7) Συνέχιση της Δραστηριότητας της Εταιρείας

Ο Κ.Ν.2190/1920 (άρθρα 47 και 48) λαμβάνει ιδιαίτερη μέριμνα όταν τα ίδια κεφάλαια της εταιρείας μειωθούν κάτω από ένα συγκεκριμένο ποσοστό επί του μετοχικού κεφαλαίου. Η ουσία της διάταξης αυτής είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς με τις διατάξεις αυτές του Κ.Ν.2190/1920 προστατεύονται ιδιαίτερα οι μέτοχοι, αλλά και οι τρίτοι, είτε αυτοί είναι προσωπικό της επιχείρησης είτε προμηθευτές και οποιοιδήποτε άλλοι.

Και στις δύο πάντως περιπτώσεις που αναφέρονται στη συνέχεια, το ποσοστό υπολογισμού λαμβάνεται αφού ληφθούν όλες οι σημειώσεις της εταιρείας στον

ισολογισμό και οι παρατηρήσεις του ελεγκτή στο πιστοποιητικό του, και γίνουν οι αναγκαίες αναμορφώσεις των κονδυλίων και της καθαρής λογιστικής θέσης.

Συγκεκριμένα¹⁰:

α. Ίδια κεφάλαια μικρότερα από το 1/2 του μετοχικού κεφαλαίου (άρθρο 47\ Κ.Ν.2190/1920).

Στην περίπτωση αυτή, το Διοικητικό Συμβούλιο υποχρεούται να συγκαλέσει Γενική Συνέλευση, μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από τη λήξη της χρήσης, που θα αποφασίσει τη λύση της εταιρείας ή την υιοθέτηση άλλου μέτρου.

β. Ίδια κεφάλαια μικρότερα από το 1/10 του μετοχικού κεφαλαίου (άρθρο 48 Κ.Ν.2190/1920)

Στην περίπτωση αυτή, το Υπουργείο Εμπορίου ανακαλεί την σύσταση της εταιρείας, εκτός αν η Γενική Συνέλευση η οποία θα εγκρίνει τις οικονομικές καταστάσεις αυξήσει το μετοχικό κεφάλαιο ή λάβει κάποιο άλλο μέτρο.

8) Απόσβεση Ζημιών Αποτίμησης Συμμετοχών

Με φορολογική διάταξη (άρθρο 37, Ν.2874/2000), η ζημιά από αποτίμηση μετοχών εισηγμένων στο χρηματιστήριο ή η ζημιά από πώληση αυτών επιτρέπεται να καταχωρηθεί στα έξοδα πολυετούς απόσβεσης και να εκπέσει ισόποσα σε πέντε χρήσεις. Με το τρόπο αυτό, δίνεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις, μια ζημιά η οποία αφορά την τρέχουσα χρήση, να την μετακυλήσουν σε επόμενες, βελτιώνοντας έτσι τα αποτελέσματα της τρέχουσας

---

¹⁰ International Federation of Accountants, Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004 Edition

χρήσης και επιβαρύνοντας ισόποσα τα αποτελέσματα των μελλοντικών χρήσεων.

Ο χειρισμός αυτός, παρά το ότι επιτρέπεται σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη, εντούτοις είναι αντίθετος με τις βασικές λογιστικές αρχές και τον Κ.Ν.2190/1920, και ως εκ τούτου, ο ελεγκτής αναφέρει στο πιστοποιητικό την παρέκκλιση αυτή, καθώς και το ποσό το οποίο δεν αφορά την κλειόμενη χρήση αλλά τις προηγούμενες.

9) Συμμετοχές σε Εταιρείες μη Εισηγμένες στο Χρηματιστήριο

Στις περιπτώσεις όπου η εταιρεία έχει συμμετοχή σε εταιρείες οι οποίες δεν είναι εισηγμένες σε Χρηματιστήριο, η αποτίμησή τους πρέπει να γίνεται με βάση τον πιο πρόσφατα συνταγμένο Ισολογισμό. Για το σκοπό αυτό, ο ισολογισμός αυτός θα πρέπει να αναμορφώνεται με βάση τις παρατηρήσεις που έχει διατυπώσει ο ελεγκτής. Σε κάθε περίπτωση αν η τρέχουσα λογιστική αξία της συμμετοχής είναι χαμηλότερη από την αξία κτήσης θα πρέπει να σχηματίζεται πρόβλεψη υποτίμησης. Με την αναμόρφωση αυτή των συμμετοχών στην πραγματική λογιστική τους αξία, επιτυγχάνεται η ορθή απεικόνισή τους στον Ισολογισμό.

10) Απόσβεση Χρεωστικών Διαφορών

Σε δύο πρόσφατες περιπτώσεις, η ανατίμηση των ισοτιμιών των ξένων νομισμάτων (δολάριο και ιαπωνικό γεν) ήταν τέτοια, ώστε οι προκύπτουσες συναλλαγματικές διαφορές ήταν σημαντικές και με φορολογικές διατάξεις επιτράπηκε η απόσβεση των προκύπτουσών συναλλαγματικών διαφορών σε τρία χρόνια.

Με τον τρόπο αυτό, δίνεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να μετακυλήσουν στο μέλλον μια ζημιά η οποία αφορά την τρέχουσα χρήση, βελτιώνοντας τα αποτελέσματα της τρέχουσας χρήσης και επιβαρύνοντας ισόποσα τα αποτελέσματα των μελλοντικών χρήσεων.

Στις περιπτώσεις που οι επιχειρήσεις ακολούθησαν αυτές τις φορολογικές διατάξεις, οι ελεγκτές αναφέρουν στο πιστοποιητικό το ποσό των συναλλαγματικών διαφορών, οι οποίες έχουν μεταφερθεί σε δαπάνες πολυετούς απόσβεσης, το ποσό των αποσβέσεων το οποίο επιβαρύνει την τρέχουσα χρήση και το ποσό των σωρευμένων αποσβέσεων που επιβάρυνε τις προηγούμενες χρήσεις.

11) Δάνεια – Πιστώσεις προς Ιδρυτές, Μετόχους, Μέλη Δ.Σ., Διευθυντές

Μία άλλη περίπτωση παρατήρησης, η οποία απαντάται στα πιστοποιητικά των ελεγκτών είναι σχετική με το άρθρο 23^α του Κ.Ν.2190/1920. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, η παροχή δανείων και η παροχή πιστώσεων προς ιδρυτές, μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, γενικούς διευθυντές ή διευθυντές της εταιρείας, καθώς και συγγενικά πρόσωπα μέχρι τρίτου βαθμού με οποιαδήποτε τρόπο, ή η παροχή εγγυήσεων υπέρ αυτών απαγορεύεται απολύτως και είναι άκυρα. Στις περιπτώσεις αυτές στο πιστοποιητικό του ελεγκτή υπάρχει η γνωστοποίηση ότι συντρέχει η περίπτωση εφαρμογής των απαγορεύσεων του άρθρου 23^α του Κ.Ν.2190/1920.

12) Αδυναμία Επιβεβαίωσης της Ύπαρξης Περιουσιακών Στοιχείων

Στις περιπτώσεις όπου οι ελεγκτές δεν μπόρεσαν να επιβεβαιώσουν την ύπαρξη στοιχείων ενεργητικού, όπως κάποιο πάγιο στοιχείο ή αποθέματα υλικών, εμπορευμάτων, επιταγών ή διαθεσίμων, γνωστοποιούν την επιφύλαξή τους αυτή στο πιστοποιητικό που χορηγούν. Ο χρήστης των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να δίνει ιδιαίτερη σημασία στις περιπτώσεις των πιστοποιητικών όπου αναφέρονται τέτοιες παρατηρήσεις.

13) Υποτιμημένα Αποθέματα

Σημαντική παρατήρηση η οποία διατυπώνεται στα πιστοποιητικά των ελεγκτών σχετικά με τα αποθέματα είναι η αναφορά σε βραδέως κινούμενα ή απαξιωμένα αποθέματα. Αυτά τα αποθέματα συνήθως σχηματίζονται με το πέρασμα του χρόνου, όταν η επιχείρηση αδυνατεί να τα διαθέσει καθώς δεν υπάρχει πλέον ζήτηση για αυτά, ή έχουν ξεπερασθεί τεχνολογικά, ή έχουν καταστραφεί. Για το λόγο αυτό, η εταιρεία θα πρέπει να απεικονίζει την πραγματική τους αξία και όχι αυτή που είχαν όταν τα απέκτησε.

Σύμφωνα με τον Κ.Ν.2190/1920 τα αποθέματα αποτιμώνται στη χαμηλότερη αξία μεταξύ της τιμής κτήσης τους ή του κόστους παραγωγής τους, και της τιμής στην οποία η επιχείρηση δύναται να τα αγοράσει ή να τα παράγει ή στην καθαρή ρευστοποιήσιμη αξία τους.

14) Εγγυήσεις – Εμπράγματος Ασφάλειες

Στις σημειώσεις της εταιρείας αναφέρονται οι εμπράγματος ασφάλειες που έχουν χορηγηθεί από την εταιρεία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αν η εταιρεία επιλέξει να

μην αναφέρει το ύψος των εμπράγματων ασφαλειών στον ισολογισμό και να τις αναφέρει στο προσάρτημα, τότε μπορεί στο πιστοποιητικό ελέγχου να γίνει αναφορά ότι οι εμπράγματες ασφάλειες αναφέρονται στο προσάρτημα, ώστε ο αναγνώστης των οικονομικών καταστάσεων να μην σχηματίσει λανθασμένη εντύπωση ότι δεν υπάρχουν καθόλου. Οι χορηγηθείσες εγγυήσεις και ακόμα περισσότερο οι εμπράγματες ασφάλειες απαντώνται σε εταιρείες όπου έχουν σημαντικό δανεισμό, βραχυπρόθεσμο ή και μακροπρόθεσμο, και είναι εξαιρετικής σημασίας, καθώς αν αυτές καταπέσουν, η εταιρεία θα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα λειτουργίας και επιβίωσης.

15) Άθροιση των Παρατηρήσεων στους Ενοποιημένους Ισολογισμούς

Στα πιστοποιητικά ελέγχου τα οποία αναφέρονται σε ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις γίνεται συνάθροιση όλων των παρατηρήσεων των ελεγκτών, οι οποίες έχουν αναφερθεί στις επί μέρους ατομικές καταστάσεις, εκτός από εκείνες οι οποίες απαλείφονται από την ενοποίηση. Επίσης, είναι πιθανό κάποιες παρατηρήσεις να μην αναφέρονται λόγω της μειωμένης σημαντικότητάς τους σε σχέση με τα ενοποιημένα μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων.

16) Κατασκευαστικές Εταιρείες

Εκτός από τα υπόλοιπα θέματα που αναφέρονται και ανωτέρω, δύο θέματα τα οποία εμφανίζονται συχνά στις οικονομικές καταστάσεις των κατασκευαστικών επιχειρήσεων είναι:

α. Απόσβεση απαιτήσεων από κοινοπραξίες

Ορισμένες κατασκευαστικές εταιρείες έχουν κάνει χρήση των ευεργετικών διατάξεων του αρ. 45 του Ν.2992/2002, σύμφωνα με τον οποίο μπορούσαν να μεταφέρουν απαιτήσεις από κοινοπραξίες τους και να τις αποσβέσουν τμηματικά και ισόποσα σε πέντε χρήσεις κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Κ.Ν.2190/1920. Ουσιαστικά με τη διάταξη αυτή, η διοίκηση αναγνωρίζει ότι υπάρχει ένα σημαντικό ποσό απαιτήσεων το οποίο πρέπει να διαγραφεί ως μη δυνάμενο να εισπραχθεί και στη συνέχεια επιτρέπει αντί να επιβαρύνει τα αποτελέσματα της χρήσης να επιβαρύνει και τις μελλοντικές χρήσεις.

β. Απόσβεση υπεραξίας που σχηματίσθηκε από απορρόφηση συμμετοχών

Επίσης, η υπεραξία η οποία προκύπτει από απορρόφηση συμμετοχών αποσβένεται τμηματικά και ισόποσα εντός πέντε ετών σύμφωνα με το άρθρο 43 του Κ.Ν.2190/1920. Με το άρθρο 29 του Κ.Ν.3091/2002 παρέχεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να συμφηφισθεί με αποθεματικά των απορροφώμενων επιχειρήσεων τα οποία υπήρχαν τη στιγμή του μετασχηματισμού ή σχηματίζονται από κέρδη των επόμενων χρήσεων, είτε εφάπαξ είτε τμηματικά και ισόποσα σε δύο χρήσεις. Έτσι η υπεραξία μεταφέρεται στα ίδια κεφάλαια χωρίς να περνά από τα αποτελέσματα χρήσης (καθώς αποσβένεται), εμφανίζοντας με τον τρόπο αυτό τα καθαρά κέρδη βελτιωμένα. Επειδή και αυτή η ευνοϊκή φορολογική

διάταξη είναι παρέκκλιση από την πιο πάνω διάταξη του Κ.Ν.2190/1920 αναφέρεται στο πιστοποιητικό των ελεγκτών¹¹.

1.3. ΣΥΓΧΥΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Οι οικονομικές καταστάσεις οι οποίες συντάσσονται σύμφωνα με το Κ.Ν.2190/1920 πρέπει να συντάσσονται σύμφωνα με το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο. Η υιοθέτηση λογιστικών αρχών οι οποίες προβλέπονται από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα αποτελεί παρέκκλιση από τις διατάξεις της εμπορικής νομοθεσίας και η εταιρεία οφείλει να κάνει γνωστοποίηση αυτών των παρεκκλίσεων στις σημειώσεις στον Ισολογισμό, ενώ και ο ελεγκτής κάνει μνεία αυτών των αποκλίσεων στο πιστοποιητικό που χορηγεί.

---

¹¹ Γκίκας Δημήτριος, 2002, Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων, εκδ. Μπένος Αθήνα

1.4. ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

1.4.1. Η Ανάλυση της οικονομίας

Η γνώση του οικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργεί μια επιχείρηση επιτρέπει την καλύτερη αξιολόγηση των επιτεύξεων του παρελθόντος, τον καταλογισμό ευθυνών και την ακριβέστερη πρόβλεψη των αποδόσεων του μέλλοντος. Τα υψηλά κέρδη, για παράδειγμα, των κατασκευαστικών εταιρειών κατά την περίοδο 1993-1995 αποδίδονται στο μεγάλο αριθμό δημοσίων έργων τα οποία εκτελούνταν με τη χρηματοδοτική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ η αύξηση των επιτρεπομένων τιμών πώλησης μιας μεγάλης ποικιλίας φαρμάκων, η οποία συνέβηκε το 1996, αναμένεται να έχει θετικές συνέπειες για τα μελλοντικά κέρδη των φαρμακευτικών επιχειρήσεων.

Η γνώση και η δυνατότητα ερμηνείας διαφόρων χρηματοοικονομικών μεγεθών, όπως το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα, ο πληθωρισμός, το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού, το ύψος των επιτοκίων, το ποσοστό των ανέργων και η προσφορά χρήματος, επιτρέπουν στον αναλυτή να αναγνωρίσει τις συνέπειες που έχουν για τα κέρδη και τις ταμειακές ροές μεταβολές αυτών των μεγεθών. Τα υψηλά επιτόκια, για παράδειγμα, μειώνουν την παρούσα αξία των αναμενόμενων ταμειακών ροών από επενδύσεις σε πάγια και τις καθιστούν μία λιγότερο ελκυστική επενδυτική επιλογή. Ένα χαμηλότερο ύψος επενδύσεων σε πάγια,

όμως, επηρεάζει τα μελλοντικά κέρδη και τις μελλοντικές ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες καθώς και την αξία της επιχείρησης¹².

Οι μακροοικονομικοί παράγοντες που μπορούν να ενδιαφέρουν έναν αναλυτή είναι δυνατό να ενταχθούν σε δύο ευρύτερες κατηγορίες: σε αυτούς οι οποίοι προκαλούν μεταβολή στη συνολική ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών στην οικονομία και σε αυτούς οι οποίοι προκαλούν μεταβολή στη συνολική προσφορά. Παραδείγματα μακροοικονομικών παραγόντων και ενεργειών με θετικές συνέπειες για τη συνολική ζήτηση αποτελούν: η αύξηση των κρατικών δαπανών, η αύξηση της προσφοράς χρήματος, η αύξηση της ζήτησης από ξένες χώρες και η μείωση των φορολογικών συντελεστών. Οι ξαφνικές αυτές μεταβολές στη συνολική ζήτηση χαρακτηρίζονται από μεταβολές στο συνολικό προϊόν της οικονομίας οι οποίες είναι στην ίδια κατεύθυνση με τις μεταβολές των επιτοκίων και του πληθωρισμού. Παραδείγματα γεγονότων με αρνητικές συνέπειες για τη συνολική προσφορά αγαθών και υπηρεσιών αποτελούν: η αύξηση της τιμής του πετρελαίου, η ολοκληρωτική καταστροφή της γεωργικής παραγωγής από φυσικές δυνάμεις, η αύξηση των μισθών και ημερομισθίων. Οι μεταβολές αυτές στη συνολική προσφορά χαρακτηρίζονται από μεταβολές του συνολικού προϊόντος οι οποίες είναι στην αντίθετη κατεύθυνση από τις μεταβολές των επιτοκίων και του πληθωρισμού.

Καθώς η οικονομία μιας χώρας περνά διαδοχικά από περιόδους ύφεσης και ανάκαμψης, η δυνατότητα πρόβλεψης της φάσης του οικονομικού κύκλου επιτρέπει την ακριβέστερη πρόβλεψη των μελλοντικών κερδών των

---

¹² Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκδ. Μπένου, Αθήνα

επιχειρήσεων ενός κλάδου. Όταν η οικονομία εξέρχεται από μία περίοδο ύφεσης, τότε οι κυκλικές επιχειρήσεις (Cyclical firms), οι οποίες είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες στην οικονομική κατάσταση που επικρατεί, αναμένουν σημαντικές αυξήσεις στα κέρδη. Παραδείγματα τέτοιων επιχειρήσεων αποτελούν οι επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου ή επιχειρήσεις παραγωγής και επεξεργασίας μετάλλων. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν είναι ευαίσθητες στη φάση του κύκλου που βρίσκεται η οικονομία, δηλαδή οι γνωστές ως «αμυντικές» επιχειρήσεις (defensive firms), όπως αυτές του κλάδου των τροφίμων ή του κλάδου της παραγωγής φαρμάκων, αναμένουν, σε σύγκριση με τις κυκλικές επιχειρήσεις, υψηλότερα κέρδη όταν η οικονομία εισέρχεται σε περίοδο ύφεσης.

1.4.2.Η Ανάλυση του Κλάδου

Το επόμενο επίπεδο ανάλυσης απαιτεί εξέταση των συνθηκών του κλάδου στον οποίο λειτουργεί η επιχείρηση. Κάθε κλάδος συνήθως περνά από τις εξής διαδοχικές φάσεις ζωής: έναρξη, παγιοποίηση, ωρίμανση και παρακμή. Κατά τη φάση της έναρξης της ζωής ενός κλάδου, παρατηρείται η εισαγωγή μιας νέας τεχνολογίας ή ενός νέου προϊόντος η οποία συνοδεύεται από πολύ υψηλούς ρυθμούς αύξησης των πωλήσεων για όλο τον κλάδο αλλά όχι και κατ' ανάγκη για όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου, μερικές από τις οποίες θα εξαγοραστούν από άλλες περισσότερο υγιείς και άλλες θα χρεοκοπήσουν. Κατά τη φάση της παγιοποίησης, οι πωλήσεις και τα κέρδη αυξάνονται με ρυθμούς υψηλότερους από τους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, εμφανίζονται οι ηγέτιδες επιχειρήσεις στον κλάδο και το μερίδιο αγοράς που έχει η κάθε επιχείρηση είναι

πλέον γνωστό. Κατά τη φάση της ωρίμανσης, ο ρυθμός αύξησης των πωλήσεων είναι ανάλογος του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, ο ανταγωνισμός όμως έχει αυξηθεί με αποτέλεσμα να έχει συμπιέσει τα κέρδη, τα οποία δε γνωρίζουν τους ρυθμούς αύξησης των προηγούμενων φάσεων. Κατά τη φάση αυτή της ωρίμανσης, έχει επιτευχθεί η συσσώρευση μεγάλων ποσών διαθέσιμων, τα οποία θα πρέπει να διανέμονται στους μετόχους καθώς υπάρχουν περιορισμένες ευκαιρίες επένδυσης στον ίδιο κλάδο. Τέλος, κατά τη φάση της παρακμής, επικρατούν ρυθμοί αύξησης των πωλήσεων μικρότεροι του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας ή ακόμα και συρρίκνωση των πωλήσεων¹³.

Ο βαθμός του ανταγωνισμού αποτελεί επίσης μία σπουδαία διάσταση, η οποία πρέπει να αναλυθεί, σε έναν κλάδο. Όσο εντονότερος είναι ο ανταγωνισμός, τόσο χαμηλότερα είναι τα κέρδη τα οποία επιτυγχάνει μια επιχείρηση η οποία λειτουργεί στο συγκεκριμένο κλάδο. Αντίθετα, εάν ο ανταγωνισμός δεν είναι έντονος, τότε οι επιχειρήσεις οι οποίες έχουν ηγετικές θέσεις στον κλάδο είναι πολύ πιθανό να επιτυγχάνουν υπερβολικά κέρδη. Η ένταση του ανταγωνισμού που επικρατεί σε έναν κλάδο θα μπορούσε να εκτιμηθεί αν χρησιμοποιηθούν δείκτες συγκέντρωσης, όπως για παράδειγμα οι πωλήσεις των δύο (ή τεσσάρων) μεγαλύτερων επιχειρήσεων του κλάδου προς το σύνολο των πωλήσεων του κλάδου. Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερη είναι η συγκέντρωση των πωλήσεων μεταξύ ενός μικρού αριθμού επιχειρήσεων και τόσο ηπιότερος αναμένεται να είναι ο ανταγωνισμός που επικρατεί στον κλάδο.

---

¹³ Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκδ. Μπένου, Αθήνα

Αναγνώριση της φάσης του κύκλου ζωής που βρίσκεται ένας κλάδος και της έντασης του ανταγωνισμού που επικρατεί στον κλάδο επιτρέπει την καλύτερη πρόβλεψη των ρυθμών αύξησης των πωλήσεων και των επενδύσεων οι οποίες απαιτούνται για να στηρίξουν τις μελλοντικές πωλήσεις, την ανεύρεση πηγών για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων και την εκτίμηση των κερδών που αναμένονται από αυτές τις επενδύσεις. Οι πληροφορίες αυτές είναι απολύτως απαραίτητες σε αποφάσεις εισόδου σε κάποιο κλάδο, Χρηματοδότησης μιας επένδυσης και καθορισμού της πραγματικής αξίας μιας επιχείρησης.

1.4.3. Η Ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών μιας επιχείρησης

Μετά την ανάλυση της οικονομίας και του κλάδου που ανήκει η επιχείρηση απαιτείται λεπτομερής ανάλυση των ατομικών χαρακτηριστικών της επιχείρησης. Η ανάλυση αυτή εξετάζει τόσο τα ποσοτικά όσο και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της επιχείρησης. Κατά τη διάρκεια της ανάλυσης καθώς και μετά την ανάλυση, όταν εξάγονται συμπεράσματα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι υπάρχει μια διαρκής επίδραση και αλληλεξάρτηση των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών της επιχείρησης.

Η ανάλυση των ποσοτικών χαρακτηριστικών μιας επιχείρησης περιλαμβάνει λεπτομερή εξέταση όλων των πληροφοριών τις οποίες παρέχει το λογιστικό σύστημα. Στην ουσία, οι λογιστικές πληροφορίες αποτελούν την πρώτη ύλη του κάθε αναλυτή ο οποίος θα πρέπει να έχει σε βάθος γνώση του τρόπου προετοιμασίας αυτών των πληροφοριών, των επιλογών που έχουν γίνει από τη διοίκηση και των συνεπειών που έχουν οι επιλογές αυτές για το τελικό προϊόν

του λογιστικού συστήματος, δηλαδή τις δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις. Μεταξύ των βασικών ερωτημάτων τα οποία θα πρέπει να εξετάζει ο κάθε αναλυτής είναι: Έχει η διοίκηση της επιχείρησης επηρεάσει τους λογιστικούς αριθμούς; Με ποιες επιλογές; Ποιες είναι οι συνέπειες αυτών των επιλογών για τους λογιστικούς αριθμούς οι οποίοι περιέχονται στις λογιστικές καταστάσεις;

Τα σπουδαιότερα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας επιχείρησης είναι τα ακόλουθα: η ποιότητα της διοίκησης, η ποιότητα των εργασιακών σχέσεων, η ποιότητα των παραγομένων προϊόντων και των παρεχομένων υπηρεσιών, η απουσία εξάρτησης από έναν πελάτη ή έναν προμηθευτή και η κοινωνική ευαισθησία της επιχείρησης.

Ο όρος "ποιότητα της διοίκησης" μιας επιχείρησης αναφέρεται στην ορθότητα των επιλογών της διοίκησης σχετικά με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες οι οποίες έχουν αναληφθεί, τις επενδύσεις οι οποίες έχουν γίνει, τους τρόπους χρηματοδότησης της επιχείρησης, τη μερισματική πολιτική, την αξιοποίηση και εξέλιξη του προσωπικού και γενικά την αύξηση της αξίας της επιχείρησης. Μία διοίκηση υψηλής ποιότητας έχει την ικανότητα να αντιλαμβάνεται τις μεταβολές οι οποίες συμβαίνουν στην αγορά, στην κοινωνία και στην ίδια την επιχείρηση, να αντιδρά και να επιτυγχάνει την αύξηση του πλούτου των μετόχων. Αυτές οι ικανότητες και οι γνώσεις των διοικητικών στελεχών αποτελούν σπουδαία χαρακτηριστικά διοικήσεων υψηλής ποιότητας τα οποία μακροχρόνια γίνονται γνωστά στην αγορά εργασίας. Τα στελέχη με αυτά τα προσόντα όχι μόνο αμείβονται ανάλογα, αλλά δέχονται και πολλαπλές προσφορές εργασίας από άλλες επιχειρήσεις. Τα ενημερωτικά δελτία των εταιρειών που εισάγονται στο

Χρηματιστήριο Αθηνών αποτελούν μία σπουδαία πηγή πληροφόρησης για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση και την εμπειρία των στελεχών τους¹⁴.

Μία διοίκηση υψηλής ποιότητας διακρίνεται επίσης για το ήθος της, χρησιμοποιεί μόνο θεμιτά μέσα για την επίτευξη των στόχων της, σέβεται όλους τους νόμους και κανόνες που καθορίζει η χώρα στην οποία λειτουργεί και έχει έναν κώδικα ηθικής συμπεριφοράς ο οποίος είναι γνωστός τόσο στους εργαζόμενους όσο και στις ομάδες οι οποίες ευρίσκονται έξω από την επιχείρηση. Τα ενημερωτικά δελτία εταιρειών που εισάγονται στο Χρηματιστήριο Αθηνών επίσης αναφέρουν αν τα στελέχη της εταιρείας έχουν καταδικαστεί για τυχόν αξιόποινες πράξεις ή εάν υπάρχουν κάποιες δικαστικές εκκρεμότητες εναντίον τους σχετικές με επιχειρηματικές, διευθυντικές ή χρηματιστηριακές δραστηριότητες.

Πληροφορίες για τις αξιόποινες πράξεις διοικητικών στελεχών συχνά παρέχονται και από τον ημερήσιο τύπο.

Η ποιότητα των εργασιακών σχέσεων αναφέρεται στην ύπαρξη αρμονικών σχέσεων μεταξύ εργαζόμενων και διοίκησης, της οποίας οι ενέργειες πρέπει να είναι σύμφωνες με τα συμφέροντα των μετόχων. Όταν οι εργαζόμενοι λαμβάνουν αυξήσεις ανάλογες με την αύξηση της παραγωγικότητάς τους, όταν δεν έχουν υπερβολικές αξιώσεις οι οποίες μειώνουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της επιχείρησης, όταν δεν καταφεύγουν σε απεργίες για να επιβάλλουν τις αξιώσεις τους και όταν διακρίνονται για τη διαλλακτικότητά τους και την ευκολία προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του περιβάλλοντος, τότε οι εργασιακές σχέσεις θεωρούνται υψηλής ποιότητας. Η ανάλυση των εργασιακών

---

¹⁴ Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκδ. Μπένου, Αθήνα

σχέσεων θα πρέπει να εξετάσει τις αυξήσεις των αμοιβών τις οποίες έχουν λάβει στο παρελθόν οι εργαζόμενοι, τον τρόπο με τον οποίο χορηγήθηκαν οι αυξήσεις, δηλαδή αν θεωρήθηκαν ανάλογες με την αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων ή αν επιβλήθηκαν μετά από απεργίες, τις συνέπειες αυτών των αυξήσεων για το κόστος παραγωγής των προϊόντων, τη δυνατότητα μεταφοράς των αυξήσεων του κόστους στους πελάτες ή την απώλεια μεριδίου αγοράς, τη διάρκεια της υπάρχουσας σύμβασης εργασίας και τις συνέπειες που θα έχει η διαπραγμάτευση μιας νέας σύμβασης. Η άντληση πληροφοριών και η εξαγωγή συμπερασμάτων για τις σχέσεις διοίκησης και εργαζόμενων συνήθως απαιτεί μία επίσκεψη στην επιχείρηση καθώς και μία προσεκτική εξέταση του τοπικού τύπου, ο οποίος πρώτος γνωρίζει και αναφέρει την παρουσία προβλημάτων μεταξύ διοίκησης και εργαζόμενων.

Η ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών εξασφαλίζουν τη μακροχρόνια εμπιστοσύνη των πελατών σε μία επιχείρηση. Για να αποκτηθεί αυτή η εμπιστοσύνη, όμως, απαιτείται η διενέργεια επενδύσεων και η εφαρμογή προγραμμάτων τα οποία αφορούν όλες τις διαστάσεις της ποιότητας μέσα στην επιχείρηση. Ένα τέτοιο πρόγραμμα διαχείρισης όλων των διαστάσεων της ποιότητας (Total Quality Management) έχει τα εξής χαρακτηριστικά¹⁵:

- ✓ Αναγνωρίζει τους εργαζόμενους ως τους πλέον ειδικούς και τους δίνει την εξουσία να εφαρμόζουν νέους και καλύτερους τρόπους για να επιτελούν τα καθήκοντά τους.

---

¹⁵ Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκδ. Μπένου, Αθήνα

- ✓ Καθορίζει ως στόχο όλων των εργαζόμενων ένα μηδενικό ποσοστό ελαττωματικών προϊόντων.
- ✓ Παρέχει ποσοτικές μετρήσεις και πληροφόρηση στους εργαζόμενους για την ποιότητα των παραγομένων απ' αυτούς προϊόντων.
- ✓ Απαιτεί ομαδική εργασία, καθώς οι εργαζόμενοι και η διοίκηση αποτελούν μία ομάδα, η δε συμμετοχή των εργαζόμενων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων θεωρείται ο αποτελεσματικότερος τρόπος βελτίωσης της ποιότητας, μείωσης του κόστους παραγωγής και επίτευξης των αναγκαίων στόχων παραγωγής.

Οι συνέπειες για μία επιχείρηση της έμφασης που δίνεται στην ποιότητα των παραγομένων προϊόντων και των παρεχομένων υπηρεσιών είναι αύξηση τόσο του μεριδίου αγοράς όσο και του ρυθμού αύξησης των κερδών. Καθώς και οι δύο αυτές διαστάσεις ενδιαφέρουν έναν αναλυτή, θα πρέπει να συλλέξει πληροφορίες από την ίδια την επιχείρηση και από εξωτερικές πηγές, όπως δημοσιεύσεις και μελέτες οι οποίες αφορούν τον κλάδο, για την ύπαρξη διεθνώς αναγνωρισμένων πιστοποιητικών τα οποία αποδεικνύουν ότι πράγματι υπάρχει ενδιαφέρον για θέματα ποιότητας.

Η εξάρτηση από έναν πελάτη αυξάνει τον επιχειρηματικό κίνδυνο μιας επιχείρησης, αν ο πελάτης αποφασίσει να αγοράσει ένα υποκατάστατο προϊόν από άλλη επιχείρηση ή αν χρεοκοπήσει, με δυσμενείς συνέπειες όχι μόνο για τις πωλήσεις και τα κέρδη της αλλά και για την πιθανότητα επιβίωσης της επιχείρησης.

Η εξάρτηση από έναν προμηθευτή, επίσης, δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο διακοπής της παραγωγικής δραστηριότητας μιας επιχείρησης με δυσμενείς συνέπειες για τις πωλήσεις και τα κέρδη, αν ο προμηθευτής παύσει να λειτουργεί ή αν σταματήσει να προμηθεύει ένα συγκεκριμένο τμήμα ενός προϊόντος ή αν αυξήσει τις τιμές του. Η ιδεώδης περίπτωση είναι, βέβαια, όταν μία επιχείρηση μπορεί να προμηθευτεί ό,τι χρειάζεται από μία σειρά προμηθευτών και υπάρχει πλήρης ανταγωνισμός μεταξύ των προμηθευτών. Πληροφορίες σχετικές με την εξάρτηση της επιχείρησης από έναν πελάτη ή έναν προμηθευτή μπορεί να αντλήσει ο αναλυτής από την ίδια την επιχείρηση, από τους ανταγωνιστές της και από τους σπουδαιότερους πελάτες και προμηθευτές της.

Το ενδιαφέρον μιας επιχείρησης για την υγεία των πελατών, για το περιβάλλον, για την υγεία των εργαζόμενων αποτελούν ενδείξεις κοινωνικής ευαισθησίας για μια επιχείρηση. Το ενδιαφέρον για την υγεία των πελατών ενδέχεται να απαιτήσει την απόσυρση και καταστροφή εμπορευμάτων τα οποία είναι επικίνδυνα για την υγεία αυτών οι οποίοι θα τα χρησιμοποιήσουν, με συνεπακόλουθες ζημίες για την επιχείρηση η οποία τα κατέχει. Το ενδιαφέρον για το περιβάλλον απαιτεί επίσης τη διενέργεια πρόσθετων επενδύσεων για την αποτροπή και τον έλεγχο πιθανών μολύνσεων του περιβάλλοντος. Σε αυτές τις περιπτώσεις, θα πρέπει να γνωρίζει ο αναλυτής αν η διεξαγωγή των πρόσθετων επενδύσεων είναι ασύμφορη, δηλαδή αν η επένδυση δεν έχει θετική παρούσα αξία, και ποιες συνέπειες έχει για τα μελλοντικά κέρδη η διακοπή της λειτουργίας κάποιου εργοστασίου ή η επιβολή κάποιου προστίμου από την πολιτεία. Το ενδιαφέρον για την υγεία των εργαζόμενων απαιτεί κάποια πρόσθετα εκπαιδευτικά προγράμματα για την απο-

φυγή ατυχημάτων ή την αγορά και παροχή πρόσθετης ασφάλισης σε εργαζόμενους οι οποίοι εκτελούν εργασίες υψηλού κινδύνου. Η χορηγία πολιτιστικών εκδηλώσεων αποτελεί επίσης ένδειξη κοινωνικής ευαισθησίας με έμμεσες θετικές συνέπειες για τα κέρδη οι οποίες απορρέουν από την ευρύτερη αναγνώριση της επωνυμίας της επιχείρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Η παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης επιτυγχάνεται μέσα από τους εξής τρόπους: την ανάλυση των αριθμοδεικτών, τις καταστάσεις κοινών μεγεθών και τις καταστάσεις τάσεων. Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά οι παραπάνω τρόποι.

2.1.ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ

Κατά τον Γκλεζάκο (2006) οι αριθμοδείκτες δύνανται να χρησιμοποιηθούν για πολλούς σκοπούς, καθώς παρέχουν χρηματοοικονομικές πληροφορίες σε διαφορετικές ομάδες προσώπων, οι οποίες μπορεί να είναι¹⁶:

- ✓ Μέτοχοι
- ✓ Διοίκηση
- ✓ Επενδυτικοί Σύμβουλοι
- ✓ Απασχολούμενο Προσωπικό
- ✓ Προμηθευτές
- ✓ Πελάτες
- ✓ Το Κράτος

---

¹⁶ Γκλεζάκος, Μ. (2006). *Εισαγωγή στην Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης των Επιχειρήσεων*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.

✓ Το Κοινωνικό Σύνολο

Δανειστές: οι δανειστές ενδιαφέρονται κυρίως για την ικανότητα της εταιρίας να παρουσιάζει θετικές ταμειακές ροές, και δευτερευόντως για την αποδοτικότητα ή κερδοφορία της εταιρίας.

Κατά τον Γκλεζάκο (2006: 67) οι αριθμοδείκτες δύνανται να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να :

1. Εκτιμήσουμε την βιωσιμότητα μιας μονάδας
2. Εκτιμήσουμε την αποτελεσματικότητα ενός επενδυτικού σχεδίου (ή γενικότερα, ενός προγράμματος δράσης).
3. Προβούμε σε προβλέψεις χρεοκοπίας
4. Εκτιμήσουμε την αξία μιας επιχείρησης.

Κατά τον υπολογισμό των αριθμοδεικτών είναι δυνατό να προκύψουν ορισμένα προβλήματα τα οποία, εάν δεν αντιμετωπιστούν κατάλληλα, ενδεχομένως να οδηγήσουν στον προσδιορισμό παραπλανητικών τιμών. Τα προβλήματα αυτά συνήθως οφείλονται στις πιο ακόλουθες αιτίες:

- ✓ Εκτιμήσουμε την αξία μιας επιχείρησης.
- ✓ Ύπαρξη αρνητικών παρανομαστών ή αριθμητών.
- ✓ Ύπαρξη ακραίων τιμών, οφειλόμενων σε λανθασμένη καταχώρηση ή συγκυριακή επικράτηση ασυνήθιστων τιμών των αντίστοιχων παραμέτρων.

- ✓ Χρησιμοποίηση, ως παρανομαστών, μεταβλητών με τιμές που τείνουν στο μηδέν. Σε μια τέτοια περίπτωση, οι τιμές των αντίστοιχων δεικτών τείνουν στο άπειρο.
- ✓ Διαφοροποιήσεις μεταξύ επιχειρήσεων ή μεταξύ χρήσεων. Για παράδειγμα, η απόκτηση παγίων με χρηματοδοτική μίσθωση έχει ως αποτέλεσμα την παρουσίαση μειωμένων παγίων στο ενεργητικό. Έτσι, ο δείκτης παγιοποίησης της αντίστοιχης επιχείρησης θα είναι εξαιρετικά χαμηλός, συγκρινόμενος με τον ίδιο δείκτη μιας ομοειδούς επιχείρησης η οποία δεν έχει καταφύγει στη χρηματοδοτική μίσθωση.

Στις περιπτώσεις αυτές, το πρόβλημα αντιμετωπίζεται με χρήση εναλλακτικών δεικτών (οι οποίοι έχουν αντίστοιχο πληροφοριακό περιεχόμενο άλλα συσχετίζουν παραμέτρους που δεν παρουσιάζουν ανάλογα προβλήματα) ή με απαλοιφή των ακραίων τιμών των παραμέτρων ή με απαλοιφή των δεικτών που παρουσιάζουν ακραίες τιμές

2.1.1. Αριθμοδείκτες κερδοφορίας και αποδοτικότητας

Παρακάτω αναλύουμε μερικούς βασικούς δείκτες κερδοφορίας και αποδοτικότητας.

✓ Αριθμοδείκτης του Μικτού και του Καθαρού Περιθωρίου Κέρδους

Ο αριθμοδείκτης του μικτού περιθωρίου κέρδους υπολογίζεται από τον λόγο του μικτού κέρδους προς τον κύκλο εργασιών της εταιρίας¹⁷.

$\text{Μικτο Περιθωριο} = \frac{\text{Μικτα Κερδη}}{\text{Κυκλος Εργασιων}}$	
--	--

Όπου τα μικτά κέρδη προκύπτουν από τις πωλήσεις αφαιρουμένων του κόστους πωλήσεων. Το μικτό περιθώριο κέρδους (ΜΠΚ) μας δείχνει την αξία που καταφέρνει η επιχείρηση να δημιουργήσει από την μεσολάβησή της μεταξύ των αγορών συντελεστών παραγωγής και των αγορών προϊόντων, προς τις οποίες κατευθύνονται τα προϊόντα της. Για παράδειγμα, αναλώνοντας εργασία, πρώτες ύλες, βοηθητικές ύλες και χρησιμοποιώντας τον αναγκαίο εξοπλισμό, μια εταιρία παράγει ένα προϊόν. Εάν το σύνολο των αναλώσεων της κοστίζει 1€ και τα προϊόντα της πωλούνται προς 1,20€, είναι προφανές ότι δημιουργείται προστιθέμενη αξία ίση με 0,20€.

¹⁷ Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

Συνεπώς, οι δύο παράμετροι που προσδιορίζουν την τιμή του δείκτη ΜΠΚ είναι τα έσοδα από πωλήσεις και το κόστος πωληθέντων.

Ο αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους προκύπτει από την διαίρεση των κερδών προ φόρων και τον κύκλο εργασιών της εταιρίας.

$\text{Καθαρο Περιθωριο} = \frac{\text{Κερδη προ Φορων}}{\text{Κυκλος Εργασιων}}$	
---	--

Ο αριθμοδείκτης του καθαρού κέρδους αναφέρεται στο ποσοστό του κέρδους που προέρχεται από τις λειτουργικές δραστηριότητες της επιχείρησης και τις μη λειτουργικές δραστηριότητες της επιχείρησης (όπως τα έσοδα από εκποίηση παγίων στοιχείων κ.α).

Το υψηλό καθαρό κέρδος σημαίνει αποτελεσματική οργάνωση και διοίκηση τόσο του άμεσου κόστους όσο και των σταθερών εξόδων (όπως είναι τα έξοδα διάθεσης και διοίκησης, και τα χρηματοοικονομικά έξοδα) καθώς και των μη λειτουργικών εσόδων ή εξόδων. Αντίθετα χαμηλό καθαρό κέρδος μπορεί να υποδηλώνει προϊόντα χαμηλών δυνατοτήτων με χαμηλή προστιθέμενη αξία, ή αδυναμία της διοίκησης της επιχείρησης να ασκήσει αποτελεσματική πολιτική και διαχείριση τόσο του άμεσου κόστους όσο και των σταθερών εξόδων ή των μη λειτουργικών εσόδων ή εξόδων. Γι' αυτό μια περαιτέρω ανάλυση των επί μέρους παραγόντων που να επηρεάζουν το κέρδος είναι επιβεβλημένη ώστε να γίνει πιο συγκεκριμένος ο λόγος της υψηλής ή χαμηλής τιμής του αριθμοδείκτη.

✓ **Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας του Ενεργητικού και των Ιδίων Κεφαλαίων**

Ο δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού (ROA) αποτελεί ένα τρόπο καταγραφής της αποτελεσματικότητας της διοίκησης μιας εταιρίας, καθώς μας δείχνει την ικανότητα της διοίκησης να μετατρέπει το ενεργητικό σε καθαρά κέρδη (προ φόρων). Ο εν λόγω δείκτης υπολογίζεται ως ο λόγος των κερδών προ φόρων προς το σύνολο του ενεργητικού¹⁸.

$ROA = \frac{\text{Κερδη προ Φορων}}{\text{Συνολικο Ενεργητικο}}$	
---	--

Στη συνέχεια βλέπουμε ότι το ROA μπορεί να προκύψει ως το γινόμενο του καθαρού περιθωρίου κέρδους (net profit margin) και του βαθμού χρησιμοποίησης του ενεργητικού (AU - asset utilisation ratio):

$ROA = \frac{\text{Κερδη προ Φορων}}{\text{Πωλησεις}} \frac{\text{Πωλησεις}}{\text{Συνολικο Ενεργητικο}}$	
---	--

Το καθαρό περιθώριο κέρδους αντικατοπτρίζει την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης του κόστους και της τιμολόγησης προϊόντων. Ο βαθμός

---

¹⁸ Ross, S., Westerfield, R. And Jaffe, J. (1999). *Corporate Finance*. 5th ed.. Irwin/McGraw-Hill

χρησιμοποίησης του ενεργητικού (AU) αντικατοπτρίζει την δυνατότητα των στοιχείων ενεργητικού να δημιουργούν πωλήσεις.

Η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων (ROE), η οποία αντανakλά την σωστή χρησιμοποίηση των ιδίων κεφαλαίων, τη χρηματοοικονομική μόχλευση, και την επίδραση των φόρων στη διαμόρφωση των κερδών, υπολογίζεται δια της ακόλουθης σχέσεως¹⁹.

$ROE = \frac{\text{Κερδη προ Φορων}}{\text{Ιδια Κεφαλαια}}$	
---	--

Κατόπιν μπορούμε να συσχετίσουμε το ROE, το ROA, και τη χρηματική μόχλευση μιας εταιρίας δια της ακόλουθης σχέσεως:

$ROE = \frac{\text{Συνολικο Ενεργητικο}}{\text{Ιδια Κεφαλαια}} \frac{\text{Κερδη προ Φορων}}{\text{Συνολικο Ενεργητικο}} =$ $= EM \times ROA$	
--	--

Όπου EM είναι ο πολλαπλασιαστής ιδίων κεφαλαίων (equity multiplier). Ο εν λόγω πολλαπλασιαστής δείχνει την σχέση ιδίων κεφαλαίων με το σύνολο του ενεργητικού. Υψηλές τιμές του πολλαπλασιαστή των ιδίων κεφαλαίων δείχνουν υψηλές υποχρεώσεις της εταιρείας σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια, και ως εκ τούτου ο εν λόγω δείκτης μπορεί να χρησιμοποιηθεί και τόσο ως μέτρο μόχλευσης, όσο και ως μέτρο κινδύνου.

¹⁹ Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

Στην πραγματικότητα η παραπάνω σχέση, η οποία συνδέει τους δείκτες ROA και ROE, μας δείχνει εναργώς τον θεμελιώδη προβληματισμό (trade-off) που αντιμετωπίζει η διοίκηση μιας εταιρίας μεταξύ κινδύνου (αύξηση της χρηματοοικονομικής μόχλευσης) και απόδοσης (αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων). Μεγαλύτερη απόδοση προϋποθέτει υψηλότερο κίνδυνο (ήτοι υψηλότερο δανεισμό).

Επί παραδείγματι, μια εταιρία της οποίας το ROA αναμένεται να είναι περίπου 1% κατά την επόμενη χρήση θα χρειαστεί €10 σε στοιχεία ενεργητικού για κάθε €1 ιδίων κεφαλαίων, προκειμένου να επιτύχει ROE της τάξεως του 10%. Εάν, εντούτοις, το ROA μειωθεί στο 0,5%, η επίτευξη ROE της τάξεως του 10% επιτυγχάνεται μόνο εάν €1 σε κεφάλαιο υποστηρίζεται από €20 σε ενεργητικό. Βλέπουμε λοιπόν ότι η χρηματοοικονομική μόχλευση δύναται να χρησιμοποιηθεί προκειμένου ένας μια εταιρία να επιτύχει το επιθυμητό ύψος απόδοσης για τα επενδεδυμένα κεφάλαια των μετόχων του.

2.1.2.Αριθμοδείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης

Με τους αριθμοδείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης εκτιμάται η μακροχρόνια ικανότητα μιας επιχείρησης να ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις της και ο βαθμός προστασίας που απολαμβάνουν οι πιστωτές της.

Ως διάρθρωση των κεφαλαίων εννοούμε τα διάφορα είδη και τις μορφές κεφαλαίων που χρησιμοποιεί μια επιχείρηση για τη χρηματοδότησή της. Κάθε

επιχείρηση έχει αναπτυξιακά σχέδια, τα οποία επιδιώκει να υλοποιήσει προκειμένου να επεκταθεί και να εδραιώσει την παρουσία της στον οικονομικό τομέα δραστηριοποίησής της. Για να υλοποιήσει λοιπόν μια εταιρία τα αναπτυξιακά αυτά σχέδια, χρειάζεται χρηματοδότηση με κεφάλαια, τα οποία μπορεί να αντλήσει με τους παρακάτω τέσσερεις εναλλακτικούς τρόπους:

- ✓ Παρακρατηθέντα κέρδη
- ✓ Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με την έκδοση νέων μετοχών
- ✓ Μακροπρόθεσμο Τραπεζικό δανεισμό
- ✓ Έκδοση εταιρικών ομολόγων

Τα παρακρατηθέντα κέρδη (retained earnings) αποτελούν το κεφάλαιο με το φθηνότερο κόστος για την εταιρία. Οι επενδυτές στερούνται τα μερίσματα που θα είχαν λάβει, με αντάλλαγμα τη συμμετοχή τους στα αυξημένα κέρδη της εταιρίας, αν οι επενδύσεις τις είναι πετυχημένες.

Κύριο χαρακτηριστικό των ιδίων κεφαλαίων είναι ότι δεν έχουν εξασφαλισμένη ή υποχρεωτική απόδοση, αφού ακόμα και σε περίπτωση κερδών είναι θέμα απόφασης της διοίκησης και της γενικής συνέλευσης η διανομή μερίσματος στους μετόχους. Επίσης, βασικό χαρακτηριστικό των ιδίων κεφαλαίων είναι ότι δεν υπάρχει ορισμένο χρονοδιάγραμμα για την επιστροφή τους στους μετόχους. Από την άποψη της σταθερότητας ή του κινδύνου της αφερεγγυότητας της επιχείρησης, τα εξέχοντα χαρακτηριστικά των ιδίων κεφαλαίων είναι ότι από την μια μεριά, αποτελούν μόνιμα κεφάλαια και μπορεί συνεπώς η διοίκηση να

υπολογίζει σε αυτά, σε περίοδο αντίξων συνθηκών, και από την άλλη, δεν μπορούν να απαιτήσουν τη λήψη μερίσματος.

Για τους λόγους αυτούς, η επιχείρηση μπορεί με εμπιστοσύνη να επενδύσει τα ίδια κεφάλαια σε πάγια στοιχεία και να τα εκθέσει στον μεγαλύτερο δυνατό κίνδυνο, γιατί σε περίπτωση ζημιών ή δύσκολων συνθηκών, δεν θα τεθεί σε κίνδυνο η σταθερότητά της, αφού δεν θα καταβάλλει σταθερές δόσεις δανείων.

Η έκδοση εταιρικών ομολόγων (corporate bonds) και ο τραπεζικός δανεισμός έχουν άμεσο αντίκτυπο στα οικονομικά αποτελέσματα της εταιρίας καθώς αυτή αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλει τόκους, στη περίπτωση δε της έκδοσης ομολόγων πρέπει να επωμιστεί και τα έξοδα της έκδοσης τους, τα οποία δεν είναι πάντοτε αμελητέα. Από την άλλη, τα αυξημένα έξοδα από τους τόκους αντισταθμίζονται, εν μέρει, από τους μειωμένους φόρους.

Οι επιχειρήσεις δανείζονται διότι τα ξένα κεφάλαια κοστίζουν λιγότερο από τα ίδια, καθώς οι μέτοχοι ζητούν συνεχώς μεγαλύτερες αποδόσεις. Έτσι μέσω του δανεισμού μια επιχείρηση μπορεί να βελτιώσει την κερδοφορία της, με αποτέλεσμα την αύξηση της μετοχής, την αύξηση της αναπτυξιακής της δυναμικής και την αύξηση του πλούτου των μετόχων²⁰. Βέβαια τα ξένα κεφάλαια αυξάνουν τη κερδοφορία αλλά αυξάνουν και τον κίνδυνο, γι αυτό η διοίκηση θα πρέπει να διατηρεί την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ των δύο.

---

²⁰ Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

Τέλος, η έκδοση μετοχών δεν συνεπάγεται πρόσθετα οικονομικά βάρη για την εταιρία, εκτός από τα έξοδα έκδοσης, τα οποία όμως επωμίζονται οι επενδυτές οι οποίοι καλούνται, να συμμετάσχουν στην αύξηση. Υπάρχει όμως ο κίνδυνος οι επενδυτές, να διαφωνούν με την αύξηση κεφαλαίου οπότε η εταιρία δεν θα είναι σε θέση να συγκεντρώσει τα κεφάλαια που επιθυμεί.

✓ Αριθμοδείκτης Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης

Ο αριθμοδείκτης συνολικής δανειακής επιβάρυνσης (ΣΔΕ) προκύπτει από την διαίρεση του συνολικού δανεισμού της εταιρίας προς τα ίδια κεφάλαια της²¹.

$\Sigma\Delta E = \frac{\text{Συνολικός Δανεισμός}}{\text{Ιδια Κεφάλαια}}$	
--	--

Ο συνολικός δανεισμός, ο οποίος αφορά στο σύνολο των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων και βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων προς τις τράπεζες, ενέχει πλεονεκτήματα για τους ιδιοκτήτες της εταιρίας σε τρεις τουλάχιστον περιπτώσεις²².

²¹ Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

²² Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπελλάς, Αθ. (2007). *Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. Πανεπιστήμιο Πατρών.

Πρώτον, τα ξένα κεφάλαια οδηγούν σε αύξηση της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων, καθώς ότι από τα επενδύμενα ξένα κεφάλαια επιτυγχάνουν απόδοση μεγαλύτερη από το κόστος (επιτόκιο) δανεισμού, τότε τα καθαρά κέρδη που αναλογούν στους μετόχους και γενικότερα, στους ιδιοκτήτες της επιχείρησης, και συνακόλουθα η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, θα αυξηθούν.

Δεύτερον, η χρησιμοποίηση ξένων κεφαλαίων επιτρέπει στους ιδιοκτήτες-μετόχους της εταιρίας να διατηρούν τον έλεγχό της, αφού δεν μεταβάλλεται η αναλογία των μετοχών που κατέχουν στον συνολικό αριθμό των μετοχών της εταιρείας.

Τρίτον, μια εταιρία προκειμένου να εξασφαλιστεί έναντι του πληθωρισμού έχει την δυνατότητα να χρησιμοποιήσει δανειακά κεφάλαια στο χρηματοδοτικό της σχήμα, επειδή, αφ' ενός μεν, η αγοραστική δύναμη του Ευρώ, σε ένα πληθωριστικό περιβάλλον, συνεχώς μειώνεται και τα λογιστικά κέρδη των επιχειρήσεων εμφανίζονται συνήθως διογκωμένα, αφ' ετέρου δε οι υποχρεώσεις για την εξυπηρέτηση των δανείων παραμένουν σταθερές.

Ο εν λόγω αριθμοδείκτης ενδιαφέρει, κατά μείζονα λόγο, τους πιστωτές μιας εταιρίας, αφού μέσω αυτού διαπιστώνεται η ασφάλεια ή όχι η οποία παρέχεται στους δανειστές της επιχείρησης²³. Συγκεκριμένα, όταν μία εταιρία δανείζεται αναλαμβάνει την υποχρέωση σημαντικής σταθερής εκροής μετρητών για κάποιο

---

²³ Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

χρονικό διάστημα στο μέλλον., ενώ από την άλλη δεν είναι βέβαιη για τις εισροές που θα πραγματοποιήσει κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα.

Μια υψηλή τιμή του εν λόγω δείκτη, ήτοι υψηλή αναλογία ξένων προς ίδια κεφάλαια στη συνολική δομή των κεφαλαίων της επιχείρησης μπορεί να σημαίνει τα ακόλουθα πράγματα²⁴:

- ✓ χαμηλή έως ανύπαρκτη πιστοληπτική ή δανειοληπτική ικανότητα
- ✓ υψηλές σταθερές υποχρεώσεις από δόσεις και τόκους των δανείων της.
- ✓ περιορισμό, σε μεγάλο βαθμό, της βούλησης και της ανεξαρτησίας της διοίκησης στη λήψη αποφάσεων
- ✓ σοβαρό περιορισμό στη χρηματοοικονομική ευελιξία της επιχείρησης, δηλαδή της ικανότητάς της με κατάλληλες ενέργειες να αντιμετωπίζει και να προσαρμόζει τη μελλοντική ταμειακή ροή, ώστε να ανταποκρίνεται επιτυχώς σε περιπτώσεις απρόβλεπτων αναγκών και ευκαιριών.

Συνεπώς, όσο μεγαλύτερη είναι η αναλογία αυτή, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα ή ο κίνδυνος που διατρέχει η επιχείρηση, κάποια αντιξοότητα (π.χ. μια παρατεταμένη κάμψη της δραστηριότητας) να την οδηγήσει σε αδυναμία καταβολής των δεδουλευμένων τόκων και δόσεων των δανείων της, καθώς και των λοιπών τρεχουσών υποχρεώσεών της. Αυτό μπορεί να συμβεί, γιατί, από την μια μεριά, θα έχει εξαντληθεί το κεφάλαιο κίνησης και η ρευστότητά της, λόγω των συνεχώς πραγματοποιούμενων λειτουργικών ζημιών και από την άλλη

---

²⁴ Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπελλάς, Αθ. (2007). *Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. Πανεπιστήμιο Πατρών.

μεριά, θα συναντήσει μεγάλη δυσκολία στη λήψη νέας χρηματοδότησης από τρίτους ή τους μετόχους, για την αντιμετώπιση των πιο πάνω υποχρεώσεων της, με συνέπεια τον ορατό κίνδυνο, είτε να περιέλθει υπό τον έλεγχο των δανειστών της, είτε να κηρυχθεί σε χρεοκοπία.

Βασικό μειονέκτημα του παραπάνω δείκτη είναι ότι κατά τον προσδιορισμό των μακροπροθέσμων ξένων κεφαλαίων, ενδεχομένως να μη περιλαμβάνονται ορισμένες κατηγορίες κεφαλαίων που αντιπροσωπεύουν προνομιούχες μετοχές²⁵.

Επίσης, επειδή το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων αντανακλά τη διαφορά μεταξύ της λογιστικής αξίας του συνόλου του ενεργητικού και της λογιστικής αξίας του συνόλου των υποχρεώσεων, οι δε λογιστικές αξίες συχνά δεν έχουν σχέση με τις τρέχουσες αξίες των παγίων στοιχείων ή τις τρέχουσες ταμειακές εκροές για την ικανοποίηση των υποχρεώσεων, κρίνεται σκόπιμο σε αρκετές περιπτώσεις να χρησιμοποιηθεί αντί των ιδίων κεφαλαίων η χρηματιστηριακή αξία των ιδίων κεφαλαίων²⁶: Η τελευταία θεωρείται ότι παρέχει μια πιο ρεαλιστική ένδειξη του βαθμού προστασίας των πιστωτών, γιατί οι χρηματιστηριακές αξίες εμπεριέχουν πληροφορίες, τόσο για τα στοιχεία του ενεργητικού μείον τις υποχρεώσεις που χρησιμοποιεί μια επιχείρηση, όσο και για την ικανότητα δημιουργίας κερδών στο

---

²⁵ Νιάρχος, Ν. (1997). *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. 5^η έκ. Αθήνα: εκδόσεις Σταμούλης

²⁶ Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπελλάς, Αθ. (2007). *Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. Πανεπιστήμιο Πατρών.

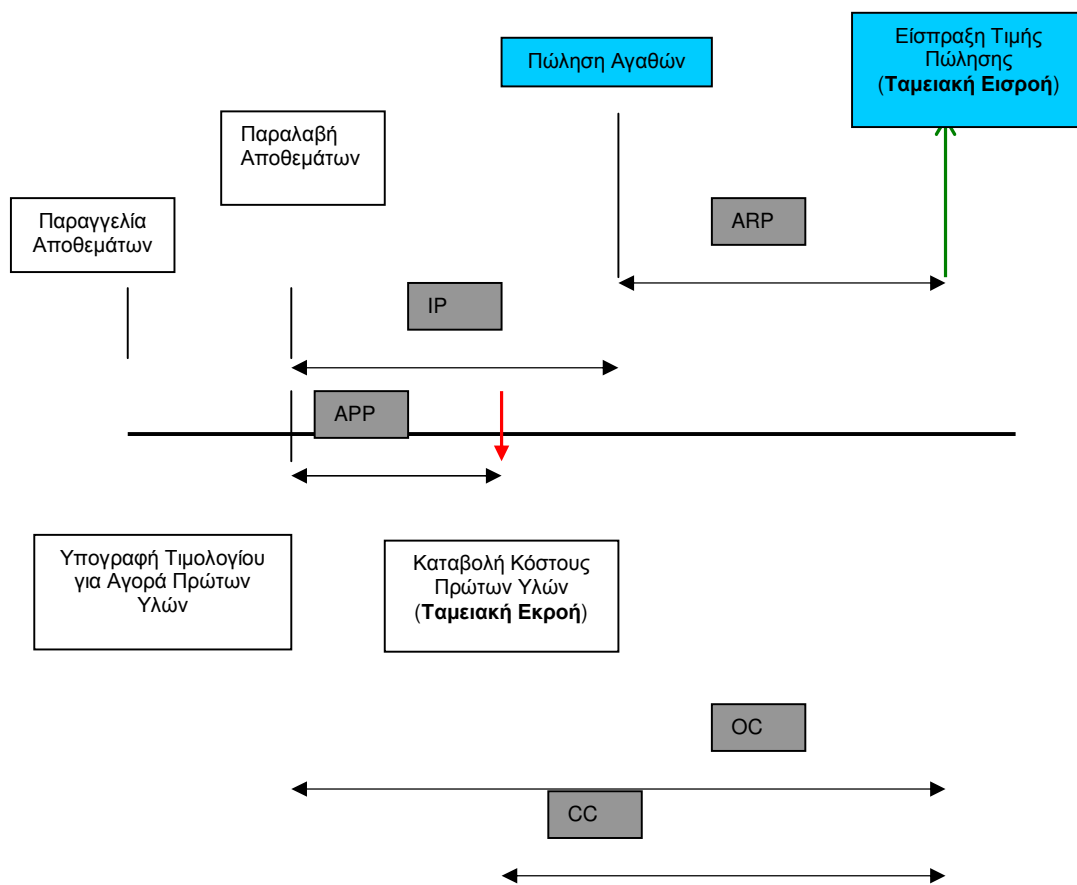
μέλλον, με τα οποία θα ικανοποιηθούν σε μεγάλο βαθμό οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις.

2.1.3.Αριθμοδείκτες δραστηριότητας

Οι αριθμοδείκτες δραστηριότητας μας δείχνουν τον βαθμό στον οποίο μια εταιρία δύναται να μετατρέπει συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία, όπως οι απαιτήσεις, σε ρευστά διαθέσιμα²⁷. Οι δυο βασικές έννοιες που είναι συνδεδεμένες με τους εν λόγω αριθμοδείκτες, είναι ο κύκλος παραγωγής και ο ταμειακός κύκλος (Σχήμα 3-1)

---

²⁷ Νιάρχος, Ν. (1997). *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. 5^η έκ. Αθήνα: εκδόσεις Σταμούλης

Σχήμα 0-1: Ο Χρονισμός Των Ταμειακών Ροών Στο Βραχυπρόθεσμο Διάστημα

Πηγή: Ross (et al. 1998: 696)

Από την μια ο λειτουργικός κύκλος (operating cycle, OC) αναφέρεται στην χρονική περίοδο που μεσολαβεί από την παραλαβή των αποθεμάτων (πρώτων υλών) μέχρι την είσπραξη του τιμήματος από την πώληση των τελικών προϊόντων της εταιρίας. Κατά τους Αθανασόπουλο, et al. (2007:103), ο

Λειτουργικός κύκλος αποτελεί ένα καλό κριτήριο για τον προσδιορισμό του βαθμού ρευστότητας, καθώς και του βαθμού χρησιμοποίησης ή αποτελεσματικής διαχείρισης δύο βασικών στοιχείων του κυκλοφορούντος ενεργητικού, όπως είναι τα αποθέματα και οι απαιτήσεις.

Ένας μικρός λειτουργικός κύκλος σημαίνει γρήγορη μετατροπή των αποθεμάτων σε μετρητά, γεγονός που αποτελεί ένδειξη καλής διαχείρισης και καλής ποιότητας και υψηλού βαθμού ρευστότητας αποθεμάτων και απαιτήσεων, ενώ ένας μεγάλος λειτουργικός κύκλος σημαίνει αργή μετατροπή των αποθεμάτων σε μετρητά, γεγονός που υποδηλώνει μη αποτελεσματική διαχείριση και κακής ποιότητας και χαμηλού βαθμού ρευστότητας αποθεμάτων και απαιτήσεων²⁸.

Από την άλλη, ο ταμειακός κύκλος (cash cycle, CC) αφορά στην χρονική περίοδο που μεσολαβεί από την ταμειακή εκροή συνεπεία προγενεστέρας αγοράς των πρώτων υλών μέχρι με την ταμειακή εισροή άμα τη εισπράξει των εισπρακτέων λογαριασμών που δημιουργεί η πώληση του αγαθού

✓ **Ο Λειτουργικός Κύκλος και η Διάρκεια των Απαιτήσεων**

Από το Σχήμα (3.1) μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο λειτουργικός κύκλος ισούται με το άθροισμα της διάρκειας των αποθεμάτων (IP) και της διάρκειας των εισπρακτέων λογαριασμών (ARP), ή όπως αλλιώς λέγεται της διάρκειας των απαιτήσεων.

---

²⁸ Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπελλάς, Αθ. (2007). *Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. Πανεπιστήμιο Πατρών.

$OC = IP + ARP$	
-----------------	--

Πρέπει λοιπόν να δούμε πως υπολογίζονται τα προαναφερθέντα συστατικά στοιχεία του λειτουργικού κύκλου.

Η διάρκεια των αποθεμάτων (inventory period), IP , αναφέρεται στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της παραλαβής των πρώτων υλών (αποθεμάτων) και της πώλησης των αγαθών. Προκειμένου λοιπόν να βρούμε την περίοδο των αποθεμάτων, αρχικά υπολογίζουμε τον αριθμοδείκτη κυκλοφοριακής ταχύτητας των αποθεμάτων (inventory turnover ratio), ο οποίος υπολογίζεται ως ο λόγος του κόστους πωληθέντων προς το μέσο επίπεδο των αποθεμάτων

$\text{Inventory Turnover Ratio} = \frac{\text{Κοστος Πωληθεντων}}{\text{Μεσο Αποθεμα}}$	
--	--

Εν συνεχεία διαιρούμε τις 365 ημέρες του χρόνου με την κυκλοφοριακή ταχύτητα των αποθεμάτων²⁹.

---

²⁹ Ross, S., Westerfield, R. And Jaffe, J. (1999). *Corporate Finance*. 5th ed.. Irwin/McGraw-Hill

$\begin{aligned} \text{Διαρκεια Αποθεματων} &= \frac{365}{\text{Inventory Turnover}} = \\ &= \frac{365}{\frac{\text{Κοστος Πωληθεντων}}{\text{Μεσο Αποθεμα}}} = \frac{365 \times \text{Μεσο Αποθεμα}}{\text{Κοστος Πωληθεντων}} \end{aligned}$	
--	--

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η διάρκεια των αποθεμάτων επηρεάζεται από τη μέθοδο προσδιορισμού του κόστους του τελικού αποθέματος και του κόστους των πωληθέντων (F.I.F.O., L. I.F.O., Μέση Σταθμική Τιμή Κτήσης). Αυτό ισχύει διότι η εκάστοτε ακολουθούμενη μέθοδος αποτίμησης επηρεάζει το ύψος των αποθεμάτων που εμφανίζεται στις λογιστικές καταστάσεις της εταιρίας. Έτσι, σε μια περίοδο αυξήσεων τιμών, αν για την αποτίμηση των αποθεμάτων χρησιμοποιείται η μέθοδος LIFO (το τελευταίο εισαχθέν εμπόρευμα πωλείται πρώτο), τότε η αξία αυτών που εμφανίζεται στα βιβλία της επιχείρησης θα είναι μικρότερη από ότι αν τα αποθέματα αποτιμώνταν με τη μέθοδο FIFO (το πρώτο εισαχθέν εμπόρευμα πωλείται πρώτο).

Η διάρκεια των απαιτήσεων (accounts receivable period), ARP, αναφέρεται στον χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της αρχικής διενέργειας της πώλησης και της τελικής είσπραξης των οφειλομένων ποσών από τους πελάτες της εταιρίας. Με άλλα λόγια η εν λόγω περίοδος μας πληροφορεί για την πίστωση που δίνει η επιχείρηση στους πελάτες της.

Για την εύρεση της διάρκειας των απαιτήσεων χρησιμοποιούμε την ακόλουθη σχέση³⁰.

$\text{Accounts Receivable Period} = \frac{365 \times \text{Απαιτήσεις (Μεσο Επιπεδο)}}{\text{Πωλησεις}}$	
---	--

Η διάρκεια της πίστωσης που παρέχεται στους πελάτες μιας εταιρίας επηρεάζεται από πλήθος παραγόντων, όπως είναι (α) η φάση του οικονομικού κύκλου, (β) η φύση του ανταγωνισμού, (γ) οι επιλογές της διοίκησης της εταιρίας³¹.

Κατ' αρχάς, σε περιόδους μαρασμού της οικονομικής δραστηριότητας το διαθέσιμο εισόδημα συρρικνώνεται με αντίστοιχες επιπτώσεις στη ζήτηση. Η τελευταία μπορεί να διευρυνθεί, σε κάποιο βαθμό, μέσω της μετατόπισης του χρόνου πληρωμής στο μέλλον. Η ανάγκη παροχής διευκολύνσεων πληρωμής, στην πελατεία είναι μεγαλύτερη στις περιπτώσεις επιχειρήσεων των οποίων τα προϊόντα παρουσιάζουν υψηλή ελαστικότητα ζήτησης και / ή σημαντική υποκαταστασιμότητα.

Εν συνεχεία, όσο ισχυρότερη είναι η θέση της επιχείρησης στον ανταγωνισμό τόσο μεγαλύτερη είναι η ευχέρεια της για τη μείωση της διάρκειας των απαιτήσεών της. Στην αντίθετη περίπτωση, είναι αναγκασμένη να περιορίσει τις

---

³⁰ Ross, S., Westerfield, R. And Jaffe, J. (1999). *Corporate Finance*. 5th ed.. Irwin/McGraw-Hill

³¹ Γκλεζάκος, Μ. (2006). *Εισαγωγή στην Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης των Επιχειρήσεων*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.

εισροές της μέσω μείωσης τιμών ή αύξησης του χρόνου των παρεχομένων πιστώσεων. Συνήθως, μια ασθενής θέση οφείλεται σε μη αποτελεσματική αξιοποίηση των παραγωγικών πόρων (αυξημένες αναλώσεις, κατώτερη ποιότητα κλπ), σε μη ικανοποιητική οργάνωση της λειτουργίας των πωλήσεων, σε έλλειψη των αναγκαίων κεφαλαιακών πόρων κλπ.

Επίσης, η διάρκεια των απαιτήσεων εξαρτάται από τις επιλογές της επιχείρησης αναφορικά με το μερίδιο αγοράς που επιθυμεί να αποκτήσει. Επί παραδείγματι, εάν η εταιρία αποβλέπει στην απόκτηση σημαντικής μερίδας σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, τότε κρίνεται αναγκαίο να δημιουργηθούν κίνητρα στους πελάτες για την υποκατάσταση των προϊόντων άλλων προμηθευτών από τα δικά της. Η παροχή πιστώσεων σημαντικής διάρκειας, η μείωση των τιμών, η βελτίωση της ποιότητας, η βελτίωση των όρων παράδοσης, η παροχή διευρυσμένων εγγυήσεων καλής λειτουργίας (όπου απαιτούνται) κλπ, περιλαμβάνονται στα κίνητρα αυτά.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η διάρκεια των απαιτήσεων συνδέεται αρνητικά με τη ρευστότητα της επιχείρησης, γι' αυτό θα πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια περιορισμού της, παράλληλα δε επηρεάζει και την αποδοτικότητα της επιχείρησης, διότι προσαυξάνει τις δανειακές ανάγκες της³².

Στην πράξη, ο προσδιορισμός της διάρκειας της πιστωτικής περιόδου αποτελεί ένα πρόβλημα αριστοποίησης με πλήθος περιορισμών, κυριότεροι από τους

---

³² Γκλεζάκος, Μ. (2006). *Εισαγωγή στην Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης των Επιχειρήσεων*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.

οποίους είναι η διατήρηση του πελάτη, η διατήρηση του κόστους είσπραξης απαιτήσεων μέσα σε λογικά πλαίσια, η διατήρηση του βαθμού επισφάλειας των απαιτήσεων σε χαμηλά πλαίσια, η διατήρηση του χρηματοοικονομικού κόστους που προκαλεί η πίστωση σε ανεκτά επίπεδα, και η διατήρηση του βαθμού ανταγωνιστικότητας της επιχείρησης

✓ **Ο Ταμειακός Κύκλος και η Διάρκεια των Προμηθευτών**

Από το Σχήμα (3-1) βλέπουμε ότι ο ταμειακός κύκλος ισούται με την διαφορά μεταξύ του λειτουργικού κύκλου και της διάρκειας των προμηθευτών (APP)

$CC = OC - APP$	
-----------------	--

Η διάρκεια των προμηθευτών (accounts payable period), APP, ή η διάρκεια εξοφλήσεως των προμηθευτών, αναφέρεται στον χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της παραλαβής των πρώτων υλών και της καταβολής του κόστους κτήσεως στους προμηθευτές τους. Για την εύρεση του εν λόγω περιόδου εργαζόμαστε όπως και στην περίπτωση της περιόδου των εισπρακτέων λογαριασμών. Δηλαδή, διαιρούμε το μέσο επίπεδο των πληρωτέων λογαριασμών (accounts payable) με το κόστος πωληθέντων (cost of goods sold) και πολλαπλασιάζουμε το αποτέλεσμα με το 365³³.

---

³³ Ross, S., Westerfield, R. And Jaffe, J. (1999). *Corporate Finance*. 5th ed.. Irwin/McGraw-Hill

$\text{Accounts Payable Period} = \frac{365 \times \text{Average Accounts Payable}}{\text{Cost of Goods Sold}}$	
---	--

Η διάρκεια των πιστώσεων από τους προμηθευτές συνδέεται θετικά με τη ρευστότητα της εταιρίας³⁴. Ως εκ τούτου όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκεια των απαιτήσεων από προμηθευτές, τόσο καλύτερη θεωρείται η ρευστότητα της επιχείρησης (και αντίστροφα). Όπως και στην περίπτωση της διάρκειας των απαιτήσεων, το μήκος της πιστωτικής περιόδου από τους προμηθευτές μιας εταιρίας εξαρτάται από τη γενικότερη οικονομική συγκυρία, τη φύση του ανταγωνισμού, το απόλυτο μέγεθος των αγορών και την προοπτική της συνεργασίας κατά προμηθευτή, τους στόχους του προμηθευτή (οι οποίοι καθορίζουν την πιστωτική πολιτική του) κλπ. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι τα κεφάλαια που εξοικονομούνται λόγω των πιστωτικών διευκολύνσεων που παρέχουν οι προμηθευτές, υποκαθιστούν αντίστοιχο δανεισμό ή επιτρέπουν την επέκταση της δραστηριότητας της επιχείρησης, με αποτέλεσμα να αποφέρουν οφέλη τα οποία βελτιώνουν την αποτελεσματικότητά της.

Έχοντας εκτιμήσει την διάρκεια των απαιτήσεων μιας εταιρίας, κατόπιν μπορούμε να εκτιμήσουμε τον ταμειακό κύκλο της. Έτσι, για παράδειγμα, εάν ο ταμειακός κύκλος της εταιρίας είναι 20 ημερών αυτό σημαίνει ότι οι ταμειακές

---

³⁴ Γκλεζάκος, Μ. (2006). *Εισαγωγή στην Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης των Επιχειρήσεων*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.

εισροές προκύπτουν μετά την παρέλευση 20 ημερών από την ημέρα της αρχικής ταμειακής εκροής.

Η διαχείριση λοιπόν των στοιχείων του κυκλοφορούντος ενεργητικού (π.χ. η εφαρμοζόμενη πιστωτική πολιτική της εταιρίας, η παραγωγική διαδικασία, και η πολιτική απέναντι στους προμηθευτές) δημιουργεί εισροές και εκροές διαθεσίμων με τα εξής δυο χαρακτηριστικά.

Πρώτον, παρατηρείται σημαντικός ετεροχρονισμός μεταξύ των εν λόγω ροών, καθώς οι εκροές διαθεσίμων για την αγορά πρώτων υλών δεν συμπίπτουν με τις εισροές διαθεσίμων από την πώληση των τελικών προϊόντων. Αυτός ο ετεροχρονισμός ωθεί τις επιχειρήσεις προς τον βραχυπρόθεσμο δανεισμό ή προς τη ρευστοποίηση των διαπραγματεύσιμων χρεογράφων. Δεύτερον, εκ των πραγμάτων, ενυπάρχει μια αβεβαιότητα στην μελλοντική είσπραξη των απαιτήσεων κατά των πελατών, οι οποίες δημιουργούνται ένεκα της πιστωτικής πολιτικής που εφαρμόζει η εταιρία.

Τέλος, δέον να τονιστεί το γεγονός ότι ο ταμειακός κύκλος δύναται να μεταβληθεί αλλάζοντας την περίοδο των αποθεμάτων, των εισπρακτέων λογαριασμών, και των πληρωτέων λογαριασμών

2.1.4.Ανάλυση μεγέθυνσης

Υπάρχουν δυο βασικές μέθοδοι για την εκτίμηση του ρυθμού ανάπτυξης μιας εταιρίας: (α) η ιστορική μέθοδος, και (β) η μέθοδος βασιζόμενη στα θεμελιώδη της εταιρίας.

Στην ανάλυση που θα ακολουθήσει θα επικεντρωθούμε μόνο στα θεμελιώδη της εταιρίας προκειμένου να προβλέψουμε τον (μακροχρόνιο) ρυθμό των μερισμάτων της εταιρίας. Σύμφωνα λοιπόν με τα θεμελιώδη της εταιρίας, ο μακροχρόνιος ρυθμός αύξησης των μερισμάτων⁸ δύναται να εκτιμηθεί δια του γινομένου της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων της εταιρίας και του ποσοστού των κερδών που επανεπενδύεται³⁵:

$g = b \times \text{ROE}$	
---------------------------	--

όπου

b : το ποσοστό επανεπένδυσης των κερδών μετά από φόρους

ROE : η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων

Το ποσοστό επανεπένδυσης των κερδών δύναται να υπολογιστεί ως ακολούθως

$b = 1 - \left(\frac{P}{\text{EPS}} \frac{\text{DPS}}{P} \right)$	
--	--

όπου

EPS : τα κέρδη ανά μετοχή

---

³⁵ Ross, S., Westerfield, R. And Jaffe, J. (1999). *Corporate Finance*. 5th ed.. Irwin/McGraw-Hill

P : η τιμή της μετοχής

DPS : το μέρισμα ανά μετοχή

Όπως βλέπουμε λοιπόν από την παραπάνω σχέση, το ποσοστό επανεπένδυσης των κερδών εξαρτάται από τους εξής δυο παράγοντες: α) την τιμή προς κέρδη ανά μετοχή, και β) τον λόγο του μερίσματος ανά μετοχή προς την τιμή της μετοχής. Ο δεύτερος παράγοντας είναι αποτυπώνει την μερισματική πολιτική της εταιρίας.

Η μερισματική πολιτική μιας εταιρίας εν πολλοίς είναι δυνατόν να ιδωθεί ως ένα είδος πρόγνωσης για την πορεία της εταιρικής κερδοφορίας. Σε γενικές γραμμές η ανάλυση της μερισματικής πολιτικής μιας εταιρίας συνίσταται στην εξέταση δυο επί μέρους παραγόντων: (α) του ποσοστού αποπληρωμής μερίσματος και γ) της μερισματικής απόδοσης. Η μερισματική απόδοση (dividend yield, DY) προκύπτει από την διαίρεση του μερίσματος ανά μετοχή με την χρηματιστηριακή τιμή της μετοχής.

Μερικές εταιρείες μοιράζουν συγκριτικά μικρά μερίσματα και επενδύουν τα κέρδη ξανά στην επιχείρηση με σκοπό την ανάπτυξη. Αν η αγορά εμπιστεύεται τέτοιου είδους προοπτικές για την ανάπτυξη της εταιρείας, τότε οι μετοχές των εν λόγω εταιριών της θα διατηρήσουν μία σχετικά υψηλή τιμή αγοράς και επομένως θα περιμένουμε να δούμε μία χαμηλή μερισματική απόδοση και έναν υψηλό δείκτη τιμής προς κέρδη (P/E). Άλλες εταιρείες προτιμούν μία σταθερή μερισματική απόδοση με δείκτη μερίσματος ανά μετοχή στο ίδιο ή και καλύτερο επίπεδο σε

σχέση με το προηγούμενο έτος ώστε να παρουσιάζουν σταθερό βαθμό ανάπτυξης. Όταν τα κέρδη θα είναι χαμηλά αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την χαμηλή μερισματική κάλυψη και αν η αγοραία τιμή επηρεάζεται από το χαμηλό κέρδος το αποτέλεσμα θα είναι μία υψηλή μερισματική απόδοση. Τέλος, ορισμένες εταιρείες ακολουθούν την τακτική, λιγότερα αδιανέμητα κέρδη, περισσότερα μερίσματα. Το γεγονός αυτό παρουσιάζει μια σταθερά χαμηλή μερισματική απόδοση από έτος σε έτος.

2.2. ΟΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

Μετά την προσεκτική ανάγνωση των λογιστικών καταστάσεων και του προσαρτήματος το επόμενο βήμα πρέπει να είναι η προετοιμασία καταστάσεων κοινών μεγεθών και στη συνέχεια των καταστάσεων τάσης. Ο βασικότερος λόγος για τη χρήση καταστάσεων κοινών μεγεθών είναι ότι επιτρέπουν συγκρίσεις των λογιστικών καταστάσεων επιχειρήσεων διαφορετικού μεγέθους. Η επίδραση του μεγέθους απομακρύνεται εκφράζοντας τα ποσά των λογαριασμών του ισολογισμού ως ποσοστό του συνόλου του ενεργητικού ή του συνόλου των κεφαλαίων και τα ποσά των λογαριασμών της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης ως ποσοστό των πωλήσεων.

Οι καταστάσεις κοινών μεγεθών χρησιμοποιούνται τόσο σε συγκρίσεις μεταξύ διαφόρων επιχειρήσεων σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή, δηλαδή διαστρωματικές συγκρίσεις, όσο και σε συγκρίσεις της ίδιας επιχείρησης για μία σειρά ετών, δηλαδή διαχρονικές συγκρίσεις. Οι καταστάσεις αυτές επιτρέπουν να

εξεταστούν θέματα σχετικά με τη σύνθεση του ενεργητικού, των κεφαλαίων, των διαφόρων εξόδων και να αναληφθούν. Οι απαιτούμενες ενέργειες, όπως για παράδειγμα μείωση κάποιων εξόδων, γιατί παραμένουν δυσανάλογα υψηλά σε σχέση με τον ανταγωνισμό, ή αύξηση των εσόδων από πωλήσεις προκειμένου να βελτιωθεί το μικτό κέρδος ως ποσοστό των πωλήσεων.

Οι καταστάσεις κοινών μεγεθών αποτελούν το πρώτο βήμα στην ανάλυση μιας επιχείρησης και παρέχουν μία γενική εικόνα η οποία ενδέχεται να μεταβληθεί μετά από περαιτέρω λεπτομερή ανάλυση. Η τελευταία πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον εκτίμηση του βραχυχρόνιου και μακροχρόνιου κινδύνου επιβίωσης μιας επιχείρησης, της αποδοτικότητας και των μελλοντικών κερδών, με ιδιαίτερη έμφαση σε λεπτομέρειες και γεγονότα τα οποία μπορούν να επηρεάσουν την επιτυχή διεξαγωγή των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Πολλά από αυτά τα γεγονότα δεν αποκαλύπτονται στις λογιστικές καταστάσεις, όπως οι ανεκτέλεστες παραγγελίες ή η παρουσία κάποιας σοβαρής δικαστικής αγωγής εναντίον της επιχείρησης, και θα πρέπει να εξασκήσει ο αναλυτής τις ερευνητικές του ικανότητες για την απόκτηση αυτών των πληροφοριών είτε από τον Οικονομικό Τύπο είτε από τα στελέχη της επιχείρησης με τα οποία θα πρέπει να έχει εκτεταμένες επαφές και συζητήσεις. Οι συζητήσεις με τα στελέχη μιας επιχείρησης μπορούν να δώσουν πληροφορίες για αναμενόμενα γεγονότα, για ενέργειες που έχουν αναληφθεί, για τα αποτελέσματα που αναμένονται από αυτές τις ενέργειες, για τα ποσά και τον τρόπο αναγνώρισης διαφόρων λογιστικών γεγονότων και, τέλος, θα διαπιστωθεί εάν τα στελέχη της επιχείρησης συμφωνούν με τα αποτελέσματα της ανάλυσης. Η δημιουργία ενός κλίματος

εμπιστοσύνης μεταξύ των στελεχών μιας επιχείρησης και του αναλυτή όχι μόνο διευκολύνει την άντληση όλων αυτών των πληροφοριών, αλλά και επιτρέπει τη διεξαγωγή ενός ολοκληρωμένου αναλυτικού έργου το οποίο δίνει μία σωστή εικόνα για την επιχείρηση και επιτρέπει τη λήψη της σωστής απόφασης.

2.3.ΟΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΑΣΗΣ

Οι καταστάσεις τάσης επιτρέπουν την εξέταση των διαχρονικών μεταβολών των διαφόρων λογαριασμών των λογιστικών καταστάσεων και την εξαγωγή συμπερασμάτων για το ρυθμό μεταβολής αυτών των λογαριασμών. Η προετοιμασία καταστάσεων τάσης απαιτεί την επιλογή ενός έτους ως βάσης και τη διαίρεση των ποσών των επόμενων ετών με το ποσό του έτους-βάση.

Στις περιπτώσεις φορολογικών διαφορών προηγούμενων χρήσεων, ο αναλυτής θα πρέπει να μάθει από την ίδια την επιχείρηση ποιες χρήσεις αφορούν και ποια ποσά αναλογούν σε κάθε χρήση προκειμένου να υπολογίσει εκ των υστέρων τα καθαρά κέρδη και τους δείκτες οι οποίοι χρησιμοποιούν καθαρά κέρδη και να κάνει τις σωστές διαχρονικές συγκρίσεις. Η αδυναμία κατανομής των διαφορών του φορολογικού ελέγχου προηγούμενων χρήσεων μπορεί να οδηγήσει στη συναγωγή εσφαλμένων συμπερασμάτων. Η εξαγωγή συμπερασμάτων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλα τα έξοδα τα οποία είναι αναγκαία για τη δημιουργία των κερδών και μέσα σε αυτά περιλαμβάνονται οι φόροι εισοδήματος και οι αμοιβές των μελών του διοικητικού συμβουλίου, τα οποία διεθνώς θεωρούνται έξοδα και εμφανίζονται στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΕΛΕΓΧΟΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Η γνώση των διαφόρων ομάδων οι οποίες ζητούν λογιστικές καταστάσεις επιτρέπει την καλύτερη αναγνώριση των συμφερόντων τους, των συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ των ομάδων και της μεταφοράς πλούτου που συμβαίνει από τη μία ομάδα στην άλλη ως συνέπεια αυτών των συγκρούσεων. Οι κυριότερες ομάδες που ζητούν και χρησιμοποιούν τις λογιστικές καταστάσεις είναι οι ακόλουθες: Οι μέτοχοι, οι πιστωτές, η διοίκηση, οι εργαζόμενοι, οι πελάτες, οι δημόσιες υπηρεσίες και διάφορες άλλες ομάδες.

Οι μέτοχοι μπορεί να έχουν είτε επενδυτικό είτε εποπτικό ενδιαφέρον, όταν ζητούν τις λογιστικές καταστάσεις μιας επιχείρησης. Το επενδυτικό ενδιαφέρον παρουσιάζεται στις αποφάσεις επιλογής μετοχών οι οποίες πρόκειται να περιληφθούν στο χαρτοφυλάκιο ενός επενδυτή ο οποίος επιθυμεί να γίνει μέτοχος. Οι επιλογές αυτές μπορούν να αφορούν επιχειρήσεις με επιθυμητά επίπεδα κινδύνου και μερισματικής απόδοσης προκειμένου να περιληφθούν στο χαρτοφυλάκιο του επενδυτή και τα οποία είναι σύμφωνα με τις προτιμήσεις του. Εναλλακτικά, οι επιλογές μπορούν να αφορούν υποτιμημένες ή υπερτιμημένες μετοχές, γιατί ο επενδυτής πιστεύει ότι έχει καλύτερη πληροφόρηση για τα μελλοντικά κέρδη της επιχείρησης σε σχέση με αυτά τα οποία έχουν ήδη ενσωματωθεί στην τρέχουσα χρηματιστηριακή τιμή της μετοχής³⁶.

Το εποπτικό ενδιαφέρον παρουσιάζεται, όταν ο μέτοχος επιθυμεί να ελέγξει τις ενέργειες και τη συμπεριφορά της διοίκησης. Η εποπτεία της διοίκησης καθίσταται αναγκαία, γιατί η διοίκηση έχει σχετικά μεγάλη ευχέρεια χρήσης και

---

³⁶ Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκδ. Μπένου, Αθήνα

διάθεσης των οικονομικών πόρων της επιχείρησης, πολλές φορές, δε, για την επίτευξη στόχων και συμφερόντων τα οποία ενδέχεται να είναι αντίθετα με αυτά των μετόχων. Η έκδοση ετήσιων και εξαμηνιαίων λογιστικών καταστάσεων, για παράδειγμα, επιτρέπει τον έγκαιρο έλεγχο της διοίκησης μιας επιχείρησης όσον αφορά τη διαχείριση των πόρων που της έχουν εμπιστευτεί οι μέτοχοι. Η παρουσία συμβάσεων οι οποίες συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με τα συμφέροντα των μετόχων, όπως για παράδειγμα την αύξηση της αποδοτικότητας των ίδιων κεφαλαίων, επιτρέπει την ευθυγράμμιση των συμφερόντων της διοίκησης με αυτά των μετόχων και δημιουργεί ζήτηση για την παροχή λογιστικών πληροφοριών προκειμένου να διαπιστωθεί η εφαρμογή των όρων της σύμβασης.

Οι πιστωτές, όπως για παράδειγμα οι τράπεζες, ζητούν την παροχή λογιστικών καταστάσεων τη στιγμή υποβολής μιας αίτησης για τη χορήγηση κάποιου δανείου ή μιας εγγυητικής επιστολής. Με βάση τις πληροφορίες που περιέχουν οι λογιστικές καταστάσεις εκτιμάται η αποδοτικότητα, ο βραχυχρόνιος και ο μακροχρόνιος κίνδυνος επιβίωσης της επιχείρησης και αποφασίζεται το ποσό του δανείου, το επιτόκιο και οι ασφάλειες που θα ζητηθούν από την επιχείρηση. Η συμφωνία δανειοδότησης επιβάλλει συνήθως ορισμένους περιορισμούς στην επιχείρηση η οποία λαμβάνει το δάνειο. Οι περιορισμοί αυτοί έχουν σκοπό να αποτρέψουν την αύξηση του κινδύνου της επιχείρησης και την πιθανή απώλεια όλων των κεφαλαίων τα οποία έχουν συνεισφέρει οι πιστωτές, μπορούν δε να εκφραστούν είτε με τη μορφή αριθμοδεικτών, όπως ρευστότητας ή δομής κεφαλαίων, οι οποίοι δεν πρέπει να υπερβαίνουν ορισμένα όρια, είτε με τη μορφή

λογιστικών μεγεθών, όπως καθαρά θέση ή ξένα κεφαλαία, τα οποία επίσης δεν πρέπει να υπερβαίνουν ορισμένα ποσά. Η έκφραση των περιορισμών που περιέχονται στις συμφωνίες χορήγησης δανείων με τη μορφή αριθμοδεικτών και λογιστικών μεγεθών δημιουργεί ζήτηση για διαδοχικές λογιστικές καταστάσεις μέχρι την εξόφληση του δανείου. Επιπλέον, οι πιστωτές έχουν κίνητρο όχι μόνο να ζητούν λογιστικές καταστάσεις, αλλά και να εξετάζουν εάν η διοίκηση έχει παραβιάσει τους περιορισμούς που καθορίζουν οι συμφωνίες δανεισμού με την επιλογή διαφορετικών λογιστικών μεθόδων. Εξίσου σπουδαία, βέβαια, είναι και η ζήτηση λογιστικών πληροφοριών την οποία έχουν οι προμηθευτές μιας επιχείρησης, όταν την εξετάζουν προκειμένου να αποφασίσουν εάν θα εγκρίνουν μια αγορά της επιχείρησης επί πιστώσει, τους όρους και το ποσό της πίστωσης³⁷.

Η διοίκηση μιας επιχείρησης χρησιμοποιεί τις λογιστικές καταστάσεις προκειμένου να λάβει επενδυτικές, χρηματοοικονομικές ή λειτουργικές αποφάσεις. Οι λογιστικές καταστάσεις των επιχειρήσεων οι οποίες δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς κλάδους παρέχουν πληροφορίες για τη δυνατότητα εισόδου μιας επιχείρησης σε κάποιον άλλο κλάδο όπου παρατηρούνται υψηλά περιθώρια κέρδους. Οι δείκτες κάλυψης των τόκων με ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες ή με κέρδη παρέχουν πληροφορίες στη διοίκηση για τις δυνατότητες περαιτέρω δανεισμού. Οι καταστάσεις κοινών μεγεθών για μία σειρά ετών παρέχουν πληροφορίες για έξοδα τα οποία έχουν μεταβληθεί δυσανάλογα με τις πωλήσεις και θα πρέπει να περικοπούν.

---

³⁷ Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκδ. Μπένου, Αθήνα

Συχνά, οι αμοιβές διοικητικών στελεχών είναι συνδεδεμένες με λογιστικούς αριθμούς, όπως τα καθαρά κέρδη ή η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, και η ζήτηση για λογιστικούς αριθμούς προκύπτει από την ύπαρξη τυπικών ή άτυπων συμφωνιών οι οποίες προσφέρουν υψηλότερες αμοιβές για υψηλότερα κέρδη ή υψηλότερες αποδοτικότητες ιδίων κεφαλαίων. Άτυπες συμφωνίες αμοιβής της διοίκησης με βάση τα κέρδη συνήθως παρατηρούνται σε ανώνυμες εταιρείες, ενώ τυπικές συμφωνίες αμοιβής υπάρχουν στις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης όπου τα καθαρά κέρδη διανέμονται μεταξύ των εταίρων με βάση προκαθορισμένα ποσοστά τα οποία λαμβάνουν υπόψη και τη συνεισφορά υπό τη μορφή εργασίας ορισμένων εταίρων.

Οι εργαζόμενοι, ενδιαφέρονται για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης που εργάζονται και την ικανότητα δημιουργίας κερδών. Οι πληροφορίες αυτές, οι οποίες περιέχονται στις λογιστικές καταστάσεις, αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ζήτηση σε περιόδους διαπραγμάτευσης νέων συμβάσεων εργασίας. Σε αυτές τις περιόδους, οι εργαζόμενοι θα πρέπει να διαπιστώσουν εάν υπάρχουν αυξήσεις της παραγωγικότητάς τους οι οποίες αντανακλώνται στα κέρδη, για να διεκδικήσουν ανάλογες αυξήσεις των αμοιβών τους, και εάν η επιχείρηση έχει την ικανότητα να καταβάλει τις διεκδικούμενες αυξήσεις. Επιπλέον, ορισμένες επιχειρήσεις χορηγούν πρόσθετη αμοιβή στους εργαζόμενους η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την επίτευξη ορισμένου ύψους κερδών και έτσι δημιουργείται άμεση ζήτηση για την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης.

Οι διάφορες δημόσιες υπηρεσίες ζητούν λογιστικές καταστάσεις προκειμένου να επιτύχουν μία σειρά από σκοπούς, όπως³⁸:

- ✓ Τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος και του φόρου προστιθέμενης αξίας ή τη δυνατότητα επιβολής πρόσθετων φόρων ή χορήγησης φορολογικών απαλλαγών από το Υπουργείο Οικονομικών.
- ✓ Την ύπαρξη υγιούς ανταγωνισμού σε κλάδους όπου παρατηρούνται υπερβολικά κέρδη από την επιτροπή ανταγωνισμού του Υπουργείου Εμπορίου.
- ✓ Τον καθορισμό της τιμής πώλησης ορισμένων προϊόντων, όπως των φαρμάκων και των πετρελαιοειδών, από το Υπουργείο Εμπορίου.
- ✓ Την έγκριση εισαγωγής μιας εταιρείας στο Χρηματιστήριο Αθηνών από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.

Σε πολλές από τις πιο πάνω περιπτώσεις, η απόφαση η οποία λαμβάνεται δε στηρίζεται μόνο σε λογιστικές πληροφορίες αλλά και σε πολιτικά κριτήρια, πολλές φορές δε, μόνο σε πολιτικά κριτήρια, ενώ οι λογιστικές καταστάσεις απλώς παρέχουν τις δικαιολογίες.

Οι πελάτες ενδιαφέρονται για τη βιωσιμότητα μιας επιχείρησης, όταν αγοράζουν προϊόντα με μακροχρόνιες εγγυήσεις ή αναμένουν κάποια μακροχρόνια εξυπηρέτηση από την επιχείρηση η οποία τους πώλησε το προϊόν. Το ενδιαφέρον ενός πελάτη για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης γίνεται ιδιαίτερα

---

³⁸ Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκδ. Μπένου, Αθήνα

έντονο, όταν υπάρχουν πληροφορίες ή υπόνοιες ότι η επιχείρηση αντιμετωπίζει κάποια προβλήματα η έκταση των οποίων δεν είναι γνωστή στο ευρύ κοινό.

Οι διάφορες άλλες ομάδες τέλος, οι οποίες ζητούν λογιστικές καταστάσεις περιλαμβάνουν: τους καθηγητές και φοιτητές πανεπιστημίων, τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές και τους συμβούλους επενδύσεων. Οι τελευταίες δύο ομάδες δημιουργούν και πωλούν το προϊόν της ανάλυσής τους κυρίως σε μετόχους.

Συνεχείς εξελίξεις παρατηρούνται στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον. Οι στρατηγικές επιταγές της διεθνοποίησης, οι αλλαγές στα νομοθετικά και ρυθμιστικά πλαίσια, η αύξηση του αριθμού των μεγάλων επιχειρήσεων και των πολύπλοκων οικονομικών οργανισμών, ο συνεχώς διευρυνόμενος ανταγωνισμός και η έντονη ανάπτυξη των αγορών χρήματος και κεφαλαίου επιβάλλει την έγκαιρη εξασφάλιση επαρκών και κατάλληλων χρηματοοικονομικών πληροφοριών για την λήψη ορθολογικών αποφάσεων.

Οι πληροφορίες αυτές αφορούν γενικά τη χρηματοοικονομική κατάσταση των επιχειρηματικών μονάδων, τα αποτελέσματα των εργασιών και τις προοπτικές τους. Η παροχή των πληροφοριών αυτών είναι προϊόν της επιστήμης της λογιστικής, η οποία ασχολείται με τη μέτρηση, τη συλλογή, την καταχώρηση και την παρουσίαση τους.

Οι παρεχόμενες λογιστικές πληροφορίες αυτές για να συμβάλλουν στη λήψη ορθολογικών αποφάσεων πρέπει να είναι σαφείς, κατανοητές και χρήσιμες. Οι λογιστικές καταστάσεις δεν πρέπει να περιλαμβάνουν αμφίβολα και μη κατανοητά στοιχεία και να οδηγούν σε αρνητικούς προσδιορισμούς. Η

χρησιμότητα είναι το πιο σημαντικό από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των λογιστικών πληροφοριών. Χρήσιμες θεωρούνται οι πληροφορίες που είναι σχετικές, αξιόπιστες, συγκρίσιμες και ουσιώδεις. Στην αντίθετη περίπτωση οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων στερούνται στοιχειώδους ενημέρωσης και δεν μπορούν να οδηγηθούν σε ορθολογικές αποφάσεις.

Το έργο της επαλήθευσης και εξακρίβωσης της αξιοπιστίας και της σημαντικότητας των λογιστικών πληροφοριών είναι το έργο της επιστήμης της Ελεγκτικής.

Η Ελεγκτική είναι από τους πιο σημαντικούς κλάδους της Λογιστικής. Ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν τη διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Οι έλεγχοι αυτοί αποσκοπούν στην επαλήθευση ότι οι οικονομικές καταστάσεις αποδίδουν στο σύνολο τους της οικονομική κατάσταση της επιχείρησης και τα αποτελέσματα της κατά τη διάρκεια της χρήσεως.

Πιο συγκεκριμένα πρέπει να εξακριβωθεί ότι:

1. Τα περιουσιακά στοιχεία, οι υποχρεώσεις και τα ίδια κεφάλαια, που εμφανίζονται στον ισολογισμό, υπήρχαν κατά την ημέρα κατάρτισης του ισολογισμού και ότι τα έσοδα και τα έξοδα που παρουσιάζονται στην κατάσταση των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της χρήσης,

2. Οι λογιστικές καταστάσεις είναι πλήρεις, εμφανίζουν δηλαδή, όλα τα λογιστικά γεγονότα που αφορούν την επιχείρηση και αναφέρονται στη συγκεκριμένη λογιστική χρήση,

3. Τα στοιχεία του ενεργητικού ανήκουν στην κυριότητα της επιχείρησης και τα στοιχεία του παθητικού συνιστούν υποχρεώσεις της κατά την ημέρα κατάρτισης του ισολογισμού,

4. Τα στοιχεία του ισολογισμού έχουν αποτιμηθεί σύμφωνα με όσα επιβάλλουν οι λογιστικές αρχές και οι σχετικοί νόμοι,

5. Οι λογαριασμοί παρουσιάζονται στις λογιστικές καταστάσεις σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές και τις διατάξεις των νόμων (Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο).

Σε γενικές γραμμές ο έλεγχος θεωρείται απαραίτητο συμπλήρωμα της οικονομικής διαχείρισης, ένα είδος ασφάλισης για τα λάθη, ακούσια ή εκούσια, την κλοπή και την απάτη, η δε αμοιβή του ελεγκτή, το ασφάλιστρο.

Η ελεγκτική ως επιστήμη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις πιο βασικές επιστήμες της διοίκησης οικονομικών μονάδων, όπως την Οικονομική, τη Στατιστική, τη Νομική και την Πληροφορική. Από τις επιστήμες αυτές, η Ελεγκτική αντλεί τη σύγχρονη μεθοδολογία για την ικανοποιητική επίλυση θεμάτων που αναφέρονται στο υποκείμενο και το αντικείμενο των ελέγχων και στην ελεγκτική εργασία.

Η ελεγκτική είναι, επίσης, τεχνική. Αξιοποιεί την καινούρια γνώση που παράγει ο επιστημονικός κλάδος της, για να ικανοποιήσει πρακτικές ανάγκες

ελέγχου και συγκεκριμένα αναζητά τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. εξακρίβωση της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων) και στο μέσο (π.χ. ελεγκτική διαδικασία) που οδηγεί στην επίτευξη του σκοπού αυτού.

Στις ανεπτυγμένες χώρες ο έλεγχος έχει ευρύτερο περιεχόμενο, αναφέρεται στον έλεγχο της γενικής αποτελεσματικότητας της επιχείρησης, Στις Η.Π.Α., Αγγλία, Γερμανία έχει σαν αντικείμενο τον Οικονομικό Λογισμό και οφείλει να εξακριβώσει :

- εάν μια επιχείρηση είναι υγιής
- εάν εργάζεται καλά και πώς αναπτύσσεται
- εάν έχει μια ισχυρή ή αδύναμη θεμελίωση

Στην Αγγλία ταυτίζεται με τη Διοικητική Λογιστική (Management Accounting) και ως εκ τούτου είναι όργανο της διοίκησης για τον έλεγχο της αποδοτικότητας όλων των τομέων της επιχείρησης.

Στις Η.Π.Α. ο έλεγχος αποβλέπει επίσης στον έλεγχο της αποδοτικότητας της επιχείρησης, με το θεσμό του ελεγκτή της διοίκησης (comptroller). Διότι με την αναζήτηση της συνολικής αποτελεσματικότητας μέσω του θεσμού του ελεγκτή της διοίκησης, ο έλεγχος παίρνει το χαρακτήρα του συστήματος που αποβλέπει στην συνεχή προσαρμογή του σχεδίου δράσεως με το μηχανισμό της αναπληροφόρησης.

Συνεπώς, η σύγχρονη αντίληψη του ελέγχου κυριαρχείται από τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας, εμπνέεται από την επιστήμη της Κυβερνητικής, γιατί

διαθέτει μηχανισμούς αναπληροφόρησης (Feed-back) που επιτρέπουν στην επιχείρηση να παρακολουθεί την αποδοτικότητά της και να δρα επανορθωτικά, κάθε φορά που σημειώνονται παρεκκλίσεις της πορείας της από τα προϋπολογισμένα σχέδια και έτσι επιτυγχάνει άριστο έλεγχο της συνολικής αποτελεσματικότητας..

3.2 ΧΡΗΣΤΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Οι ενδιαφερόμενοι για αξιόπιστες λογιστικές πληροφορίες και συνεπώς για την διενέργεια του ελέγχου είναι τα στελέχη της επιχείρησης και όσοι ενδιαφέρονται για τη δραστηριότητα και τις προοπτικές της. Οι πρώτοι έχουν πρόσβαση στα λογιστικά βιβλία και στοιχεία, ενώ οι δεύτεροι βρίσκονται έξω από την επιχείρηση και δεν μπορούν να έχουν άμεση γνώση των εργασιών της, της οικονομικής κατάστασης και των αποτελεσμάτων που πέτυχε σε μια οικονομική χρήση.

Οι δύο αυτές ομάδες έχουν διαφορετικές επιδιώξεις από την διενέργεια του ελέγχου. Τα στελέχη της επιχείρησης ενδιαφέρονται για πληροφορίες που τους επιτρέπουν να :

α) αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα των εργασιών της και την ικανότητά της να αντιμετωπίσει έγκαιρα της λήγουσες υποχρεώσεις,

β) προγραμματίσουν και ελέγξουν συγχρόνως τη δραστηριότητα των διαφόρων τομέων της,

γ) εκτιμήσουν τη δυνατότητά της για περαιτέρω εξέλιξη, εισαγωγή νέων τεχνολογιών, προϊόντων κλπ.

Παρόλα αυτά ακόμα και μεταξύ των στελεχών της επιχείρησης υπάρχει έντονη ανομοιογένεια στο είδος των ζητούμενων πληροφοριών. Για παράδειγμα ο οικονομικός διευθυντής ζητά πληροφορίες σχετικά με το ύψος των αγορών και των πωλήσεων με πίστωση, τη σχέση λειτουργικών εξόδων και εσόδων, τη διάρκεια και το μέγεθος των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων ενώ ο διευθυντής πωλήσεων ενδιαφέρεται για το ύψος των πωλήσεων κατά είδος αποθεμάτων και γεωγραφική περιφέρεια, το περιθώριο κέρδους κλπ.

Οι τρίτοι που βρίσκονται έξω από το περιβάλλον της επιχείρησης απαρτίζονται κυρίως από τους μετόχους, τους πιστωτές, τους μελλοντικούς επενδυτές, το Δημόσιο, τους ασφαλιστικούς οργανισμούς κ.ά. Αυτοί ενδιαφέρονται για πληροφορίες ώστε να :

α) αξιολογήσουν την ικανότητα της επιχείρησης να διαχειριστεί σωστά τα κεφάλαια που έχουν επενδύσει σε αυτή.

β) προσδιορίσουν και αξιολογήσουν την απόδοση των επενδύσεων τους και να εκτιμήσουν το ύψος του σχετικού επενδυτικού κινδύνου,

γ) εξακριβώσουν τα αίτια των αποκλίσεων μεταξύ της πραγματοποιούμενης και της προβλεπόμενης απόδοσης των επενδύσεων τους,

ε) αποφασίσουν τη νέα πολιτική που πρέπει να ακολουθήσουν ύστερα από ορισμένες πρωτοβουλίες που ανέλαβε η διοίκηση της επιχείρησης,

ζ) προσδιορίσουν τις απαιτήσεις τους έναντι της οικονομικής μονάδας και να αξιολογήσουν τις προοπτικές της.

3.3 Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα το σύγχρονο ελεγκτικό επάγγελμα έκανε την εμφάνιση του αρκετά καθυστερημένα, στα μέσα της δεκαετία του 1950, όταν ιδρύθηκε το Σώμα των Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ.) με το νόμο 3329 του 1955.

Μέχρι τότε ο νόμος 2190 του 1920 ήταν υποχρεωτικός ο έλεγχος των λογιστικών καταστάσεων των ανωνύμων εταιρειών από δύο τακτικούς ελεγκτές. Παρόλα αυτά δεν υπήρχαν συγκεκριμένα πρότυπα ελεγκτικής και νομοθετικό πλαίσιο τα οποία να καθορίζουν τα προσόντα και την επαγγελματική κατάρτιση των ελεγκτών, με αποτέλεσμα οι ελεγκτές αυτοί να παρουσιάζουν μειωμένη ικανότητα στην αποτελεσματική διενέργεια του ελέγχου.

Το 1930, ο νομοθέτης στην προσπάθεια εξέλιξης του επαγγέλματος προχώρησε στη θέσπιση του απαραίτητου νομοθετικού πλαισίου. Έτσι, ο νόμος 5076 του 1931 περί «Ανωνύμων Εταιριών και Τραπεζών» προέβλεπε τη σύσταση και τη λειτουργία του Σώματος Ορκωτών Λογιστών. Δυστυχώς, ο νέος αυτός θεσμός δε λειτούργησε ποτέ, αν και είχαν εκδοθεί μέχρι τέλος του 1933 όλα τα απαραίτητα για τη λειτουργία του Σώματος διατάγματα.

Το 1955, ψηφίστηκε ο νόμος 3329 περί «Συστάσεως Σώματος Ορκωτών Λογιστών» (Σ.Ο.Λ). Αυτό το νομοθέτημα όριζε το σκοπό της ίδρυσης του Σ.Ο.Λ., ρύθμιζε τα ζητήματα της λειτουργίας και της εποπτείας του, καθόριζε τα προσόντα, τα δικαιώματα, τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις των ορκωτών λογιστών, επέβαλε την υποχρεωτική χρησιμοποίηση των ορκωτών λογιστών για τακτικό έλεγχο και οριοθετούσε τις σχέσεις των μελών του Σώματος με τις ελεγχόμενες εταιρίες.

Το κύριο έργο των μελών του Σ.Ο.Λ. ήταν η διενέργεια του τακτικού ελέγχου των λογιστικών καταστάσεων των ανωνύμων εταιριών καθώς και η άσκηση διαχειριστικού ελέγχου των «πάσης φύσεως» οικονομικών οργανισμών της χώρας κατά τρόπο άμεμπτο και συστηματικό. Δευτερεύουσας σημασίας έργο ήταν η ανάληψη πραγματογνωμοσύνης ή μελέτης της λογιστικής οργάνωσης των οικονομικών οργανισμών.

Το Σ.Ο.Λ. άρχισε να λειτουργεί το 1956 υπό την εποπτεία του Κράτους. Ασκούσε αυστηρή εποπτεία στο έργο των μελών του, τα οποία είχαν το αποκλειστικό δικαίωμα της άσκησης των τακτικών ελέγχων ορισμένων κατηγοριών επιχειρήσεων.

Το Σ.Ο.Λ. καθιερώθηκε στην ελληνική αγορά καθώς αναγνωρίστηκε η σημασία του έργου του και η συμβολή του στην ανάπτυξη της οικονομίας. Όμως, με την πάροδο των ετών, εξελίχθηκε σε ένα μονοπωλιακού χαρακτήρα εποπτικό και επαγγελματικό οργανισμό.

Μέλη του Σ.Ο.Λ. ήταν οι ορκωτοί λογιστές, οι βοηθοί ορκωτοί λογιστές και οι δόκιμοι ορκωτοί λογιστές. Οι τελευταίες δύο κατηγορίες

ενεργούσαν τους ελέγχους για λογαριασμό και υπ' ευθύνη του ορκωτού λογιστή.

Από τότε που ιδρύθηκε το Σ.Ο.Λ., η ιδιότητα των μελών του ήταν ένα θέμα που βρισκόταν στο επίκεντρο σοβαρών αντιπαραθέσεων. Οι ορκωτοί λογιστές δεν ήταν ούτε δημόσιοι υπάλληλοι αλλά ούτε και ελεύθεροι επαγγελματίες. Ήταν δημόσιοι λειτουργοί καθώς το έργο τους εθεωρείτο δημόσιο λειτούργημα. Δεν ήταν όμως ελεύθεροι επαγγελματίες γιατί δεν εξασφάλιζαν την πελατεία τους και δεν ασκούσαν τον έλεγχο μέσα σε ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Με την παγκοσμιοποίηση, την είσοδο πολλών ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στην ελληνική αγορά και τον αυξανόμενο ανταγωνισμό έγινε σαφές ότι το ελεγκτικό επάγγελμα έπρεπε να εναρμονιστεί με τα ευρωπαϊκά δεδομένα και ότι η θέσπιση ενός νέου νομοθετικού πλαισίου ήταν απαραίτητη. Ταυτόχρονα πολλές επιχειρήσεις αντιδρούσαν στο ότι δεν μπορούσαν να επιλέξουν αυτοί τους ορκωτούς λογιστές και ότι οι αμοιβές καθορίζονταν από το ΣΟΛ.

Το 1991 ψηφίστηκε ο νόμος 1969 με σκοπό την εναρμόνιση με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη συνέχεια εκδόθηκε την επόμενη χρονιά το Π.Δ. 226. Έτσι, ιδρύθηκε το Σώμα των Ορκωτών Ελεγκτών (Σ.Ο.Ε.), το οποίο αντικατέστησε το Σ.Ο.Λ. ως προς τον εποπτικό του ρόλο.

Το Σώμα των Ορκωτών Ελεγκτών αποτελείται από τα εξής φυσικά πρόσωπα:

- α. Ορκωτούς ελεγκτές,
- β. Επίκουρους ορκωτούς ελεγκτές,
- γ. Δόκιμους ορκωτούς ελεγκτές,
- δ. Ασκούμενους ορκωτούς ελεγκτές.

Την ευθύνη της άσκησης του ελέγχου έχουν, σύμφωνα με το Π.Δ. 226, οι ορκωτοί ελεγκτές. Αυτοί είναι οι αποκλειστικά αρμόδιοι για την άσκηση του τακτικού ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης και των λογιστικών καταστάσεων των:

α. Ανωνύμων εταιριών, των εταιριών περιορισμένης ευθύνης, των ετερόρρυθμων κατά μετοχές εταιριών οι οποίες συγκέντρωσαν στις προηγούμενες δύο λογιστικές χρήσεις δύο από τα παρακάτω τρία κριτήρια:

1. Σύνολο ενεργητικού περίπου 1,5 εκατομμύριο ευρώ
2. Καθαρό κύκλο εργασιών περίπου 3 εκατομμύρια ευρώ
3. Απασχολούμενο προσωπικό 50 άτομα κατά μέσο όρο.

β. Κοινοπραξιών των προηγούμενων εταιριών,

γ. Ανωνύμων εταιριών που έχουν τις μετοχές τους εισηγμένες στο Χρηματιστήριο καθώς και των ανωνύμων εταιριών των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο έχει αναληφθεί με δημόσια εγγραφή,

δ. Τραπεζών, των ασφαλιστικών εταιριών, των εταιριών επενδύσεων – χαρτοφυλακίου, των εταιριών διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, των

εταιριών χρηματοδοτικών μισθώσεων και των ενώσεων συνεταιριστικών οργανώσεων,

ε. Νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην των δήμων και κοινοτήτων και των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που εξυπηρετούν δημόσιο ή κοινωφελή σκοπό και επιχορηγούνται από το κράτος ή απολαύουν ιδιαίτερων προνομίων.

στ. Εταιριών, οργανισμών ή δραστηριοτήτων που με βάση διατάξεις νόμου υπάγονται στον υποχρεωτικό έλεγχο από ορκωτούς ελεγκτές.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι και οι εταιρείες που δεν πληρούν τα ανωτέρω κριτήρια μπορούν να ελεγχθούν από τους ορκωτούς λογιστές.

Στην ελληνική αγορά δραστηριοποιούνται σήμερα αρκετές εταιρείες ορκωτών λογιστών. Οι περισσότεροι ορκωτοί λογιστές του καταργηθέντος Σώματος Ορκωτών Λογιστών ίδρυσαν την εταιρία Συνεργαζόμενοι Ορκωτοί Λογιστές (Σ.Ο.Λ. Α.Ε). Εκτός από την Σ.Ο.Λ. Α.Ε. στην ελληνική αγορά δραστηριοποιούνται περισσότερες από 30 ελεγκτικές εταιρίες, ανάμεσα στις οποίες είναι και διάφορες πολυεθνικές, όπως η Moore Stephens, η Deloitte & Touche, η Price Waterhouse Coopers, η Arthur Andersen κ.ά.

3.4 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Αντικείμενο του ελέγχου είναι οι οικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης εταιρείας. Έργο του ελεγκτή, όπως έχει ήδη προαναφερθεί, είναι να διαπιστώσει την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα αυτών.

Οικονομικές καταστάσεις καλούνται γενικά, τα λογιστικά έγγραφα από τα οποία προκύπτει η περιουσιακή διάρθρωση της επιχειρήσεως και τα αποτελέσματά της για ορισμένη χρονική περίοδο. Η επιτροπή που κατάρτισε το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο δεν υιοθέτησε τον όρο λογιστικές ή χρηματοοικονομικές καταστάσεις αλλά τον όρο Οικονομικές καταστάσεις. Ο τελευταίος όρος είναι γενικότερος και περικλείει τους άλλους όρους.

Κατά το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο στις οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνονται :

1. Η κατάσταση του Ισολογισμού τέλους χρήσεως
2. Η κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσεως
3. Ο πίνακας διάθεσης αποτελεσμάτων
4. Η κατάσταση του λογαριασμού γενικής εκμετάλλευσης και
5. Το προσάρτημα του Ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσεως

Η κατάσταση του λογαριασμού της γενικής εκμετάλλευσης δεν υπόκειται σε δημοσιότητα, όπως οι υπόλοιπες καταστάσεις, σύμφωνα με της ισχύουσα για τις Α.Ε. και τις Ε.Π.Ε. νομοθεσία.

Σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα στις οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνονται:

1. Ο ισολογισμός
2. Ο λογαριασμός αποτελεσμάτων χρήσεως
3. Ο πίνακας μεταβολών της χρηματοοικονομικής θέσεως και
4. Οι σημειώσεις και λοιπές καταστάσεις και επεξηγηματικό υλικό το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των οικονομικών καταστάσεων. Πρόκειται στην ουσία για το Προσάρτημα του Ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσεως.

Αυτές οι οικονομικές καταστάσεις αφορούν μια επιχείρηση, ενώ οι καταστάσεις που αφορούν τον όμιλο επιχειρήσεων ονομάζονται ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις.

3.5 ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Οι ορκωτοί λογιστές πρέπει να έχουν πλήρη επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία. Το έργο των ελεγκτών ρυθμίζεται από τα πρότυπα της ελεγκτικής. Αυτά καθιερώνονται από τις επαγγελματικές οργανώσεις των εξωτερικών ελεγκτών κάθε χώρας ή από διεθνείς οργανισμούς.

Η θέσπιση και η καθιέρωση των ελεγκτικών προτύπων σε κάθε χώρα γίνεται από τις αντίστοιχες επαγγελματικές ενώσεις της κάθε χώρας. Στην

Ελλάδα, το Σώμα των Ορκωτών Ελεγκτών έχει αναλάβει το έργο της καθιέρωσης των απαραίτητων ελεγκτικών προτύπων. Η εναρμόνιση των εθνικών προτύπων σε διεθνές επίπεδο αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ελεγκτών (International Federation of Accountants – I.F.A.C.).

Τα ελεγκτικά πρότυπα του A.I.C.P.A. είναι τα πλέον αποδεκτά διεθνώς και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση των εθνικών προτύπων. Τα πρότυπα αυτά διακρίνονται σε Γενικά Πρότυπα, Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας και σε Πρότυπα Έκθεσης Πορίσματος Ελέγχου.

Γενικά Πρότυπα (General Standards)

- α. Ο ελεγκτής πρέπει να έχει πλήρη επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία.
- β. Ο ελεγκτής πρέπει να είναι ανεξάρτητος και ανεπηρέαστος στη σκέψη σε όλα τα θέματα που αφορούν το ελεγκτικό έργο του.
- γ. Ο ελεγκτής πρέπει να επιδεικνύει εύλογη επαγγελματική επιμέλεια κατά τη διενέργεια του ελέγχου και τη σύνταξη της έκθεσης ελέγχου.

Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας (Standards of Fieldwork)

- α. Η ελεγκτική εργασία πρέπει να προγραμματίζεται ορθολογικά και το ελεγκτικό προσωπικό να εποπτεύεται αποτελεσματικά.
- β. Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να μελετάται και η αποτελεσματικότητά του να αξιολογείται, ώστε να αποτελεί τη βάση καθορισμού της έκτασης του ελέγχου τεκμηρίωσης.

γ. Το απαιτούμενο αποδεικτικό υλικό πρέπει να είναι επαρκές και κατάλληλο και να εξασφαλίζεται μέσω κριτικών επισκοπήσεων, παρατηρήσεων, υποβολής ερωτημάτων, επιβεβαιώσεων και απογραφής για να αποτελέσει τη βάση τεκμηρίωσης της γνώμης του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων.

Πρότυπα Έκθεσης Πορίσματος Ελέγχου (Standards of Reporting)

α. Η έκθεση (πιστοποιητικό) ελέγχου πρέπει να αναφέρει ότι η κατάρτιση και η παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων της ελεγχόμενης επιχείρησης διέπεται από τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές.

β. Η έκθεση ελέγχου πρέπει να αναφέρει ότι η επιχείρηση ακολούθησε στην παρούσα όπως και την προηγούμενη χρήση τις ίδιες λογιστικές αρχές.

γ. Οι επεξηγηματικές υποσημειώσεις στις λογιστικές καταστάσεις (ή στο προσάρτημα) πρέπει να θεωρούνται εύλογα ικανοποιητικές εκτός και εάν ο ελεγκτής διατυπώσει διαφορετική γνώμη.

δ. Η έκθεση πρέπει να περιέχει είτε τη γνώμη του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων στο σύνολό τους είτε τους λόγους για τους οποίους δεν εκφράζει γνώμη. Πρέπει, επίσης, να περιέχει το βαθμό της ευθύνης που αναλαμβάνει ο ελεγκτής και μια σαφή ένδειξη του χαρακτήρα του ελέγχου που διενεργήθηκε.

Παρόμοια με τα ανωτέρω πρότυπα είναι αυτά του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, τα οποία διέπουν κυρίως τον τακτικό έλεγχο των ετήσιων

λογιστικών καταστάσεων των ανωνύμων εταιριών και των μεγάλων Οργανισμών. Σε αντίθεση με τα πρότυπα του Αμερικανικού Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών, που δημιουργούν ένα πλαίσιο αρχών και κατευθύνσεων, τα πρότυπα αυτά είναι αναλυτικά και εξειδικευμένα. Ομαδοποιούνται δε, στις εξής τέσσερις ενότητες:

α. Τα Βασικά Πρότυπα που αναφέρονται γενικά στους σκοπούς των ελέγχων, στα προσόντα και τις ευθύνες του ελεγκτή κ.λ.π.

β. Τα Πρότυπα Καλής Εκτέλεσης που αφορούν την τεχνική του εξωτερικού ελέγχου.

γ. Τα Πρότυπα Εκθέσεων που πραγματεύονται τη σύνταξη και το περιεχόμενο της έκθεσης και του πιστοποιητικού ελέγχου.

δ. Τα Πρότυπα Επαγγελματικής Δεοντολογίας που αφορούν τη γενικότερη συμπεριφορά του ελεγκτή.

3.6 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ – ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΚΤΗΣ

Η ελεγκτική διακρίνεται σε δημόσια και ιδιωτική. Η πρώτη αποτελεί κλάδο της Δημόσιας Λογιστικής και ασχολείται με τον έλεγχο των οργανισμών του Δημοσίου, των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και των μη κερδοσκοπικών οργανισμών. Η Ιδιωτική ελεγκτική ασχολείται με τον έλεγχο των κερδοσκοπικών οικονομικών μονάδων.

Στη σφαίρα της Ιδιωτικής Ελεγκτικής υπάγονται διάφοροι έλεγχοι, που μπορούν να διακριθούν σε διοικητικούς, λειτουργικούς ή διαχειριστικούς

ελέγχους και λογιστικούς ελέγχους. Ανάλογα με το ποιος ασκεί τους ανωτέρω ελέγχους αυτοί διακρίνονται εσωτερικούς και εξωτερικούς. Οι πρώτοι διενεργούνται από τον εσωτερικό ελεγκτή ενώ οι δεύτεροι από τους εξωτερικούς ελεγκτές.

Η έννοια του εξωτερικού ελεγκτή αντιδιαστέλλεται ως προς αυτή του εσωτερικού ελεγκτή. Ο εξωτερικός ελεγκτής είναι ανεξάρτητος επαγγελματίας ενώ ο εσωτερικός ελεγκτής βρίσκεται σε υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη εταιρία. Το είδος των εργασιών τους, αν και παρόμοιο, αποσκοπεί σε διαφορετικούς στόχους. Ο εσωτερικός ελεγκτής πραγματοποιεί κυρίως διοικητικό έλεγχο και εξακριβώνει εάν έχουν πραγματοποιηθεί οι σκοποί της Διοίκησης της Επιχείρησης. Επίσης πραγματοποιεί διαχειριστικό ή λειτουργικό έλεγχο και αποβλέπει στην παρακολούθηση όλων των λειτουργιών της επιχείρησης. Λογιστικό έλεγχο διενεργεί και ο εξωτερικός και ο εσωτερικός ελεγκτής με διαφορετικούς όμως στόχους. Ο πρώτος αποσκοπεί στην εξακρίβωση κυρίως της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων, ενώ ο δεύτερος στην διαφύλαξη των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας, τη προστασία του ανθρώπινου δυναμικού, την εφαρμογή των εντολών της διοίκησης από τους εργαζομένους και την εξασφάλιση της λειτουργίας ενός αποτελεσματικού λογιστικού συστήματος.

3.7 ΣΤΑΔΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Ο έλεγχος είναι μια ιδιαίτερα πρακτική εργασία και διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος της ελεγχόμενης επιχείρησης. Ωστόσο κάποια γενικά στάδια ελέγχου είναι κοινά για όλες τις επιχειρήσεις. Αυτά είναι τα εξής:

1. Σχεδιασμός και προγραμματισμός του ελέγχου,
2. Εκτίμηση του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου – Εκτίμηση γενικών κινδύνων,
3. Έλεγχος του συστήματος εσωτερικού ελέγχου,
4. Έλεγχος τεκμηρίωσης των συναλλαγών και των υπολοίπων λογαριασμών (περιορισμένος ή εκτεταμένος ανάλογα με τα αποτελέσματα του ελέγχου του συστήματος εσωτερικού ελέγχου),
5. Έλεγχος των οικονομικών λογιστικών καταστάσεων
6. Διαμόρφωση και έκφραση γνώμης για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων – δημιουργία πιστοποιητικού ορκωτού λογιστή.

3.8 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Ο ελεγκτής πραγματοποιεί τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων ακολουθώντας την αρχή του δειγματοληπτικού ελέγχου. Αυτό συμβαίνει γιατί ο ελεγκτής είναι αδύνατο να ελέγξει το σύνολο των συναλλαγών και των λογιστικών εργασιών. Άλλωστε ο ελεγκτής πιστοποιεί ότι οι λογιστικές καταστάσεις δεν παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις από την

πραγματικότητα, ότι δηλαδή οι οικονομικές καταστάσεις δεν περιέχουν σημαντικά λάθη όχι ότι δεν περιέχουν κανένα σφάλμα. Το μέγεθος του δείγματος εξαρτάται πάντα από την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου και από το πόσο ο ελεγκτής αισθάνεται ότι μπορεί να εμπιστευθεί την ελεγχόμενη εταιρεία. Στα πλαίσια του δειγματοληπτικού ελέγχου ακολουθούνται πάντοτε οι μέθοδοι του οριζόντιου και του κάθετου ελέγχου.

Ο οριζόντιος ή προοδευτικός έλεγχος αποσκοπεί στη συγκέντρωση πληροφοριακών στοιχείων τα οποία αποδεικνύουν ότι όλα τα λογιστικά γεγονότα της επιχείρησης έχουν καταχωρηθεί κανονικά και νομότυπα στα βιβλία της. Συγκεκριμένα, ο ελεγκτής επιλέγει ένα δείγμα παραστατικών που απεικονίζουν τα λογιστικά γεγονότα μιας προκαθορισμένης χρονικής περιόδου (π.χ. 10 ημερών) και ακολουθεί την ίδια ροή των καταχωρήσεων στο λογιστικό σύστημα που ακολούθησε αρχικά ο λογιστής της επιχείρησης. Έτσι, ελέγχει προσεκτικά:

α. Όλα τα δικαιολογητικά του δείγματος για πληρότητα και νομιμότητα,

β. Τη μεταφορά των λογιστικών πληροφοριών από τα δικαιολογητικά στα ημερολόγια και στα αναλυτικά καθολικά για ακρίβεια,

γ. Τις καταχωρήσεις στο συγκεντρωτικό ημερολόγιο και τη μεταφορά τους στο γενικό καθολικό για σφάλματα και παραλείψεις,

δ. Την κατάρτιση των ισοζυγίων και την τήρηση του βιβλίου αποθήκης για ελλείψεις και λάθη,

ε. Τη διαδικασία κατάρτισης των λογιστικών καταστάσεων για νομιμότητα.

Εκτός από τον οριζόντιο έλεγχο, ο ελεγκτής ακολουθεί διαδικασίες κάθετου ή αναδρομικού ελέγχου για να συγκεντρώσει στοιχεία που του επιτρέπουν να αποδείξει ότι το περιεχόμενο των λογαριασμών αναφέρεται σε συναλλαγές (γεγονότα) που πραγματικά έγιναν κατά τη διάρκεια της χρήσης και αφορούν την επιχείρηση. Επιλέγει ένα δείγμα καταχωρήσεων από τους λογαριασμούς του γενικού καθολικού και ακολουθεί μια διαδρομή που είναι αντίστροφη από αυτή που ακολούθησε αρχικά ο λογιστικής. Ελέγχει, δηλαδή, με επιμέλεια:

α. Την ακρίβεια του οριστικού ισοζυγίου και των ισοζυγίων των αναλυτικών καθολικών,

β. Την πληρότητα του βιβλίου απογραφής και τη νομιμότητα των διαδικασιών απογραφής,

γ. Την ακρίβεια της μεταφοράς των λογιστικών πληροφοριών από τα ημερολόγια στα καθολικά,

δ. Την ύπαρξη, την πληρότητα και τη νομιμότητα των δικαιολογητικών εγγράφων που αντιστοιχούν στο δείγμα των καταχωρήσεων που επέλεξε.

Τα ευρήματα της διενέργειας του οριζόντιου και του κάθετου ελέγχου συσχετίζονται και αναλύονται στο τέλος της ελεγκτικής διαδικασίας, έτσι ώστε να μπορέσει ο ελεγκτής να συνάγει χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τη

νομιμότητα των λογιστικών διαδικασιών και των μεθόδων, την ειλικρίνεια των λογιστικών στοιχείων και την αντικειμενικότητα των λογιστικών καταστάσεων.

Εκτός από τις μεθόδους του οριζόντιου και του κάθετου ελέγχου, ο ελεγκτής εφαρμόζει μεθόδους κριτικής ανάλυσης των λογιστικών στοιχείων. Προβαίνει σε διαχρονικές συγκρίσεις ορισμένων χαρακτηριστικών λογιστικών μεγεθών της ελεγχόμενης επιχείρησης ή και σε συσχετίσεις κοινών στοιχείων. Καταρτίζει αριθμοδείκτες ρευστότητας, κυκλοφοριακής ταχύτητας, αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας. Με τη βοήθεια των αριθμοδεικτών και των άλλων μεθόδων κριτικής ανάλυσης, ο ελεγκτής εξετάζει πόσο εύλογα είναι τα βασικά χρηματοοικονομικά μεγέθη της επιχείρησης. Εάν ορισμένα από αυτά δε θεωρούνται εύλογα ή δε δικαιολογούνται από τις γενικές συγκυρίες της αγοράς, τότε τα ελέγχει σε μεγαλύτερο βάθος.

3.9 ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Τα οφέλη που απολαμβάνει μια επιχείρηση από τον εξωτερικό έλεγχο είναι πολλά και αυτά είναι κυρίως τα εξής:

1. Εξασφαλίζεται η συνεχής βελτίωση του λογιστικού της συστήματος,
2. Βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου της, καθώς αξιολογείται από ανεξάρτητο ελεγκτή,

3. Αποκτούν νομιμότητα οι λογιστικές της καταστάσεις,
4. Αυξάνεται η εγκυρότητα και η πληρότητα των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων όταν συνοδεύονται από το πιστοποιητικό ελέγχου,
5. Διευκολύνεται η εκ μέρους της άντληση κεφαλαίων αφού ο σωστά πληροφορημένος επενδυτής αντιμετωπίζει μικρότερο κίνδυνο,
6. Διευκολύνεται η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου των βιβλίων της επειδή ο εφοριακός-ελεγκτής περιορίζει την έκταση και τον χρόνο του ελέγχου του, όταν γνωρίζει ότι έχει προηγηθεί ο εξωτερικός ελεγκτής,
7. Ενισχύεται ή αποδυναμώνεται η θέση των οικονομικών στελεχών της έναντι των μετόχων ανάλογα με τα πορίσματα του ελέγχου.
8. Όπως ορίζεται από το άρθρο 14 του Π.Δ. 226/1992 το πιστοποιητικό του ορκωτού λογιστή μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε από τις φορολογικές αρχές περί του φορολογητέου εισοδήματος της επιχείρησης, είτε από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και να μην επανελεχθεί η επιχείρηση όσον αφορά τις αποδοχές του προσωπικού της.

Απ' την άλλη πλευρά τα μειονεκτήματα του ελέγχου εστιάζονται κυρίως σε δύο σημεία: 1) Η αμοιβή του ορκωτού λογιστή θεωρείται ακριβή και β) Ο έλεγχος προϋποθέτει την συμμετοχή της διοίκησης και του προσωπικού της ελεγχόμενης εταιρίας ώστε να δοθούν οι απαραίτητες για τον έλεγχο πληροφορίες.

3.10 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων της επιχειρήσεως και εφόσον ο ορκωτός λογιστής κρίνει ότι το αποδεικτικό υλικό είναι επαρκές, τότε αυτός συντάσσει το Πιστοποιητικό ελέγχου, στο οποίο εκφράζεται η γνώμη του για την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων.

Το Πιστοποιητικό Ελέγχου απευθύνεται στους μετόχους της επιχειρήσεως και υποβάλλεται, σύμφωνα με το άρθρο 37 του νόμου 2190, στην τακτική γενική συνέλευση των μετόχων και στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Δημοσιεύεται με τις λογιστικές καταστάσεις τέλους χρήσης και αντίγραφο της έκθεσης πρέπει να υποβάλλεται στο Εποπτικό Συμβούλιο του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών.

Το Πιστοποιητικό αυτό περιλαμβάνει δύο σκέλη. Στο πρώτο σκέλος αναφέρεται η φύση και η έκταση του ελέγχου και στο δεύτερο σκέλος η γνώμη του ελεγκτή.

A. Σκέλος α' Πιστοποιητικού Ελέγχου (φύση και η έκταση ελέγχου)

Στο πρώτο σκέλος του Πιστοποιητικού Ελέγχου αναφέρεται τι ελέγχθηκε και πώς ελέγχθηκε. Αναλυτικότερα αναφέρονται:

- Η πλήρης επωνυμία της ελεγχόμενης επιχειρήσεως και η εταιρική χρήση των Οικονομικών Καταστάσεων.
- Οι διατάξεις της νομοθεσίας, βάσει των οποίων έγινε ο έλεγχος των Οικονομικών Καταστάσεων (άρθρο 37 του Ν. 2190/1920 και τα ελεγκτικά πρότυπα του ΣΟΕΛ). Αυτό σημαίνει ότι ο ελεγκτής έχει τα απαραίτητα

προσόντα για τον έλεγχο και την ανεξαρτησία, έχει ακολουθήσει τις καθιερωμένες ελεγκτικές διαδικασίες και έχει συγκεντρώσει το αποδεικτικό υλικό που απαιτείται για την πλήρη τεκμηρίωση της γνώμης του.

- Εάν ο ελεγκτής έλαβε γνώση πλήρους λογιστικού απολογισμού των υποκαταστημάτων της επιχειρήσεως, εφόσον υπάρχουν τέτοια (η αναφορά αυτή έχει την έννοια ότι είχε την ευχέρεια και δυνατότητα, χωρίς καμία παρεμπόδιση, να εφαρμόσει τις ελεγκτικές διαδικασίες που κρίνει απαραίτητες).

- Εάν τέθηκαν στη διάθεση του ελεγκτού τα βιβλία και στοιχεία της Επιχειρήσεως και δόθηκαν οι αναγκαίες για τον έλεγχο πληροφορίες και επεξηγήσεις .

- Εάν στα βιβλία της Εταιρίας έχει τηρηθεί κανονικά ο λογαριασμός κόστους παραγωγής (δηλαδή δεν υπάρχει κάποια σημαντική παρέκκλιση από τις αρχές λογισμού του κόστους, όπως αυτές καθορίζονται από το Ε.Γ.Λ.Σ.)

- Εάν τροποποιήθηκε η μέθοδος απογραφής σε σχέση με την προηγούμενη χρήση (μεταβολή στον τρόπο αποτιμήσεως και λογιστικής αντιμετώπισης στοιχείων του Ισολογισμού).

- Εάν εφαρμόσθηκε ορθά το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (ή κλαδικό). Αυτό σημαίνει ότι ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος μόνο για τον έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων, όχι για την κατάρτισή τους. Επίσης δηλώνει ότι ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος μόνο για τον έλεγχο της παρούσας χρήσης.

- Εάν επαληθεύθηκαν οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο Προσάρτημα και στην έκθεση Διαχείρισεως του Δ.Σ. (άρθρο 43^α παραγ. 1 και 3 Ν. 2190/1920).

Β. Σκέλος β' Πιστοποιητικού Ελέγχου (γνώμη ελεγκτή)

Στο δεύτερο σκέλος του Πιστοποιητικού Ελέγχου διατυπώνονται οι τυχόν παρατηρήσεις που έχουν προκύψει από τον έλεγχο, καθώς και η γνώμη του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις απεικονίζουν ή όχι την περιουσιακή διάρθρωση, τη χρηματοοικονομική θέση και τα αποτελέσματα της επιχειρήσεως, σύμφωνα με τις γενικά παραδεγμένες λογιστικές αρχές, που εφαρμόζονται κατά πάγιο τρόπο.

Γνώμη Ελεγκτή – Είδη Αυτής

Η γνώμη του ελέγχου μπορεί να είναι:

Α Ανεπιφύλακτη γνώμη

Εάν από τον έλεγχο δεν έχει προκύψει καμία παρατήρηση Πιστοποιητικού, ο Ορκωτός Ελεγκτής – Λογιστής εκφράζει τη γνώμη του, χωρίς καμία επιφύλαξη. Είναι η πιο επιθυμητή γνώμη από την πλευρά της εταιρείας.

β. Γνώμη με επιφύλαξη

Η γνώμη αυτή προσφέρει τα οφέλη της ανεπιφύλακτης γνώμης αλλά σε σημαντικά μικρότερο βαθμό. Και αυτό γιατί ο ελεγκτής δεν αμφισβητεί την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων σε γενικές γραμμές, αλλά εκφράζει επιφυλάξεις για την καθολικότητά της.

Η διατύπωση του πορίσματος με επιφύλαξη γίνεται ως εξής:

«Κατά τη γνώμη μας, αφού ληφθεί υπόψη η παραπάνω παρατήρησή μας Νο.....»

γ. Αντίθετη γνώμη

Αντίθετη γνώμη εκφράζεται όταν :

1. Η κατάρτιση των λογιστικών καταστάσεων δεν είναι σύμφωνη με το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο.
2. Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου παρουσιάζει ουσιώδεις ελλείψεις, είναι χαλαρό ή επαρκές.
3. Το λειτουργικό σύστημα λειτουργεί αναποτελεσματικά.

Η διατύπωση της αντίθετης γνώμης γίνεται ως εξής:

«Κατά τη γνώμη μας, λόγω της σοβαρής επίδρασης του θέματος που αναφέρουμε στην παραπάνω παρατήρησή μας Νο....., οι ανωτέρω οικονομικές καταστάσεις δεν απεικονίζουν την περιουσιακή διάρθρωση και τη χρηματοοικονομική θέση («οικονομική κατάσταση») της εταιρίας κατά την ....., καθώς και τα αποτελέσματα της χρήσεως που έληξε αυτή την ημερομηνία».

δ. Πόρισμα με αδυναμία έκφρασης γνώμης

Εάν το Πιστοποιητικό Ελέγχου περιέχει παρατήρηση, εξαιτίας της οποίας δημιουργείται στον Ορκωτό Ελεγκτή – Λογιστή αβεβαιότητα ως προς τη συνολική εικόνα των πιστοποιούμενων οικονομικών καταστάσεων, τότε το πόρισμα του ελέγχου διατυπώνεται ως εξής:

«Λόγω της σοβαρότητας του θέματος που αναφέρουμε στην παραπάνω παρατήρηση Νο..... αδυνατούμε να εκφέρουμε γνώμη για τις ανωτέρω οικονομικές καταστάσεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ-ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Έξοδο θεωρείται κάθε μείωση της καθαρής θέσης που οφείλεται στη διάθεση, την ανάλωση και τη χρησιμοποίηση υπηρεσιών τρίτων από την επιχείρηση. Αυτή η μεταβολή συνοδεύεται από ισόποση μείωση του ενεργητικού ή αύξηση του παθητικού. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το έξοδο αντιπροσωπεύει μια θυσία που δέχεται να υποστεί η επιχείρηση προκειμένου να επιτύχει την πραγματοποίηση λειτουργικών εσόδων. Για παράδειγμα, οι εκπτώσεις σε πελάτες αποτελούν θυσία, η οποία είναι απαραίτητη για την προώθηση πωλήσεων και την πραγματοποίηση εσόδων.

Τα έξοδα διακρίνονται συνήθως σε :

1. Λειτουργικά και μη λειτουργικά και γίνεται με βάση την προέλευση τους. Τα πρώτα προέρχονται από τις κύριες ή δευτερεύουσες δραστηριότητες της επιχείρησης και αφορούν μισθούς, ενοίκια, αποσβέσεις κλπ. , ενώ τα δεύτερα δεν προέρχονται από τις κύριες δραστηριότητες της επιχείρησης και αφορούν τα πρόστιμα, τους τόκους υπερημερίας κλπ.

2. Χρήσης και κεφαλαιοποιημένα. Τα πρώτα δημιουργούν έσοδα μόνο στην παρούσα χρήση όπως οι αποσβέσεις και τα ημερομίσθια, ενώ τα δεύτερα συμβάλλουν στη δημιουργία εσόδων και στις επόμενες χρήσεις όπως τα έξοδα βελτιώσεων των οικοπέδων και τα έξοδα επιμόρφωσης προσωπικού.

3. Τακτικά και έκτακτα. Τα πρώτα αφορούν επαναλαμβανόμενα και προβλέψιμα έξοδα, όπως οι μισθοί και τα ενοίκια ενώ τα δεύτερα δεν έχουν

τακτικό χαρακτήρα, όπως είναι οι αποζημιώσεις προσωπικού λόγω απολύσεων.

4. Έξοδα εφοδιασμού, παραγωγής, διάθεσης, χρηματοδότησης και διοίκησης,

5. Πραγματοποιημένα και τεκμαρτά. Τα πραγματοποιημένα έξοδα είναι τα δεδουλευμένα έξοδα, δηλαδή αυτά που έγιναν και επιβάρυναν οικονομικά την επιχείρηση ενώ τεκμαρτά έξοδα είναι αυτά που δεν προέρχονται από συναλλαγές.

6. Άμεσα και έμμεσα. Άμεσα είναι τα έξοδα, τα οποία οφείλονται στην λειτουργία παραγωγής προϊόντων ή υπηρεσιών και ταυτίζονται με τη συγκεκριμένη λειτουργία, ενώ έμμεσα είναι τα έξοδα, η πραγματοποίηση των οποίων δεν εξαρτάται άμεσα από την παραγωγή ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας.

7. Σταθερά και μεταβλητά. Σταθερά είναι αυτά που δεν μεταβάλλονται ανάλογα με τις διακυμάνσεις της δραστηριότητας της εταιρίας ενώ μεταβλητά είναι αυτά που μεταβάλλονται π.χ. μισθοί και πρώτες ύλες.

Τα έξοδα, τα οποία το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο θεωρεί τακτικά και λειτουργικά, εντάσσονται στην ομάδα λογαριασμών 6 (έξι) και ειδικότερα καταχωρούνται στην χρέωση των λογαριασμών :

60 Αμοιβές και έξοδα προσωπικού

61 Αμοιβές και έξοδα τρίτων

62 Παροχές τρίτων

63 Φόροι – Τέλη

64 Διάφορα Έξοδα

65 Τόκοι και συναφή έξοδα

66 Αποσβέσεις πάγιων στοιχείων ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος

68 Προβλέψεις εκμεταλλεύσεως.

Οι λογαριασμοί αυτοί αναπτύσσονται σε δευτεροβάθμιους λογαριασμούς για κάθε κατηγορία εξόδων π.χ. *60.00 Αμοιβές έμμισθου προσωπικού, 62.04 Ενοίκια, 64.00 Έξοδα Μεταφορών, 65.00 Τόκοι και έξοδα ομολογιακών δανείων κλπ.* και σε τριτοβάθμιους λογαριασμούς για κάθε είδος εξόδου π.χ. *60.00.00 Τακτικές αποδοχές, 62.04.04 Ενοίκια επίπλων κλπ.* Τα έκτακτα και μη λειτουργικά έξοδα και τα έξοδα που αφορούν προηγούμενες χρήσεις παρουσιάζονται απευθείας σε λογαριασμούς αποτελεσμάτων π.χ. *81.00 Έκτακτα και ανόργανα έξοδα και 82.00 Έξοδα προηγούμενων χρήσεων.*

Τη γενικότερη σημασία των εξόδων αποδεικνύει η έντονη ζήτηση πληροφοριών από τα στελέχη της επιχείρησης καθώς και από τρίτους. Οι πληροφορίες που ζητούν αφορούν :

1. Το ύψος κάθε κατηγορίας εξόδων ή είδος εξόδων π.χ. μεταφορικά, τόκοι, ενοίκια, αποσβέσεις.
2. Τον προορισμό κάθε κατηγορίας εξόδων π.χ. έξοδα παραγωγής, έξοδα διάθεσης αγαθών και παροχής υπηρεσιών, χρηματοοικονομικά έξοδα,
3. Τη χρονική συσχέτιση των εξόδων και των πληρωμών τους,

4. Τη διάκριση των πραγματοποιημένων εξόδων σε σταθερά και μεταβλητά, σε άμεσα και έμμεσα ή έξοδα της παρούσας χρήσης και σε έξοδα προηγούμενων χρήσεων,

5. Το ύψος των μη δεδουλευμένων ή προπληρωμένων εξόδων και των δεδουλευμένων πληρωτέων εξόδων.

4.1 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Ένα από τα σημαντικότερα έξοδα της επιχείρησης είναι οι αμοιβές του προσωπικού, ιδιαίτερα στις εταιρίες παροχής υπηρεσιών. Αυτό το έξοδο πηγάζει από την εκτέλεση της σύμβασης απασχόλησης μεταξύ της επιχείρησης και όσων προσφέρουν εξαρτημένη εργασία. Το έξοδο των αμοιβών του προσωπικού αποτελείται από δύο βασικά στοιχεία :

1. Τις αποδοχές εργαζομένων,

2. Τις εισφορές της επιχείρησης (εργοδότη) υπέρ του Δημοσίου και των ασφαλιστικών οργανισμών των εργαζομένων.

Οι αποδοχές των εργαζομένων (έμμισθου και ημερομίσθιου προσωπικού) αποτελούνται από :

1. Τις τακτικές αποδοχές, όπως ορίζονται στη σύμβαση εργασίας και την ισχύουσα νομοθεσία,

2. Τις αποδοχές από παροχή υπερωριακής εργασίας, παροχή εργασίας τις Κυριακές και τις επίσημες αργίες και την απασχόληση τις νυχτερινές βάρδιες,

3. Τις αποδοχές κανονικής αδείας και ασθενείας,

4. Τις αποζημιώσεις μη χορηγούμενων αδειών, αμοιβές εκτός έδρας,

5. Τα διάφορα επιδόματα π.χ. οικογενειακά επιδόματα, επιδόματα κανονικής αδείας, τα δώρα εορτών κ.α.

Σε αυτά τα ποσά γίνονται κρατήσεις που αφορούν το φόρο των μισθωτών υπηρεσιών, την εισφορά των εργαζομένων στα ασφαλιστικά ταμεία π.χ. ΙΚΑ.

Οι λογαριασμοί των αμοιβών του προσωπικού ενημερώνονται με τα στοιχεία των μισθοδοτικών καταστάσεων. Τα βασικά στοιχεία που περιλαμβάνονται σε μία μισθοδοτική κατάσταση είναι:

1. Ο ακαθάριστος μισθός ή ημερομίσθιο,

2. Οι κρατήσεις που γίνονται στον ακαθάριστο μισθό ή το ημερομίσθιο που αφορούν τα ασφαλιστικά ταμεία, τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών και τον Ο.Γ.Α.

3. Ο καθαρός μισθός και το ημερομίσθιο,

4. Τυχόν προκαταβολές και δάνεια που δόθηκαν στους εργαζομένους και παρακρατούνται έναντι του μισθού ή του ημερομισθίου,

5. Το πληρωτέο ή καθαρό ποσό.

4.2 ΣΚΟΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ

Το έξοδο της μισθοδοσίας αποτελεί για πολλές επιχειρήσεις το βασικότερο έξοδο που βαρύνει τα αποτελέσματα της. Για τον λόγο αυτό το ύψος του εξόδου της μισθοδοσίας φέρει τον κίνδυνο να μην είναι το πραγματικό, καθώς το ύψος του επηρεάζει σημαντικά τα αποτελέσματα της χρήσης, και επομένως η διοίκηση της εταιρίας μπορεί να το χρησιμοποιήσει παρουσιάζοντας το είτε μεγαλύτερο είτε μικρότερο από το πραγματικό σύμφωνα με τις επιδιώξεις της για το αποτέλεσμα της χρήσης.

Παράλληλα υπάρχουν πολλές νομοθετικές ρυθμίσεις όσον αφορά τις αμοιβές και αυτό δυσχεραίνει στη σωστή τήρηση του λογαριασμού των αμοιβών του προσωπικού.

Για αυτούς τους λόγους ο έλεγχος της αξιοπιστίας του λογαριασμού των αμοιβών του προσωπικού είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Πιο συγκεκριμένα ο ελεγκτής μέσω του λογαριασμού των αμοιβών του προσωπικού επιδιώκει να εξακριβώσει ότι:

1. Τα έξοδα των αμοιβών του προσωπικού είναι δεδουλευμένα, δηλαδή ότι έχουν πραγματικά προσφερθεί οι αντίστοιχες υπηρεσίες από το προσωπικό,

2. Όλα τα πραγματοποιηθέντα έξοδα μισθών, ημερομισθίων και εργοδοτικών εισφορών έχουν καταχωρηθεί κανονικά στα βιβλία της επιχείρησης,

3. Τα ποσά των αμοιβών είναι σύμφωνα με τις ατομικές και συλλογικές συμβάσεις εργασίας,

4. Η κατάρτιση των μισθολογικών καταστάσεων και η πληρωμή γίνεται από κατάλληλα εξουσιοδοτημένο πρόσωπο,

5. Οι κρατήσεις που γίνονται στους ακαθάριστους μισθούς για τα ασφαλιστικά ταμεία και τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών καθώς και οι εργοδοτικές εισφορές υπολογίζονται και αποδίδονται στους δικαιούχους σύμφωνα με τη νομοθεσία,

6. Η υποχρέωση για απόδοση των κρατήσεων και για πληρωμή των εργοδοτικών εισφορών καταχωρείται στους κατάλληλους λογαριασμούς,

7. Οι υποχρεώσεις για απόδοση κρατήσεων και για πληρωμή εισφορών, όπως εμφανίζονται στα βιβλία της επιχείρησης δεν είναι εικονικές.

4.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ

Ο ελεγκτής το πρώτο βήμα που κάνει στον έλεγχο είναι η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου στη μισθοδοσία. Αυτό θα τον βοηθήσει να καταλάβει προκαταρκτικά τον βαθμό κινδύνου παραποίησης που υπάρχει στο συγκεκριμένο έξοδο και θα τον οδηγήσει σε περιορισμένο ή εκτενή έλεγχο τεκμηρίωσης.

Οι βασικές επιδιώξεις ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ως προς τη μισθοδοσία προσωπικού πρέπει να αποβλέπει στις ακόλουθες εξασφαλίσεις:

1. Τήρηση μητρώου απασχολούμενου προσωπικού. Αυτό θα πρέπει να περιέχει όλα τα προσωπικά στοιχεία του κάθε εργαζόμενου, όπως το βιογραφικό του, τους όρους και την ημερομηνία πρόσληψης του, τα καθήκοντα του και το ύψος των αποδοχών του.

2. Σύστημα εξασφάλισης ότι το προσωπικό απασχολείται πλήρως και παραγωγικά. Η εταιρία πρέπει να έχει τρόπους να ελέγχει την απόδοση του προσωπικού της.

3. Εφαρμογή της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας για το προσωπικό.

4. Ορθή καταχώρηση των αμοιβών στα βιβλία σύμφωνα με το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο.

Αρχικά ο ελεγκτής ενημερώνεται σχετικά με τα μέτρα εσωτερικού ελέγχου της διεύθυνσης προσωπικού όσον αφορά τις διαδικασίες πρόσληψης, μετάθεσης, προαγωγής, απόλυσης ή συνταξιοδότησης του προσωπικού. Καταρτίζει διαγράμματα ροών ή συντάσσει περιγραφικές εκθέσεις για την πορεία των διαδικασιών που έχουν θεσπιστεί για κάθε περίπτωση. Ένα ερωτηματολόγιο προς τη Διοίκηση θα συνέβαλλε στην κατανόηση και την εκτίμηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Ειδικότερα ένα τέτοιο

ερωτηματολόγιο θα έπρεπε να εστιάσει στην ανίχνευση μέτρων που εξασφαλίζουν:

1. Το διαχωρισμό των καθηκόντων όσων ασχολούνται με την κατάρτιση των μισθοδοτικών καταστάσεων και την πληρωμή των μισθών ή την καταχώρηση των σχετικών γεγονότων στα βιβλία ή την εξόφληση των υποχρεώσεων από κρατήσεις και εργοδοτικές εισφορές.

2. Την έγκριση και υπογραφή των μισθοδοτικών καταστάσεων από άτομο που είναι εξουσιοδοτημένο από τη διοίκηση.

3. Την προστασία των απλήρωτων ποσών π.χ. εναπόθεση σε χρηματοκιβώτιο.

4. Τον έλεγχο των υπολογισμών που υπάρχουν στις μισθοδοτικές καταστάσεις π.χ. κρατήσεις,εργοδοτικές εισφορές κλπ.

5. Την τήρηση ατομικού φακέλου ή μητρώου εργαζομένων.

6. Την έγκριση των προκαταβολών και των δανείων από άτομο που είναι εξουσιοδοτημένο από τη διοίκηση.

7. Την πραγματοποίηση συμφωνίας του λογαριασμού καταθέσεων με τα extraits της τράπεζας από διαφορετικό άτομο από αυτό που εκδίδει τις επιταγές.

8. Τον έλεγχο και καταγραφή της τήρησης του ωραρίου εργασίας.

9. Την έγκριση υπερωριακής απασχόλησης από άτομο που είναι εξουσιοδοτημένο από τη διοίκηση.

Παρακάτω αναλύεται πιο λεπτομερώς το σύστημα εσωτερικού ελέγχου το οποίο θα έπρεπε να λειτουργεί σε κάθε ελεγχόμενη επιχείρηση ώστε ο ελεγκτής να περιορίσει τον έλεγχο τεκμηρίωσης όσον αφορά την λειτουργία πρόσληψης του προσωπικού, την παρακολούθηση του χρόνου εργασίας, την κατάρτιση μισθοδοτικών καταστάσεων και τη διανομή των επιταγών μισθοδοσίας ή των μετρητών στους μισθωτούς.

Το πρώτο σημαντικό βήμα για την καθιέρωση ισχυρού εσωτερικού ελέγχου επί της μισθοδοσίας γίνεται από την υπηρεσία προσωπικού με την πρόσληψη ενός καινούριου μισθωτού. Μόλις προσληφθεί ο μισθωτός, η υπηρεσία προσωπικού θα πρέπει να καταχωρήσει στο μητρώο απασχολούμενου προσωπικού όλα τα προσωπικά του στοιχεία (π.χ. βιογραφικό) καθώς και τον μισθό που συμφωνήθηκε. Ο μισθός καθώς και οι κρατήσεις στις οποίες υπόκειται ο μισθός αναγράφονται στην σύμβαση εργασίας, η οποία υπογράφεται από τον υπάλληλο. Αυτή θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να τηρούνται στην υπηρεσία προσωπικού, αλλά η υπηρεσία προσωπικού θα πρέπει να στείλει ένα ενημερωτικό σημείωμα στην υπηρεσία μισθοδοσίας, στο οποίο αναφέρονται το όνομα του καινούριου μισθωτού, ο μισθός του και οι κρατήσεις από τις αποδοχές. Ενημερωτικό σημείωμα για την πρόσληψη και τον μισθό που συμφωνήθηκε στέλνεται επίσης στον επικεφαλής της υπηρεσίας, στην οποία θα απασχοληθεί ο υπάλληλος.

Σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογείται η υπηρεσία μισθοδοσίας να προσθέσει το ονοματεπώνυμο στις καταστάσεις μισθοδοσίας, χωρίς να έχει

λάβει την έγγραφη ειδοποίηση από την υπηρεσία προσωπικού. Όταν μεταβάλλεται ο μισθός ενός υπαλλήλου, ο καινούριος μισθός θα πρέπει να καταχωρηθεί σε βιβλίο που αναγράφονται οι μισθοί και τηρείται από την υπηρεσία προσωπικού. Η έγκριση του καινούριου μισθού θα πρέπει να σταλεί στην υπηρεσία προσωπικού πριν από την ισχύ της μεταβολής. Μόλις αποχωρήσει ένας μισθωτός, στέλνεται ειδοποίηση της αποχωρήσεως από την υπηρεσία προσωπικού στην υπηρεσία μισθοδοσίας. Συνεπώς η δουλειά της υπηρεσίας μισθοδοσίας και η ορθότητα των ονομάτων και χρησιμοποιούμενων μισθών για τον υπολογισμό της μισθοδοσίας εξαρτάται από έγγραφα που προέρχονται κυρίως από την διεύθυνση προσωπικού.

Ένα ικανοποιητικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου επιβάλλει όπως η πρόσθεση και η αφαίρεση ονομάτων από τις καταστάσεις μισθοδοσίας της εταιρίας καθώς και η μεταβολή των μισθών και η ανακατάταξη των υπαλλήλων, αποδεικνύονται από έγγραφες εγκρίσεις ενός εκτελεστικού στελέχους της υπηρεσίας προσωπικού και από τον επικεφαλής της ενδιαφερόμενης υπηρεσίας της εταιρίας. Το να επιτραπεί στην υπηρεσία μισθοδοσίας να αναλάβει την πρωτοβουλία μεταβολών στους μισθούς ή προσθήκες ονομάτων στις καταστάσεις μισθοδοσίας χωρίς προηγούμενη έγκριση της υπηρεσίας προσωπικού, είναι σαν να ανοίγεται ο δρόμος για διάπραξη απάτης.

Η λειτουργία παρακολούθησης του χρόνου εργασίας συνίσταται στον καθορισμό των ωρών λειτουργίας (ή των μονάδων παραγωγής), βάσει των οποίων θα πληρωθεί ο μισθωτός. Κάθε εταιρεία χρησιμοποιεί διαφορετικούς

τρόπους παρακολούθησης του χρόνου εργασίας του προσωπικού της, με την πιο διαδεδομένη μέθοδο την χρησιμοποίηση ηλεκτρονικών καρτών, αν και τελευταία παρατηρείται μια τάση κατάργησης αυτού του συστήματος.

Παρόλα αυτά το σύστημα παρακολούθησης του χρόνου εργασίας με τις κάρτες αποτελεί ένα από τα πιο αξιόπιστα συστήματα και συντελεί σημαντικά στην καθιέρωση ισχυρού εσωτερικού ελέγχου επί της λειτουργίας παρακολούθησης του χρόνου εργασίας. Οι εκθέσεις που καταρτίζονται από τη διεύθυνση του προσωπικού, που ελέγχουν τις κάρτες μια ή δύο φορές την ημέρα και συναντούν ένα μισθωτό μπορεί να είναι περισσότερο ανεξάρτητες από τα φύλλα εργασίας, που καταρτίζονται από τους εργοδηγούς που λόγω των καθηκόντων τους, βρίσκονται σε συνεχή και στενή επαφή με μια ομάδα μισθωτών. Στο σημείο που βρίσκονται οι κάρτες κατά την έλευση και την αποχώρηση των εργαζομένων χρήσιμο θα ήταν να βρίσκεται εκεί κάποιος από την διεύθυνση του προσωπικού ώστε να αποφεύγεται εργαζόμενοι να «χτυπούν» τις κάρτες συναδέλφων τους.

Ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να βελτιωθεί με τη μέθοδο της σύγκρισης των φύλλων εργασίας που καταρτίζονται από την διεύθυνση του προσωπικού με τις κάρτες προσέλευσης και αποχώρησης των μισθωτών. Αν η πληρωμή των μισθωτών γίνεται με βάση τη μονάδα παραγωγής, μπορεί να γίνει μία σύγκριση μεταξύ των εκθέσεων των μονάδων, που παρήχθησαν και των μονάδων που προστέθηκαν στα αποθέματα σύμφωνα με τα στοιχεία διαρκούς απογραφής των αποθεμάτων,

Οι υπάλληλοι που πληρώνονται με βάση το μηνιαίο ή εβδομαδιαίο μισθό πιθανόν να μην χρειάζεται να χρησιμοποιούν κάρτες προσέλευσης και αποχώρησης από την εργασία. Ορισμένες εταιρίες επιβάλλουν σ' αυτούς τους μισθωτούς να συμπληρώνουν ένα εβδομαδιαίο ή δεκαπενθήμερο δελτίο εργασίας που δείχνει τις ώρες που αφιερώθηκαν στις διάφορες δραστηριότητες. Σε αυτές τις περιπτώσεις τα δελτία αυτά θα πρέπει να έχουν τις υπογραφές των προϊσταμένων, ώστε να φαίνεται ο έλεγχος τους.

Τέλος όλες οι υπερωρίες πρέπει να έχουν εγκριθεί από αρμόδιο στέλεχος της επιχείρησης.

Η υπηρεσία μισθοδοσίας ή το λογιστήριο έχει την ευθύνη υπολογισμού της μισθοδοσίας και κατάρτισης των μισθοδοτικών καταστάσεων. Η υπηρεσία μισθοδοσίας δεν πρέπει να εκτελεί τις σχετικά λειτουργίες της παρακολούθησης του χρόνου εργασίας, της πρόσληψης των μισθωτών ή της διανομής στους μισθωτούς των επιταγών. Θα πρέπει δηλαδή να υπάρχει ξεκάθαρος διαχωρισμός των καθηκόντων. Η δουλειά που γίνεται από την υπηρεσία μισθοδοσίας είναι: 1) η έκδοση των επιταγών μισθοδοσίας (ή των φακέλων μισθοδοσίας, αν η πληρωμή γίνεται σε μετρητά ή την αποστολή των εντολών στην τράπεζα εάν η πληρωμή γίνεται μέσω τραπεζής) 2) η έκδοση βεβαιώσεων των αποδοχών και των κρατήσεων για κάθε μισθωτό 3) η τήρηση ενός ημερολογίου μισθοδοσίας· 4) η τήρηση ενός καθολικού στο οποίο συνοψίζονται οι αποδοχές και οι κρατήσεις κάθε μισθωτού 5) η κατάρτιση ενός πίνακα κατανομής της μισθοδοσίας που δείχνει την κατανομή του κόστους μισθοδοσίας σε άμεσο, σε γενικές διοικητικές δαπάνες και στους λογαριασμούς

δαπανών των διαφόρων υπηρεσιών· και 6) την κατάρτιση τριμηνιαίων και ετήσιων εκθέσεων που υποβάλλονται στις φορολογικές αρχές και δείχνουν τις αποδοχές και το φόρο που παρακρατήθηκε από κάθε μισθωτό. Όλες αυτές οι εργασίες πλέον γίνονται μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Ο υπολογισμός της μισθοδοσίας γίνεται με βάση τις ώρες εργασίας που αναφέρονται από την υπηρεσία μέτρησης του χρόνου εργασίας και τους εγκεκριμένους μισθούς και τις κρατήσεις που αναφέρονται από την υπηρεσία προσωπικού.

Οι ελεγκτές μπορούν να διαπιστώσουν αν οι διαδικασίες και τα λογιστικά στοιχεία της μισθοδοσίας διαφέρουν σημαντικά αναφορικά με την πολυπλοκότητα μεταξύ των χειρογράφων συστημάτων και των εκλεπτυσμένων ηλεκτρονικών μεθόδων. Εν τούτοις πρέπει να αναμένεται ότι το σύστημα του πελάτη θα πρέπει να περιλαμβάνει ορισμένα βασικά στοιχεία όπως κάρτες προσέλευσης και αποχώρησης από τη δουλειά, ημερολόγια μισθοδοσίας, επιμερισμό του κόστους εργασίας και στοιχεία των αποδοχών κατά μισθωτό.

Στις περισσότερες εταιρείες πλέον είθισται η πληρωμή των μισθωτών να γίνεται μέσω τραπεζής. Δηλαδή το λογιστήριο στέλνει μία κατάσταση με τους εργαζομένους και τους μισθούς τους και η τράπεζα τοποθετεί τα χρήματα σε ατομικούς λογαριασμούς των εργαζομένων.

Εξακολουθεί όμως να υφίσταται και το σύστημα της διανομής των επιταγών μισθοδοσίας ή των φακέλων με τους μισθούς σε μετρητά στους μισθωτούς, εργασία που εκτελεί ταμίας της εταιρίας. Αν οι μισθωτοί πληρώνονται σε μετρητά, ένα αντίγραφο της μισθοδοτικής καταστάσεως

δίνεται στον ταμία από την υπηρεσία μισθοδοσίας, την οποία χρησιμοποιεί σαν οδηγό για να βάλει τα λεφτά μέσα στους φακέλους. Αυτοί οι φάκελοι θα πρέπει να ετοιμάζονται από την υπηρεσία μισθοδοσίας. Αν οι μισθωτοί πληρώνονται με επιταγές, οι επιταγές θα πρέπει να ετοιμάζονται για υπογραφή στην υπηρεσία μισθοδοσίας και να στέλνονται για να υπογραφούν από τον ταμία.

Ο ταμίας της εταιρίας διαχειρίζεται μεγάλα ποσά σε επιταγές και μετρητά κατ' ακολουθίαν, η δουλειά αυτού του υπαλλήλου τελεί κάτω από την εποπτεία της ταμειακής υπηρεσίας. Σε καμία περίπτωση, οι υπογεγραμμένες επιταγές μισθοδοσίας ή οι φάκελοι που περιέχουν τους μισθούς σε μετρητά δεν πρέπει να επιστρέφονται στην υπηρεσία μισθοδοσίας. Ούτε είναι επιτρεπτό να δίνονται οι υπογεγραμμένες επιταγές ή οι φάκελοι μισθοδοσίας στους προϊσταμένους των υπηρεσιών για να τις διανείμουν στους μισθωτούς. Η λειτουργία της διανομής των επιταγών μισθοδοσίας θα πρέπει να ανατεθεί αποκλειστικά σ' έναν υπάλληλο που δεν εκτελεί άλλη δραστηριότητα γύρω από τη μισθοδοσία. Όταν παραδίνεται η επιταγή μισθοδοσίας θα πρέπει να διασφαλίζει την παράδοση με την υπογραφή μιας απόδειξης εκ μέρους του μισθωτού. Η επιταγή ή ο φάκελος μισθοδοσίας που προορίζεται για έναν απόντα υπάλληλο, θα πρέπει να φυλάσσεται και δεν πρέπει ποτέ να παραδίνεται σ' έναν άλλο υπάλληλο. Όταν οι απόντες παραλαμβάνουν τις επιταγές τους ή τους φακέλους τους, θα πρέπει να τους ζητείται να υπογράψουν μια απόδειξη.

Πολλές εταιρίες που πληρώνουν τους εργαζομένους με επιταγές χρησιμοποιούν ένα τραπεζικό λογαριασμό. Από την υπηρεσία λογιστικής θα

πρέπει να ετοιμάζεται κάθε εβδομάδα ένα ένταλμα για το συνολικό ποσό, που βασίζεται στο σύνολο της μισθοδοσίας, που υπολογίστηκε από την υπηρεσία μισθοδοσίας. Αυτό το ένταλμα στέλνεται στο γενικό ταμιά, που εκδίδει μια επιταγή επί του γενικού τραπεζικού λογαριασμού για το ποσό της μισθοδοσίας.

Από τη σκοπιά του εσωτερικού ελέγχου η πληρωμή των μισθωτών σε μετρητά είναι ανεπιθύμητη, αλλά είναι ακόμη μια μέθοδος που ακολουθείται από σημαντικό αριθμό εταιριών. Οι λόγοι που προβάλλονται για να δικαιολογήσουν την πληρωμή των μισθών σε μετρητά είναι οι ανεπαρκείς τραπεζικές ευκολίες της περιοχής, οι στάσεις των μισθωτών και η επιθυμία της διοίκησης να απαλείψει την ανάγκη υπογραφής επιταγών και διενέργειας τραπεζικών συμφωνιών. Όταν οι μισθωτοί πληρώνονται σε μετρητά, εκδίδεται και εξαργυρώνεται μόνο μία επιταγή για ολόκληρο το ποσό της μισθοδοσίας. Ο ταμίας βάζει μέσα σε κάθε φάκελο το ποσό του μισθού και μία απόδειξη στην οποία απεικονίζονται οι συνολικές αποδοχές, οι κρατήσεις και το πληρωτέο ποσό.

Σε μικρές επιχειρήσεις δεν είναι ασυνήθιστο να βρεις ένα άτομο που υπολογίζει τη μισθοδοσία, και βάζει τα χρήματα μέσα στους φακέλους και τους διανέμει στους μισθωτούς. Αυτός ο συνδυασμός των καθηκόντων δεν παρέχει προστασία από απάτες γύρω από τη μισθοδοσία. Οι λειτουργίες παρακολούθησης του χρόνου εργασίας, ετοιμασίας των μισθοδοτικών καταστάσεων και διανομής των φακέλων μισθοδοσίας θα πρέπει να διαχωριστούν αν θέλουμε να πετύχουμε ικανοποιητικό έλεγχο επί των μισθών που πληρώνονται σε μετρητά.

Μια άλλη επιθυμητή μέθοδος ελέγχου είναι η λήψη μιας απόδειξης από κάθε υπάλληλο που να δείχνει την περίοδο που αφορά την πληρωμή, τις ακαθάριστες αποδοχές, τις εκπτώσεις, το πληρωτέο ποσό και την υπογραφή του μισθωτού. Ορισμένες επιχειρήσεις για να έχουν στα χέρια τους μια ικανοποιητική απόδειξη ετοιμάζουν κανονικές επιταγές, αλλά πληρώνουν τους μισθωτούς σε μετρητά, μετά την οπισθογράφιση των επιταγών από τους μισθωτούς. Οι επιταγές τίθενται στο αρχείο της επιχείρησης και χρησιμεύουν σαν αποδεικτικό στοιχείο της καταβολής των μισθών.

Αν οι μισθοί πληρώνονται σε μετρητά, οι τυχόν αζήτητοι μισθοί θα πρέπει να καταθέτονται σε μια τράπεζα και να πιστώνονται σ' έναν ειδικό λογαριασμό υποχρέωσης. Η μελλοντική απόδοση αυτών των ποσών στους δικαιούχους υπαλλήλους θα πρέπει να γίνει κατ' ανάγκην με την έκδοση μιας επιταγής και την ετοιμασία αποδεικτικών εγγράφων. Οι ελεγκτές θα πρέπει να διερευνήσουν σε βάθος όλες τις χρεώσεις του λογαριασμού Αζήτητοι Μισθοί. Οι κίνδυνοι, που συνδέονται με την φύλαξη των αζήτητων φακέλων μισθοδοσίας από τον ταμία, με την επιστροφή σ' έναν υπάλληλο της υπηρεσίας μισθοδοσίας ή με το ανακάτεμα με το μικρό ταμείο είναι εμφανείς.

4.4 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ

Το επόμενο στάδιο ελέγχου είναι ο έλεγχος τεκμηρίωσης. Την έκταση του ελέγχου τεκμηρίωσης προσδιορίζει η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Επίσης ο ελεγκτής προσδιορίζει την

έκταση του ελέγχου τεκμηρίωσης κάνοντας μια συγκριτική έρευνα του εξόδου μισθοδοσίας της παρούσης με την παρελθούσα χρήση. Ο ελεγκτής πρέπει να συγκρίνει επίσης τον αριθμό προσωπικού της παρούσας χρήσης με την παρελθούσα. Εάν παρουσιάζονται σημαντικές αποκλίσεις αυτές πρέπει να αιτιολογηθούν από τη Διοίκηση αλλά και να γίνει λεπτομερέστερος έλεγχος τεκμηρίωσης.

Ο ελεγκτής για να πραγματοποιήσει έλεγχο τεκμηρίωσης ακολουθεί τις εξής διαδικασίες:

1. Ο ελεγκτής εξετάζει εάν υπάρχει προϋπολογισμός του εξόδου της μισθοδοσίας. Εάν έχει σχηματιστεί προϋπολογισμός κατά την αρχή της χρήσης από την διοίκηση, τότε ο ελεγκτής εξετάσει το προϋπολογισθέντα έξοδα με αυτά που πραγματοποιήθηκαν στην διάρκεια της χρήσης. Εάν υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις τότε η διοίκηση της εταιρείας πρέπει να αιτιολογήσει τις διαφορές αυτές με τρόπο επαρκή.

2. Συγκρίνει το σύνολο της μισθοδοσίας με τη συγκεντρωτική κατάσταση του κόστους εργασίας που ετοιμάστηκε από την υπηρεσία κοστολόγησης.

3. Επιλέγει δείγμα καταχωρήσεων από τις μισθοδοτικές καταστάσεις που είναι αντιπροσωπευτικό του αριθμού των εργαζομένων.

4. Συγκρίνει τα στοιχεία των καταχωρήσεων με τα στοιχεία των ατομικών φακέλων και των παραστατικών παροχής της εργασίας (π.χ. κάρτες εργασίας).

5. Ελέγχει ότι καταβάλλονται τα κατώτατα ποσά μισθών και ημερομισθίων που ορίζονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

6. Στην περίπτωση που η αμοιβή των μισθωτών υπολογίζεται με βάση το κομάτι παραγωγής και όχι το ωρομίσθιο, ο ελεγκτής θα πρέπει να συμφωνήσει τις ακαθάριστες αποδοχές και τα στοιχεία παραγωγής.

7. Ελέγχει τον υπολογισμό των κρατήσεων και των εισφορών στα ασφαλιστικά ταμεία καθώς και τον υπολογισμό του φόρου μισθωτών υπηρεσιών.

8. Ελέγχει τον υπολογισμό των υπερωριών, νυχτερινής εργασίας, αργιών κλπ. Παράλληλα ελέγχει την έγκριση τους από τον αρμόδιο και εξουσιοδοτημένο υπάλληλο. Ελέγχει επίσης εάν οι διενεργηθείσες υπερωρίες είναι νόμιμες και εάν προκύπτουν από τις κάρτες παρουσίας ή υπηρεσιακά σημειώματα.

9. Ελέγχει τον υπολογισμό των επιδομάτων αδείας, των δώρων Πάσχα και Χριστουγέννων .

10. Ελέγχει αν οι μισθοδοτικές καταστάσεις φέρουν τις υπογραφές των υπευθύνων για την κατάρτισή τους και για την έγκριση πληρωμής των σχετικών ποσών.

11. Ελέγχει μέσω της παρατήρησης ότι άτομα που περιλαμβάνονται στις μισθοδοτικές καταστάσεις πραγματικά εργάζονται.

12. Ελέγχει τις μισθοδοτικές καταστάσεις μήπως υπάρχουν καταχωρήσεις σε ίδια πρόσωπα δύο φορές.

13. Ελέγχει ότι τα συνολικά ποσά των μισθοδοτικών καταστάσεων που αφορούν τις αμοιβές του προσωπικού, τις υποχρεώσεις και τις προκαταβολές έχουν μεταφερθεί σωστά στους αντίστοιχους λογαριασμούς.

14. Ελέγχει ότι οι αμοιβές προσωπικού και οι πληρωτέες κρατήσεις που βρίσκονται στο δείγμα των καταχωρήσεων έχουν καταχωρηθεί σωστά στους αντίστοιχους λογαριασμούς.

15. Ελέγχει τις εργάσιμες ημέρες που έχουν καταχωρηθεί σε δείγμα εργαζομένων είναι σύμφωνες με τις κάρτες παρουσίας, εάν υπάρχουν.

16. Επαληθεύει τον χρόνο εργασίας που εμφανίζεται στις μισθοδοτικές καταστάσεις με τις κάρτες προσέλευσης, εάν υπάρχουν, και τα δελτία εργασίας που έχουν εγκριθεί από τους προϊσταμένους.

17. Ελέγχει σε δείγμα μισθοδοτικών καταστάσεων τις αθροίσεις.

18. Συμφωνεί τις κρατήσεις Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών με την οριστική δήλωση ΦΜΥ, η οποία κατατίθεται στην αρμόδια εφορία.

19. Συμφωνεί την τελευταία πληρωμή ενσήμων του ΙΚΑ με τον λογαριασμό υποχρέωσης καθώς και την μισθοδοτική κατάσταση (η πληρωμή αυτή συμβαίνει συνήθως μετά το τέλος της χρήσης).

20. Ελέγχει τα φύλλα υπολογισμού των αποζημιώσεων των απολυομένων εργαζομένων. Επαναυπολογίζει δειγματοληπτικά αποζημιώσεις καθώς και τον φόρο. Συμφωνεί τα φύλλα αυτά με παραστατικά πληρωμής των αποζημιώσεων καθώς και των φόρων. Ελέγχει την καταχώρηση στους σωστούς λογαριασμούς.

21. Στην περίπτωση που οι εργαζόμενοι πληρώνονται με μετρητά, ο ελεγκτής πρέπει να κάνει σύγκριση των εξοφληθεισών επιταγών με την κατάσταση μισθοδοσίας.

22. Ελέγχει τις πληρωμές που έγιναν μετά το τέλος της χρήσης και ελέγχει ποιες από αυτές αφορούν τη μισθοδοσία της προηγούμενης χρήσης. Στη συνέχεια εντοπίζει εάν έχουν γίνει οι κατάλληλες εγγραφές στους λογαριασμούς εξόδων πληρωτέων.

Μετά το τέλος και του ελέγχου τεκμηρίωσης ο ελεγκτής μπορεί να εκφράσει γνώμη σχετικά με την αξιοπιστία του λογαριασμού των αμοιβών του προσωπικού.

4.5 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ ΚΑΙ ΑΜΟΙΒΩΝ ΤΡΙΤΩΝ

Οι επιχειρήσεις συχνά εμφανίζουν λιγότερα έξοδα από τα πραγματικά, ώστε να εμφανίσουν στα αποτελέσματά τους μεγαλύτερα κέρδη ή να αναβάλλουν τις ζημιές. Λιγότερο συχνά διογκώνουν τα έξοδα τους ώστε να εμφανίσουν χαμηλότερα φορολογητέα κέρδη και να πληρώσουν λιγότερο φόρο. Για τον λόγο αυτό ο έλεγχος των εξόδων, εκτός από το έξοδο της μισθοδοσίας, φέρει μεγάλο κίνδυνο και αποτελεί σημείο που οι ελεγκτές δίνουν ιδιαίτερη έμφαση.

Τα έξοδα των επιχειρήσεων όπως ομαδοποιούνται στο γενικό λογιστικό σχέδιο απαρτίζονται από:

1. Αμοιβές και έξοδα τρίτων. Σ'αυτήν την κατηγορία εξόδων εντάσσονται οι αμοιβές και τα έξοδα των ελευθέρων επαγγελματιών . Αυτά αποτελούν τα έξοδα όσων δεν συνδέονται με την επιχείρηση με σχέση εξαρτημένης εργασίας όπως οι λογιστές, οι ελεγκτές, οι δικηγόροι, οι συμβολαιογράφοι, οι τεχνικοί, οι ερευνητές, οι ιατροί κλπ. Επίσης σε αυτήν την κατηγορία εξόδων εντάσσονται οι αμοιβές συνεδριάσεων μελών του Διοικητικού Συμβουλίου καθώς και οι προμήθειες τρίτων, όπως είναι οι προμήθειες για αγορές και οι προμήθειες για πωλήσεις.

2. Παροχές τρίτων. Αυτή η κατηγορία εξόδων απαρτίζεται από τα έξοδα ηλεκτρικού ρεύματος, των τηλεπικοινωνιών, της ύδρευσης, του φωταέριου, των ενοικίων, των ασφαλίσεων, των επισκευών και συντηρήσεων και λοιπές παροχές τρίτων.

3. Φόροι-τέλη. Το βασικότερο έξοδο αυτής της κατηγορίας είναι ο φόρος εισοδήματος. Άλλοι φόροι-τέλη είναι τα τέλη κυκλοφορίας μεταφορικών μέσων, τα τέλη συναλλαγματικών, δανείων, οι δημοτικοί φόροι-τέλη και διάφοροι λοιποί φόροι.

4. Διάφορα έξοδα. Ως τέτοια εννοούνται τα έξοδα μεταφορών, τα έξοδα ταξιδίων, τα έξοδα διαφήμισης, τα έξοδα εκθέσεων και επιδείξεων, τα ειδικά έξοδα προώθησης εξαγωγών, οι συνδρομές-εισφορές, οι δωρεές-επιχορηγήσεις, τα έντυπα-γραφική ύλη, τα έξοδα δημοσιεύσεων, τα έξοδα συμμετοχών και χρεογράφων και διάφορα άλλα έξοδα.

5. Τόκοι και συναφή έξοδα. Εδώ καταχωρούνται τα έξοδα των δανείων, οι προμήθειες εγγυητικών επιστολών, οι προεξοφλητικοί τόκοι και γενικότερα εντάσσονται έξοδα συναφή με χρηματοδοτήσεις.

6. Αποσβέσεις παγίων στοιχείων.

7. Προβλέψεις εκμεταλλεύσεως. Σ'αυτήν την κατηγορία εντάσσονται οι προβλέψεις για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία, οι προβλέψεις για υποτιμήσεις συμμετοχών σε λοιπές πλην Α.Ε. επιχειρήσεις και λοιπές προβλέψεις εκμεταλλεύσεως.

4.6 ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ

Όπως γίνεται κατανοητό από την παραπάνω ανάλυση υπάρχουν πολλές κατηγορίες εξόδων και η παρακολούθηση τους είναι αρκετά πολύπλοκη διαδικασία ιδιαίτερα στις μεγάλες επιχειρήσεις. Ο ελεγκτής μέσω του ελέγχου του προσπαθεί να διαπιστώσει ότι:

1. Τα έξοδα, όπως εμφανίζονται στους σχετικούς λογαριασμούς, είναι δεδουλευμένα, έχουν δηλαδή πραγματοποιηθεί.

2. Όλα τα πραγματοποιηθέντα έξοδα έχουν καταχωρηθεί στα βιβλία της επιχείρησης και η καταχώρησή τους έγινε στους σωστούς λογαριασμούς.

3. Έχουν σχηματιστεί όλες οι ενδεικνυόμενες προβλέψεις για έξοδα.

4. Έχει σχηματιστεί σωστά το λειτουργικό κόστος και το κόστος παραγωγής.

5. Τα ποσά των εξόδων καλύπτονται από κανονικά δικαιολογητικά.
6. Τα ποσά των αμοιβών τρίτων είναι αυτά που έχουν συμφωνηθεί στις συμβάσεις έργου.
7. Οι κρατήσεις που πραγματοποιούνται στις αποδοχές τρίτων αποδίδονται στους δικαιούχους.

4.7 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΞΟΔΩΝ

Έξοδο θεωρείται κάθε μείωση της καθαρής θέσης που οφείλεται στη διάθεση, την ανάλωση και τη χρησιμοποίηση υπηρεσιών τρίτων από την επιχείρηση. Αυτή η μεταβολή συνοδεύεται από ισόποση μείωση του ενεργητικού ή αύξηση του παθητικού. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το έξοδο αντιπροσωπεύει μια θυσία που δέχεται να υποστεί η επιχείρηση προκειμένου να επιτύχει την πραγματοποίηση λειτουργικών εσόδων. Για παράδειγμα, οι εκπτώσεις σε πελάτες αποτελούν θυσία, η οποία είναι απαραίτητη για την προώθηση πωλήσεων και την πραγματοποίηση εσόδων.

Τα έξοδα διακρίνονται συνήθως σε :

8. Λειτουργικά και μη λειτουργικά και γίνεται με βάση την προέλευση τους. Τα πρώτα προέρχονται από τις κύριες ή δευτερεύουσες δραστηριότητες της επιχείρησης και αφορούν μισθούς, ενοίκια, αποσβέσεις κλπ. , ενώ τα δεύτερα δεν προέρχονται από τις κύριες δραστηριότητες της επιχείρησης και αφορούν τα πρόστιμα, τους τόκους υπερημερίας κλπ.

9. Χρήσης και κεφαλαιοποιημένα. Τα πρώτα δημιουργούν έσοδα μόνο στην παρούσα χρήση όπως οι αποσβέσεις και τα ημερομίσθια, ενώ τα δεύτερα συμβάλλουν στη δημιουργία εσόδων και στις επόμενες χρήσεις όπως τα έξοδα βελτιώσεως των οικοπέδων και τα έξοδα επιμόρφωσης προσωπικού.

10. Τακτικά και έκτακτα. Τα πρώτα αφορούν επαναλαμβανόμενα και προβλέψιμα έξοδα, όπως οι μισθοί και τα ενοίκια ενώ τα δεύτερα δεν έχουν τακτικό χαρακτήρα, όπως είναι οι αποζημιώσεις προσωπικού λόγω απολύσεων.

11. Έξοδα εφοδιασμού, παραγωγής, διάθεσης, χρηματοδότησης και διοίκησης,

12. Πραγματοποιημένα και τεκμαρτά. Τα πραγματοποιημένα έξοδα είναι τα δεδουλευμένα έξοδα, δηλαδή αυτά που έγιναν και επιβάρυναν οικονομικά την επιχείρηση ενώ τεκμαρτά έξοδα είναι αυτά που δεν προέρχονται από συναλλαγές.

13. Άμεσα και έμμεσα. Άμεσα είναι τα έξοδα, τα οποία οφείλονται στην λειτουργία παραγωγής προϊόντων ή υπηρεσιών και ταυτίζονται με τη συγκεκριμένη λειτουργία, ενώ έμμεσα είναι τα έξοδα, η πραγματοποίηση των οποίων δεν εξαρτάται άμεσα από την παραγωγή ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας.

14. Σταθερά και μεταβλητά. Σταθερά είναι αυτά που δεν μεταβάλλονται ανάλογα με τις διακυμάνσεις της δραστηριότητας της εταιρίας ενώ μεταβλητά είναι αυτά που μεταβάλλονται π.χ. μισθοί και πρώτες ύλες.

Τα έξοδα, τα οποία το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο θεωρεί τακτικά και λειτουργικά, εντάσσονται στην ομάδα λογαριασμών 6 (έξι) και ειδικότερα καταχωρούνται στην χρέωση των λογαριασμών :

60 Αμοιβές και έξοδα προσωπικού

61 Αμοιβές και έξοδα τρίτων

62 Παροχές τρίτων

63 Φόροι – Τέλη

64 Διάφορα Έξοδα

65 Τόκοι και συναφή έξοδα

66 Αποσβέσεις πάγιων στοιχείων ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος

68 Προβλέψεις εκμεταλλεύσεως.

Οι λογαριασμοί αυτοί αναπτύσσονται σε δευτεροβάθμιους λογαριασμούς για κάθε κατηγορία εξόδων π.χ. *60.00 Αμοιβές έμμισθου προσωπικού, 62.04 Ενοίκια, 64.00 Έξοδα Μεταφορών, 65.00 Τόκοι και έξοδα ομολογιακών δανείων κλπ.* και σε τριτοβάθμιους λογαριασμούς για κάθε είδος εξόδου π.χ. *60.00.00 Τακτικές αποδοχές, 62.04.04 Ενοίκια επίπλων κλπ.* Τα έκτακτα και μη λειτουργικά έξοδα και τα έξοδα που αφορούν προηγούμενες χρήσεις παρουσιάζονται απευθείας σε λογαριασμούς αποτελεσμάτων π.χ. *81.00 Έκτακτα και ανόργανα έξοδα και 82.00 Έξοδα προηγούμενων χρήσεων.*

Τη γενικότερη σημασία των εξόδων αποδεικνύει η έντονη ζήτηση πληροφοριών από τα στελέχη της επιχείρησης καθώς και από τρίτους. Οι πληροφορίες που ζητούν αφορούν :

6. Το ύψος κάθε κατηγορίας εξόδων ή είδος εξόδων π.χ. μεταφορικά, τόκοι, ενοίκια, αποσβέσεις.

7. Τον προορισμό κάθε κατηγορίας εξόδων π.χ. έξοδα παραγωγής, έξοδα διάθεσης αγαθών και παροχής υπηρεσιών, χρηματοοικονομικά έξοδα,

8. Τη χρονική συσχέτιση των εξόδων και των πληρωμών τους,

9. Τη διάκριση των πραγματοποιημένων εξόδων σε σταθερά και μεταβλητά, σε άμεσα και έμμεσα ή έξοδα της παρούσας χρήσης και σε έξοδα προηγούμενων χρήσεων,

10. Το ύψος των μη δεδουλευμένων ή προπληρωμένων εξόδων και των δεδουλευμένων πληρωτέων εξόδων.

4.8. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ – ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ

Πρέπει να συντρέχουν αθροιστικά :

- α) Η δαπάνη να είναι πραγματική και όχι εικονική ή πλασματική
- β) Η δαπάνη να είναι παραγωγική, δηλαδή να αφορά την επιχείρηση και όχι τον επιχειρηματία, να συμβάλει στην απόκτηση φορολογούμενου εισοδήματος, χωρίς να εξετάζεται να κατά τη χρήση που πραγματοποιήθηκε συνέβαλε ή όχι στην απόκτηση τέτοιου εισοδήματος π.χ. έξοδα διαφήμισης που θα αποδώσουν μελλοντικά.
- γ) Η δαπάνη να προβλέπεται από διάταξη νόμου. Οι διατάξεις του Ν. 2234/94 (άρθρο 31) και άλλων νομοθετημάτων κατονομάζουν τις κατηγορίες των δαπανών που αναγνωρίζονται και αφαιρούνται από τα ακαθάριστα έσοδα που υπόκεινται σε φορολογία.
- δ) Η δαπάνη να είναι βέβαιη, δεδουλευμένη και εκκαθαρισμένη. Δηλαδή να μην είναι αμφισβητούμενη, να αναφέρεται στα χρονικά όρια της διαχειριστικής περιόδου και να είναι ποσοτικά καθορισμένη.
- ε) Η δαπάνη να έχει σαν σκοπό την απόκτηση εισοδήματος και όχι την επαύξηση του κεφαλαίου της επιχείρησης. Δηλαδή να αποσκοπεί σε απόκτηση εσόδων μέσα στην ίδια διαχειριστική χρήση που η δαπάνη πραγματοποιείται και όχι στην απόκτηση ή βελτίωση κεφαλαιακών αγαθών ή να αφορά δαπάνη που αποσβένεται σε περισσότερες χρήσεις. Αναγνωρίζονται για έκπτωση π.χ. τα έξοδα συντήρησης του μηχανήματος, ενώ τα έξοδα που πραγματοποιούνται για

την απόκτηση ή την βελτίωσή του, θεωρούνται δαπάνες κεφαλαίου και υποβάλλονται σε τμηματική απόσβεση.

στ) Η δαπάνη να συμβάλει στην απόκτηση φορολογητέου εισοδήματος και όχι απαλλασσόμενου (π.χ. δαπάνες για έσοδα από τόκους Τραπεζών δεν αναγνωρίζονται επειδή οι τόκοι αυτοί δεν αποτελούν φορολογητέο εισόδημα) ή εισοδήματος που φορολογείται με ειδικό τρόπο (π.χ. δαπάνες εκμετάλλευσης πλοίου που τα έσοδα του φορολογούνται με ειδικό τρόπο).

ζ) Η πραγματοποίηση της δαπάνης να προκύπτει από έγγραφα δικαιολογητικά (π.χ. τιμολόγιο, αποδείξεις κ.λ.π)

η) Η δαπάνη να έχει καταχωρηθεί στα βιβλία με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία ή υπολογιστικά (π.χ. αποσβέσεις)

4.9 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Ένα από τα σημαντικότερα έξοδα της επιχείρησης είναι οι αμοιβές του προσωπικού. Αυτό το έξοδο πηγάζει από την εκτέλεση της σύμβασης απασχόλησης μεταξύ της επιχείρησης και όσων προσφέρουν εξαρτημένη

εργασία. Το έξοδο των αμοιβών του προσωπικού αποτελείται από δύο βασικά στοιχεία :

2. Τις αποδοχές εργαζομένων,

2. Τις εισφορές της επιχείρησης (εργοδότη) υπέρ του Δημοσίου και των ασφαλιστικών οργανισμών των εργαζομένων.

Οι αποδοχές των εργαζομένων (έμμισθου και ημερομίσθιου προσωπικού) αποτελούνται από :

6. Τις τακτικές αποδοχές, όπως ορίζονται στη σύμβαση εργασίας και την ισχύουσα νομοθεσία,

7. Τις αποδοχές από παροχή υπερωριακής εργασίας, παροχή εργασίας τις Κυριακές και τις επίσημες αργίες και την απασχόληση τις νυχτερινές βάρδιες,

8. Τις αποδοχές κανονικής αδειάς και ασθενείας,

9. Τις αποζημιώσεις μη χορηγούμενων αδειών, αμοιβές εκτός έδρας,

10. Τα διάφορα επιδόματα π.χ. οικογενειακά επιδόματα, επιδόματα κανονικής αδειάς, τα δώρα εορτών κ.α.

Σε αυτά τα ποσά γίνονται κρατήσεις που αφορούν το φόρο των μισθωτών υπηρεσιών, την εισφορά των εργαζομένων στα ασφαλιστικά ταμεία π.χ. ΙΚΑ.

Οι λογαριασμοί των αμοιβών του προσωπικού ενημερώνονται με τα στοιχεία των μισθοδοτικών καταστάσεων. Τα βασικά στοιχεία που περιλαμβάνονται σε μία μισθοδοτική κατάσταση είναι:

6. Ο ακαθάριστος μισθός ή ημερομίσθιο,

7. Οι κρατήσεις που γίνονται στον ακαθάριστο μισθό ή το ημερομίσθιο που αφορούν τα ασφαλιστικά ταμεία, τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών και τον Ο.Γ.Α.

8. Ο καθαρός μισθός και το ημερομίσθιο,

9. Τυχόν προκαταβολές και δάνεια που δόθηκαν στους εργαζομένους και παρακρατούνται έναντι του μισθού ή του ημερομισθίου,

10. Το πληρωτέο ή καθαρό ποσό.

4.10. ΣΚΟΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ

Το έξοδο της μισθοδοσίας αποτελεί για πολλές επιχειρήσεις το βασικότερο έξοδο που βαρύνει τα αποτελέσματα της. Για τον λόγο αυτό το ύψος του εξόδου της μισθοδοσίας φέρει τον κίνδυνο να μην είναι το πραγματικό, καθώς το ύψος του επηρεάζει σημαντικά τα αποτελέσματα της χρήσης, και επομένως η διοίκηση της εταιρίας μπορεί να το χρησιμοποιήσει παρουσιάζοντας το είτε μεγαλύτερο είτε μικρότερο από το πραγματικό σύμφωνα με τις επιδιώξεις της για το αποτέλεσμα της χρήσης.

Παράλληλα υπάρχουν πολλές νομοθετικές ρυθμίσεις όσον αφορά τις αμοιβές και αυτό δυσχεραίνει στη σωστή τήρηση του λογαριασμού των αμοιβών του προσωπικού.

Για αυτούς τους λόγους ο έλεγχος της αξιοπιστίας του λογαριασμού των αμοιβών του προσωπικού είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Πιο συγκεκριμένα ο ελεγκτής μέσω του λογαριασμού των αμοιβών του προσωπικού επιδιώκει να εξακριβώσει ότι:

8. Τα έξοδα των αμοιβών του προσωπικού είναι δεδουλευμένα, δηλαδή ότι έχουν πραγματικά προσφερθεί οι αντίστοιχες υπηρεσίες από το προσωπικό,

9. Όλα τα πραγματοποιηθέντα έξοδα μισθών, ημερομισθίων και εργοδοτικών εισφορών έχουν καταχωρηθεί κανονικά στα βιβλία της επιχείρησης,

10. Τα ποσά των αμοιβών είναι σύμφωνα με τις ατομικές και συλλογικές συμβάσεις εργασίας,

11. Η κατάρτιση των μισθολογικών καταστάσεων και η πληρωμή γίνεται από κατάλληλα εξουσιοδοτημένο πρόσωπο,

12. Οι κρατήσεις που γίνονται στους ακαθάριστους μισθούς για τα ασφαλιστικά ταμεία και τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών καθώς και οι εργοδοτικές εισφορές υπολογίζονται και αποδίδονται στους δικαιούχους σύμφωνα με τη νομοθεσία,

13. Η υποχρέωση για απόδοση των κρατήσεων και για πληρωμή των εργοδοτικών εισφορών καταχωρείται στους κατάλληλους λογαριασμούς,

14. Οι υποχρεώσεις για απόδοση κρατήσεων και για πληρωμή εισφορών, όπως εμφανίζονται στα βιβλία της επιχείρησης δεν είναι εικονικές.

Ο ελεγκτής το πρώτο βήμα που κάνει στον έλεγχο είναι η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου στη μισθοδοσία. Αυτό θα τον βοηθήσει να καταλάβει προκαταρκτικά τον βαθμό κινδύνου παραποίησης που υπάρχει στο συγκεκριμένο έξοδο και θα τον οδηγήσει σε περιορισμένο ή εκτενή έλεγχο τεκμηρίωσης.

Οι βασικές επιδιώξεις ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ως προς τη μισθοδοσία προσωπικού πρέπει να αποβλέπει στις ακόλουθες εξασφαλίσεις:

5. Τήρηση μητρώου απασχολούμενου προσωπικού. Αυτό θα πρέπει να περιέχει όλα τα προσωπικά στοιχεία του κάθε εργαζόμενου, όπως το βιογραφικό του, τους όρους και την ημερομηνία πρόσληψης του, τα καθήκοντα του και το ύψος των αποδοχών του.

6. Σύστημα εξασφάλισης ότι το προσωπικό απασχολείται πλήρως και παραγωγικά. Η εταιρία πρέπει να έχει τρόπους να ελέγχει την απόδοση του προσωπικού της.

7. Εφαρμογή της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας για το προσωπικό.

8. Ορθή καταχώρηση των αμοιβών στα βιβλία σύμφωνα με το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο.

Αρχικά ο ελεγκτής ενημερώνεται σχετικά με τα μέτρα εσωτερικού ελέγχου της διεύθυνσης προσωπικού όσον αφορά τις διαδικασίες πρόσληψης, μετάθεσης, προαγωγής, απόλυσης ή συνταξιοδότησης του προσωπικού. Καταρτίζει διαγράμματα ροών ή συντάσσει περιγραφικές εκθέσεις για την πορεία των διαδικασιών που έχουν θεσπιστεί για κάθε περίπτωση. Ένα ερωτηματολόγιο προς τη Διοίκηση θα συνέβαλλε στην κατανόηση και την εκτίμηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Ειδικότερα ένα τέτοιο ερωτηματολόγιο θα έπρεπε να εστιάσει στην ανίχνευση μέτρων που εξασφαλίζουν:

10. Το διαχωρισμό των καθηκόντων όσων ασχολούνται με την κατάρτιση των μισθοδοτικών καταστάσεων και την πληρωμή των μισθών ή την καταχώρηση των σχετικών γεγονότων στα βιβλία ή την εξόφληση των υποχρεώσεων από κρατήσεις και εργοδοτικές εισφορές.

11. Την έγκριση και υπογραφή των μισθοδοτικών καταστάσεων από άτομο που είναι εξουσιοδοτημένο από τη διοίκηση.

12. Την προστασία των απλήρωτων ποσών π.χ. εναπόθεση σε χρηματοκιβώτιο.

13. Τον έλεγχο των υπολογισμών που υπάρχουν στις μισθοδοτικές καταστάσεις π.χ. κρατήσεις εργοδοτικές εισφορές κλπ.

14. Την τήρηση ατομικού φακέλου ή μητρώου εργαζομένων.

15. Την έγκριση των προκαταβολών και των δανείων από άτομο που είναι εξουσιοδοτημένο από τη διοίκηση.

16. Την πραγματοποίηση συμφωνίας του λογαριασμού καταθέσεων με τα extraits της τράπεζας από διαφορετικό άτομο από αυτό που εκδίδει τις επιταγές.

17. Τον έλεγχο και καταγραφή της τήρησης του ωραρίου εργασίας.

18. Την έγκριση υπερωριακής απασχόλησης από άτομο που είναι εξουσιοδοτημένο από τη διοίκηση.

Παρακάτω αναλύεται πιο λεπτομερώς το σύστημα εσωτερικού ελέγχου το οποίο θα έπρεπε να λειτουργεί σε κάθε ελεγχόμενη επιχείρηση ώστε ο ελεγκτής να περιορίσει τον έλεγχο τεκμηρίωσης όσον αφορά την λειτουργία πρόσληψης του προσωπικού, την παρακολούθηση του χρόνου εργασίας, την κατάρτιση μισθοδοτικών καταστάσεων και τη διανομή των επιταγών μισθοδοσίας ή των μετρητών στους μισθωτούς.

Το πρώτο σημαντικό βήμα για την καθιέρωση ισχυρού εσωτερικού ελέγχου επί της μισθοδοσίας γίνεται από την υπηρεσία προσωπικού με την πρόσληψη ενός καινούριου μισθωτού. Μόλις προσληφθεί ο μισθωτός, η υπηρεσία προσωπικού θα πρέπει να καταχωρήσει στο μητρώο απασχολούμενου προσωπικού όλα τα προσωπικά του στοιχεία (π.χ. βιογραφικό) καθώς και τον μισθό που συμφωνήθηκε. Ο μισθός καθώς και οι κρατήσεις στις οποίες υπόκειται ο μισθός αναγράφονται στην σύμβαση εργασίας, η οποία υπογράφεται από τον υπάλληλο. Αυτή θα πρέπει να είναι

σύμφωνη με τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να τηρούνται στην υπηρεσία προσωπικού, αλλά η υπηρεσία προσωπικού θα πρέπει να στείλει ένα ενημερωτικό σημείωμα στην υπηρεσία μισθοδοσίας, στο οποίο αναφέρονται το όνομα του καινούριου μισθωτού, ο μισθός του και οι κρατήσεις από τις αποδοχές. Ενημερωτικό σημείωμα για την πρόσληψη και τον μισθό που συμφωνήθηκε στέλνεται επίσης στον επικεφαλής της υπηρεσίας, στην οποία θα απασχοληθεί ο υπάλληλος.

Σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογείται η υπηρεσία μισθοδοσίας να προσθέσει το ονοματεπώνυμο στις καταστάσεις μισθοδοσίας, χωρίς να έχει λάβει την έγγραφη ειδοποίηση από την υπηρεσία προσωπικού. Όταν μεταβάλλεται ο μισθός ενός υπαλλήλου, ο καινούριος μισθός θα πρέπει να καταχωρηθεί σε βιβλίο που αναγράφονται οι μισθοί και τηρείται από την υπηρεσία προσωπικού. Η έγκριση του καινούριου μισθού θα πρέπει να σταλεί στην υπηρεσία προσωπικού πριν από την ισχύ της μεταβολής. Μόλις αποχωρήσει ένας μισθωτός, στέλνεται ειδοποίηση της αποχώρησεως από την υπηρεσία προσωπικού στην υπηρεσία μισθοδοσίας. Συνεπώς η δουλειά της υπηρεσίας μισθοδοσίας και η ορθότητα των ονομάτων και χρησιμοποιούμενων μισθών για τον υπολογισμό της μισθοδοσίας εξαρτάται από έγγραφα που προέρχονται κυρίως από την διεύθυνση προσωπικού.

Ένα ικανοποιητικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου επιβάλλει όπως η πρόσθεση και η αφαίρεση ονομάτων από τις καταστάσεις μισθοδοσίας της εταιρίας καθώς και η μεταβολή των μισθών και η ανακατάταξη των υπαλλήλων, αποδεικνύονται από έγγραφες εγκρίσεις ενός εκτελεστικού

στελέχους της υπηρεσίας προσωπικού και από τον επικεφαλής της ενδιαφερόμενης υπηρεσίας της εταιρίας. Το να επιτραπεί στην υπηρεσία μισθοδοσίας να αναλάβει την πρωτοβουλία μεταβολών στους μισθούς ή προσθήκες ονομάτων στις καταστάσεις μισθοδοσίας χωρίς προηγούμενη έγκριση της υπηρεσίας προσωπικού, είναι σαν να ανοίγεται ο δρόμος για διάπραξη απάτης.

Η λειτουργία παρακολούθησης του χρόνου εργασίας συνίσταται στον καθορισμό των ωρών λειτουργίας (ή των μονάδων παραγωγής), βάσει των οποίων θα πληρωθεί ο μισθωτός. Κάθε εταιρεία χρησιμοποιεί διαφορετικούς τρόπους παρακολούθησης του χρόνου εργασίας του προσωπικού της, με την πιο διαδεδομένη μέθοδο την χρησιμοποίηση ηλεκτρονικών καρτών, αν και τελευταία παρατηρείται μια τάση κατάργησης αυτού του συστήματος.

Παρόλα αυτά το σύστημα παρακολούθησης του χρόνου εργασίας με τις κάρτες αποτελεί ένα από τα πιο αξιόπιστα συστήματα και συντελεί σημαντικά στην καθιέρωση ισχυρού εσωτερικού ελέγχου επί της λειτουργίας παρακολούθησης του χρόνου εργασίας. Οι εκθέσεις που καταρτίζονται από τη διεύθυνση του προσωπικού, που ελέγχουν τις κάρτες μια ή δύο φορές την ημέρα και συναντούν ένα μισθωτό μπορεί να είναι περισσότερο ανεξάρτητες από τα φύλλα εργασίας, που καταρτίζονται από τους εργοδηγούς που λόγω των καθηκόντων τους, βρίσκονται σε συνεχή και στενή επαφή με μια ομάδα μισθωτών. Στο σημείο που βρίσκονται οι κάρτες κατά την έλευση και την αποχώρηση των εργαζομένων χρήσιμο θα ήταν να βρίσκεται εκεί κάποιος από

την διεύθυνση του προσωπικού ώστε να αποφεύγεται εργαζόμενοι να «χτυπούν» τις κάρτες συναδέλφων τους.

Ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να βελτιωθεί με τη μέθοδο της σύγκρισης των φύλλων εργασίας που καταρτίζονται από την διεύθυνση του προσωπικού με τις κάρτες προσέλευσης και αποχώρησης των μισθωτών. Αν η πληρωμή των μισθωτών γίνεται με βάση τη μονάδα παραγωγής, μπορεί να γίνει μία σύγκριση μεταξύ των εκθέσεων των μονάδων, που παρήχθησαν και των μονάδων που προστέθηκαν στα αποθέματα σύμφωνα με τα στοιχεία διαρκούς απογραφής των αποθεμάτων,

Οι υπάλληλοι που πληρώνονται με βάση το μηνιαίο ή εβδομαδιαίο μισθό πιθανόν να μην χρειάζεται να χρησιμοποιούν κάρτες προσέλευσης και αποχώρησης από την εργασία. Ορισμένες εταιρίες επιβάλλουν σ' αυτούς τους μισθωτούς να συμπληρώνουν ένα εβδομαδιαίο ή δεκαπενθήμερο δελτίο εργασίας που δείχνει τις ώρες που αφιερώθηκαν στις διάφορες δραστηριότητες. Σε αυτές τις περιπτώσεις τα δελτία αυτά θα πρέπει να έχουν τις υπογραφές των προϊσταμένων, ώστε να φαίνεται ο έλεγχος τους.

Τέλος όλες οι υπερωρίες πρέπει να έχουν εγκριθεί από αρμόδιο στέλεχος της επιχείρησης.

4.11 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΜΙΣΘΟΔΟΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Η υπηρεσία μισθοδοσίας ή το λογιστήριο έχει την ευθύνη υπολογισμού της μισθοδοσίας και κατάρτισης των μισθοδοτικών καταστάσεων. Η υπηρεσία μισθοδοσίας δεν πρέπει να εκτελεί τις σχετικά λειτουργίες της παρακολούθησης του χρόνου εργασίας, της πρόσληψης των μισθωτών ή της διανομής στους μισθωτούς των επιταγών. Θα πρέπει δηλαδή να υπάρχει ξεκάθαρος διαχωρισμός των καθηκόντων. Η δουλειά που γίνεται από την υπηρεσία μισθοδοσίας είναι: 1) η έκδοση των επιταγών μισθοδοσίας (ή των φακέλων μισθοδοσίας, αν η πληρωμή γίνεται σε μετρητά ή την αποστολή των εντολών στην τράπεζα εάν η πληρωμή γίνεται μέσω τραπεζής) 2) η έκδοση βεβαιώσεων των αποδοχών και των κρατήσεων για κάθε μισθωτό 3) η τήρηση ενός ημερολογίου μισθοδοσίας· 4) η τήρηση ενός καθολικού στο οποίο συνοψίζονται οι αποδοχές και οι κρατήσεις κάθε μισθωτού 5) η κατάρτιση ενός πίνακα κατανομής της μισθοδοσίας που δείχνει την κατανομή του κόστους μισθοδοσίας σε άμεσο, σε γενικές διοικητικές δαπάνες και στους λογαριασμούς δαπανών των διαφόρων υπηρεσιών· και 6) την κατάρτιση τριμηνιαίων και ετήσιων εκθέσεων που υποβάλλονται στις φορολογικές αρχές και δείχνουν τις αποδοχές και το φόρο που παρακρατήθηκε από κάθε μισθωτό. Όλες αυτές οι εργασίες πλέον γίνονται μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Ο υπολογισμός της μισθοδοσίας γίνεται με βάση τις ώρες εργασίας που αναφέρονται από την υπηρεσία μέτρησης του χρόνου εργασίας και τους εγκεκριμένους μισθούς και τις κρατήσεις που αναφέρονται από την υπηρεσία προσωπικού.

Οι ελεγκτές μπορούν να διαπιστώσουν αν οι διαδικασίες και τα λογιστικά στοιχεία της μισθοδοσίας διαφέρουν σημαντικά αναφορικά με την πολυπλοκότητα μεταξύ των χειρογράφων συστημάτων και των εκλεπτυσμένων ηλεκτρονικών μεθόδων. Εν τούτοις πρέπει να αναμένεται ότι το σύστημα του πελάτη θα πρέπει να περιλαμβάνει ορισμένα βασικά στοιχεία όπως κάρτες προσέλευσης και αποχώρησης από τη δουλειά, ημερολόγια μισθοδοσίας, επιμερισμό του κόστους εργασίας και στοιχεία των αποδοχών κατά μισθωτό.

Στις περισσότερες εταιρείες πλέον είθισται η πληρωμή των μισθωτών να γίνεται μέσω τραπεζής. Δηλαδή το λογιστήριο στέλνει μία κατάσταση με τους εργαζομένους και τους μισθούς τους και η τράπεζα τοποθετεί τα χρήματα σε ατομικούς λογαριασμούς των εργαζομένων.

Εξακολουθεί όμως να υφίσταται και το σύστημα της διανομής των επιταγών μισθοδοσίας ή των φακέλων με τους μισθούς σε μετρητά στους μισθωτούς, εργασία που εκτελεί ταμίας της εταιρίας. Αν οι μισθωτοί πληρώνονται σε μετρητά, ένα αντίγραφο της μισθοδοτικής καταστάσεως δίνεται στον ταμία από την υπηρεσία μισθοδοσίας, την οποία χρησιμοποιεί σαν οδηγό για να βάλει τα λεφτά μέσα στους φακέλους. Αυτοί οι φάκελοι θα πρέπει να ετοιμάζονται από την υπηρεσία μισθοδοσίας. Αν οι μισθωτοί πληρώνονται με επιταγές, οι επιταγές θα πρέπει να ετοιμάζονται για υπογραφή στην υπηρεσία μισθοδοσίας και να στέλνονται για να υπογραφούν από τον ταμία.

Ο ταμίας της εταιρίας διαχειρίζεται μεγάλα ποσά σε επιταγές και μετρητά κατ' ακολουθία, η δουλειά αυτού του υπαλλήλου τελεί κάτω από την εποπτεία της ταμειακής υπηρεσίας. Σε καμία περίπτωση, οι υπογεγραμμένες επιταγές

μισθοδοσίας ή οι φάκελοι που περιέχουν τους μισθούς σε μετρητά δεν πρέπει να επιστρέφονται στην υπηρεσία μισθοδοσίας. Ούτε είναι επιτρεπτό να δίνονται οι υπογεγραμμένες επιταγές ή οι φάκελοι μισθοδοσίας στους προϊσταμένους των υπηρεσιών για να τις διανείμουν στους μισθωτούς. Η λειτουργία της διανομής των επιταγών μισθοδοσίας θα πρέπει να ανατεθεί αποκλειστικά σ' έναν υπάλληλο που δεν εκτελεί άλλη δραστηριότητα γύρω από τη μισθοδοσία. Όταν παραδίνεται η επιταγή μισθοδοσίας θα πρέπει να διασφαλίζει την παράδοση με την υπογραφή μιας απόδειξης εκ μέρους του μισθωτού. Η επιταγή ή ο φάκελος μισθοδοσίας που προορίζεται για έναν απόντα υπάλληλο, θα πρέπει να φυλάσσεται και δεν πρέπει ποτέ να παραδίνεται σ' έναν άλλο υπάλληλο. Όταν οι απόντες παραλαμβάνουν τις επιταγές τους ή τους φακέλους τους, θα πρέπει να τους ζητείται να υπογράψουν μια απόδειξη.

Πολλές εταιρίες που πληρώνουν τους εργαζομένους με επιταγές χρησιμοποιούν ένα τραπεζικό λογαριασμό. Από την υπηρεσία λογιστικής θα πρέπει να ετοιμάζεται κάθε εβδομάδα ένα ένταλμα για το συνολικό ποσό, που βασίζεται στο σύνολο της μισθοδοσίας, που υπολογίστηκε από την υπηρεσία μισθοδοσίας. Αυτό το ένταλμα στέλνεται στο γενικό ταμιά, που εκδίδει μια επιταγή επί του γενικού τραπεζικού λογαριασμού για το ποσό της μισθοδοσίας.

Από τη σκοπιά του εσωτερικού ελέγχου η πληρωμή των μισθωτών σε μετρητά είναι ανεπιθύμητη, αλλά είναι ακόμη μια μέθοδος που ακολουθείται από σημαντικό αριθμό εταιριών. Οι λόγοι που προβάλλονται για να δικαιολογήσουν την πληρωμή των μισθών σε μετρητά είναι οι ανεπαρκείς

τραπεζικές ευκολίες της περιοχής, οι στάσεις των μισθωτών και η επιθυμία της διοίκησης να απαλείψει την ανάγκη υπογραφής επιταγών και διενέργειας τραπεζικών συμφωνιών. Όταν οι μισθωτοί πληρώνονται σε μετρητά, εκδίδεται και εξαργυρώνεται μόνο μία επιταγή για ολόκληρο το ποσό της μισθοδοσίας. Ο ταμίας βάζει μέσα σε κάθε φάκελο το ποσό του μισθού και μία απόδειξη στην οποία απεικονίζονται οι συνολικές αποδοχές, οι κρατήσεις και το πληρωτέο ποσό.

Σε μικρές επιχειρήσεις δεν είναι ασυνήθιστο να βρεις ένα άτομο που υπολογίζει τη μισθοδοσία, και βάζει τα χρήματα μέσα στους φακέλους και τους διανέμει στους μισθωτούς. Αυτός ο συνδυασμός των καθηκόντων δεν παρέχει προστασία από απάτες γύρω από τη μισθοδοσία. Οι λειτουργίες παρακολούθησης του χρόνου εργασίας, ετοιμασίας των μισθοδοτικών καταστάσεων και διανομής των φακέλων μισθοδοσίας θα πρέπει να διαχωριστούν αν θέλουμε να πετύχουμε ικανοποιητικό έλεγχο επί των μισθών που πληρώνονται σε μετρητά.

Μια άλλη επιθυμητή μέθοδος ελέγχου είναι η λήψη μιας απόδειξης από κάθε υπάλληλο που να δείχνει την περίοδο που αφορά την πληρωμή, τις ακαθάριστες αποδοχές, τις εκπτώσεις, το πληρωτέο ποσό και την υπογραφή του μισθωτού. Ορισμένες επιχειρήσεις για να έχουν στα χέρια τους μια ικανοποιητική απόδειξη ετοιμάζουν κανονικές επιταγές, αλλά πληρώνουν τους μισθωτούς σε μετρητά, μετά την οπισθογράφιση των επιταγών από τους μισθωτούς. Οι επιταγές τίθενται στο αρχείο της επιχείρησης και χρησιμεύουν σαν αποδεικτικό στοιχείο της καταβολής των μισθών.

Αν οι μισθοί πληρώνονται σε μετρητά, οι τυχόν αζήτητοι μισθοί θα πρέπει να καταθέτονται σε μια τράπεζα και να πιστώνονται σ' έναν ειδικό λογαριασμό υποχρέωσης. Η μελλοντική απόδοση αυτών των ποσών στους δικαιούχους υπαλλήλους θα πρέπει να γίνει κατ' ανάγκην με την έκδοση μιας επιταγής και την ετοιμασία αποδεικτικών εγγράφων. Οι ελεγκτές θα πρέπει να διερευνήσουν σε βάθος όλες τις χρεώσεις του λογαριασμού Αζήτητοι Μισθοί. Οι κίνδυνοι, που συνδέονται με την φύλαξη των αζήτητων φακέλων μισθοδοσίας από τον ταμία, με την επιστροφή σ' έναν υπάλληλο της υπηρεσίας μισθοδοσίας ή με το ανακάτεμα με το μικρό ταμείο είναι εμφανείς.

4.12 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ

Το επόμενο στάδιο ελέγχου είναι ο έλεγχος τεκμηρίωσης. Την έκταση του ελέγχου τεκμηρίωσης προσδιορίζει η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Επίσης ο ελεγκτής προσδιορίζει την έκταση του ελέγχου τεκμηρίωσης κάνοντας μια συγκριτική έρευνα του εξόδου μισθοδοσίας της παρούσης με την παρελθούσα χρήση. Ο ελεγκτής πρέπει να συγκρίνει επίσης τον αριθμό προσωπικού της παρούσας χρήσης με την παρελθούσα. Εάν παρουσιάζονται σημαντικές αποκλίσεις αυτές πρέπει να αιτιολογηθούν από τη Διοίκηση αλλά και να γίνει λεπτομερέστερος έλεγχος τεκμηρίωσης.

Ο ελεγκτής για να πραγματοποιήσει έλεγχο τεκμηρίωσης ακολουθεί τις εξής διαδικασίες:

23. Ο ελεγκτής εξετάζει εάν υπάρχει προϋπολογισμός του εξόδου της μισθοδοσίας. Εάν έχει σχηματιστεί προϋπολογισμός κατά την αρχή της χρήσης από την διοίκηση, τότε ο ελεγκτής εξετάσει το προϋπολογισθέντα έξοδα με αυτά που πραγματοποιήθηκαν στην διάρκεια της χρήσης. Εάν υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις τότε η διοίκηση της εταιρείας πρέπει να αιτιολογήσει τις διαφορές αυτές με τρόπο επαρκή.

24. Συγκρίνει το σύνολο της μισθοδοσίας με τη συγκεντρωτική κατάσταση του κόστους εργασίας που ετοιμάστηκε από την υπηρεσία κοστολόγησης.

25. Επιλέγει δείγμα καταχωρήσεων από τις μισθοδοτικές καταστάσεις που είναι αντιπροσωπευτικό του αριθμού των εργαζομένων.

26. Συγκρίνει τα στοιχεία των καταχωρήσεων με τα στοιχεία των ατομικών φακέλων και των παραστατικών παροχής της εργασίας (π.χ. κάρτες εργασίας).

27. Ελέγχει ότι καταβάλλονται τα κατώτατα ποσά μισθών και ημερομισθίων που ορίζονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

28. Στην περίπτωση που η αμοιβή των μισθωτών υπολογίζεται με βάση το κομμάτι παραγωγής και όχι το ωρομίσθιο, ο ελεγκτής θα πρέπει να συμφωνήσει τις ακαθάριστες αποδοχές και τα στοιχεία παραγωγής.

29. Ελέγχει τον υπολογισμό των κρατήσεων και των εισφορών στα ασφαλιστικά ταμεία καθώς και τον υπολογισμό του φόρου μισθωτών υπηρεσιών.

30. Ελέγχει τον υπολογισμό των υπερωριών, νυχτερινής εργασίας, αργιών κλπ. Παράλληλα ελέγχει την έγκριση τους από τον αρμόδιο και εξουσιοδοτημένο υπάλληλο. Ελέγχει επίσης εάν οι διενεργηθείσες υπερωρίες είναι νόμιμες και εάν προκύπτουν από τις κάρτες παρουσίας ή υπηρεσιακά σημειώματα.

31. Ελέγχει τον υπολογισμό των επιδομάτων αδείας, των δώρων Πάσχα και Χριστουγέννων .

32. Ελέγχει αν οι μισθοδοτικές καταστάσεις φέρουν τις υπογραφές των υπευθύνων για την κατάρτισή τους και για την έγκριση πληρωμής των σχετικών ποσών.

33. Ελέγχει μέσω της παρατήρησης ότι άτομα που περιλαμβάνονται στις μισθοδοτικές καταστάσεις πραγματικά εργάζονται.

34. Ελέγχει τις μισθοδοτικές καταστάσεις μήπως υπάρχουν καταχωρήσεις σε ίδια πρόσωπα δύο φορές.

35. Ελέγχει ότι τα συνολικά ποσά των μισθοδοτικών καταστάσεων που αφορούν τις αμοιβές του προσωπικού, τις υποχρεώσεις και τις προκαταβολές έχουν μεταφερθεί σωστά στους αντίστοιχους λογαριασμούς.

36. Ελέγχει ότι οι αμοιβές προσωπικού και οι πληρωτέες κρατήσεις που βρίσκονται στο δείγμα των καταχωρήσεων έχουν καταχωρηθεί σωστά στους αντίστοιχους λογαριασμούς.

37. Ελέγχει τις εργάσιμες ημέρες που έχουν καταχωρηθεί σε δείγμα εργαζομένων είναι σύμφωνες με τις κάρτες παρουσίας, εάν υπάρχουν.

38. Επαληθεύει τον χρόνο εργασίας που εμφανίζεται στις μισθοδοτικές καταστάσεις με τις κάρτες προσέλευσης, εάν υπάρχουν, και τα δελτία εργασίας που έχουν εγκριθεί από τους προϊσταμένους.

39. Ελέγχει σε δείγμα μισθοδοτικών καταστάσεων τις αθροίσεις.

40. Συμφωνεί τις κρατήσεις Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών με την οριστική δήλωση ΦΜΥ, η οποία κατατίθεται στην αρμόδια εφορία.

41. Συμφωνεί την τελευταία πληρωμή ενσήμων του ΙΚΑ με τον λογαριασμό υποχρέωσης καθώς και την μισθοδοτική κατάσταση (η πληρωμή αυτή συμβαίνει συνήθως μετά το τέλος της χρήσης).

42. Ελέγχει τα φύλλα υπολογισμού των αποζημιώσεων των απολυομένων εργαζομένων. Επαναυπολογίζει δειγματοληπτικά αποζημιώσεις καθώς και τον φόρο. Συμφωνεί τα φύλλα αυτά με παραστατικά πληρωμής των αποζημιώσεων καθώς και των φόρων. Ελέγχει την καταχώρηση στους σωστούς λογαριασμούς.

43. Στην περίπτωση που οι εργαζόμενοι πληρώνονται με μετρητά, ο ελεγκτής πρέπει να κάνει σύγκριση των εξοφληθεισών επιταγών με την κατάσταση μισθοδοσίας.

44. Ελέγχει τις πληρωμές που έγιναν μετά το τέλος της χρήσης και ελέγχει ποιες από αυτές αφορούν τη μισθοδοσία της προηγούμενης χρήσης. Στη συνέχεια εντοπίζει εάν έχουν γίνει οι κατάλληλες εγγραφές στους λογαριασμούς εξόδων πληρωτέων.

Μετά το τέλος και του ελέγχου τεκμηρίωσης ο ελεγκτής μπορεί να εκφράσει γνώμη σχετικά με την αξιοπιστία του λογαριασμού των αμοιβών του προσωπικού, την απλοποίηση και βελτίωση των διαδικασιών της μισθοδοσίας.

4.13 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ :

Οι επιχειρήσεις συχνά εμφανίζουν λιγότερα έξοδα από τα πραγματικά, ώστε να εμφανίσουν στα αποτελέσματά τους μεγαλύτερα κέρδη ή να αναβάλλουν τις ζημιές. Λιγότερο συχνά διογκώνουν τα έξοδα τους ώστε να εμφανίσουν χαμηλότερα φορολογητέα κέρδη και να πληρώσουν λιγότερο φόρο. Για τον λόγο αυτό ο έλεγχος των εξόδων, εκτός από το έξοδο της μισθοδοσίας, φέρει μεγάλο κίνδυνο και αποτελεί σημείο που οι ελεγκτές δίνουν ιδιαίτερη έμφαση.

Τα έξοδα των επιχειρήσεων όπως ομαδοποιούνται στο γενικό λογιστικό σχέδιο απαρτίζονται από:

8. Αμοιβές και έξοδα τρίτων (Λογαριασμός 61). Σ' αυτήν την κατηγορία εξόδων εντάσσονται οι αμοιβές και τα έξοδα των ελευθέρων επαγγελματιών . Αυτά αποτελούν τα έξοδα όσων δεν συνδέονται με την επιχείρηση με σχέση εξαρτημένης εργασίας όπως οι λογιστές, οι ελεγκτές, οι δικηγόροι, οι συμβολαιογράφοι, οι τεχνικοί, οι ερευνητές, οι ιατροί κλπ. Επίσης σε αυτήν την κατηγορία εξόδων εντάσσονται οι αμοιβές συνεδριάσεων μελών του Διοικητικού Συμβουλίου καθώς και οι προμήθειες τρίτων, όπως είναι οι προμήθειες για αγορές και οι προμήθειες για πωλήσεις.

Οι αμοιβές των ελευθέρων επαγγελματιών και λοιπών τρίτων εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης, χαρακτηριζόμενες ως γενικά έξοδα διαχείρισης., εφόσον συντρέχουν οι γενικές προϋποθέσεις αναγνώρισεως τους των δαπανών.

9. Παροχές τρίτων (Λογαριασμός 62). Αυτή η κατηγορία εξόδων απαρτίζεται από το αντίτιμο των παροχών κοινής ωφέλειας (ηλεκτρικό ρεύμα, τηλεπικοινωνίες, ύδρευση παραγωγικής διαδικασίας, φωταέριο παραγωγικής διαδικασίας), τα ενοίκια μισθώσεως πάγιων στοιχείων, κάθε μορφής ασφάλιστρα (εκτός των ασφαλιστρων προσωπικού), αποθήκευτρα, το κόστος επισκευής και συντήρησης πάγιων και λοιπών στοιχείων ενεργητικού που γίνονται από τρίτους και λοιπές παροχές τρίτων.

Οι δαπάνες που καταχωρούνται σε αυτό τον λογαριασμό εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα εφόσον συντρέχουν οι γενικές προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος για την αναγνώριση δαπανών, με εξαίρεση τις δαπάνες των επιβατικών αυτοκινήτων που αναγνωρίζονται κατά ένα μέρος.

10. Φόροι-τέλη (Λογαριασμός 63). Στον λογαριασμό αυτό καταχωρούνται όλοι οι φόροι και όλα τα τέλη που βαρύνουν την επιχείρηση, δηλαδή όλοι οι φόροι ου βεβαιώθηκαν και καταβλήθηκαν ή απλώς βεβαιώθηκαν σε βάρος της επιχείρησης στην διάρκεια της χρήσεως και οι οποίοι φόροι και τέλη αφορούν την χρήση.

Από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης εκπίπτουν μόνο τα ποσά τα ποσά των κάθε είδους φόρων, τελών και δικαιωμάτων που βαρύνουν την επιχείρηση. Ως χρόνος έκπτωσης, λογίζεται ο χρόνος της καταβολής αυτών

υπέρ του Δημοσίου ή τρίτων. Το παραπάνω αναφέρεται μόνο σε φόρους, τέλη κ.λ.π. οι οποίοι σύμφωνα με τις παραδεγμένες λογιστικές αρχές, συνιστούν μη κοστολογήσιμα έξοδα και δεν καταλαμβάνει και τα ποσά των φόρων, τελών κ.λ.π. που συνιστούν κοστολογήσιμα έξοδα.

11. Διάφορα έξοδα (Λογαριασμός 64). Ως τέτοια εννοούνται τα έξοδα μεταφορών, τα έξοδα ταξιδίων, τα έξοδα διαφήμισης, τα έξοδα εκθέσεων και επιδείξεων, τα ειδικά έξοδα προώθησης εξαγωγών, οι συνδρομές-εισφορές, οι δωρεές-επιχορηγήσεις, τα έντυπα-γραφική ύλη, τα έξοδα δημοσιεύσεων, τα έξοδα συμμετοχών και χρεογράφων και διάφορα άλλα έξοδα.

12. Προβλέψεις εκμεταλλεύσεως (Λογαριασμός 68). Καταχωρούνται κατ' οι προβλέψεις για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία, οι προβλέψεις για υποτιμήσεις συμμετοχών και λοιπές προβλέψεις εκμεταλλεύσεως.

Όπως γίνεται κατανοητό από την παραπάνω ανάλυση υπάρχουν πολλές κατηγορίες εξόδων και η παρακολούθηση τους είναι αρκετά πολύπλοκη διαδικασία ιδιαίτερα στις μεγάλες επιχειρήσεις. Ο ελεγκτής μέσω του ελέγχου του προσπαθεί να διαπιστώσει ότι:

8. Τα έξοδα, όπως εμφανίζονται στους σχετικούς λογαριασμούς, είναι δεδουλευμένα, έχουν δηλαδή πραγματοποιηθεί.

9. Όλα τα πραγματοποιηθέντα έξοδα έχουν καταχωρηθεί στα βιβλία της επιχείρησης και η καταχώρησή τους έγινε στους σωστούς λογαριασμούς.

10. Έχουν σχηματιστεί όλες οι ενδεικνυόμενες προβλέψεις για έξοδα.

11. Έχει σχηματιστεί σωστά το λειτουργικό κόστος και το κόστος παραγωγής.

12. Τα ποσά των εξόδων καλύπτονται από κανονικά δικαιολογητικά.

13. Τα ποσά των αμοιβών τρίτων είναι αυτά που έχουν συμφωνηθεί στις συμβάσεις έργου.

14. Οι κρατήσεις που πραγματοποιούνται στις αποδοχές τρίτων αποδίδονται στους δικαιούχους.

Ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου περιορίζει σημαντικά τον κίνδυνο παραποίησης των λογαριασμών των εξόδων. Οι βασικές επιδιώξεις ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ως προς τα έξοδα πρέπει να αποβλέπει στις ακόλουθες εξασφαλίσεις:

1. Όλα τα έξοδα συνοδεύονται από νόμιμα, πλήρη και εγκεκριμένα δικαιολογητικά.

2. Έγκαιρη ενημέρωση σύμφωνα τον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων και λογιστική συμφωνία των λογαριασμών εξόδων.

3. Τήρηση της αρχής της αυτοτέλειας των χρήσεων, δηλαδή ότι τα έξοδα καταχωρούνται στην χρήση στην οποία πραγματοποιούνται (δηλ. δεν περιλαμβάνονται έξοδα επόμενης ή προηγούμενης χρήσεως).

4. Τήρηση της αρχής της συσχέτισης των εσόδων με τα έξοδα. Σύμφωνα με αυτήν την αρχή τα έξοδα πραγματοποιούνται στην ίδια χρήση στην οποία δημιουργούνται τα αντίστοιχα έσοδα.

5. Διενέργεια επαρκών προβλέψεων εξόδων εκμεταλλεύσεως.

Ο ελεγκτής στην προσπάθεια του να εκτιμήσει το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου θα μπορούσε να προετοιμάσει ένα ερωτηματολόγιο προς τη Διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης, το οποίο θα εστίαζε στην ανίχνευση μέτρων που εξασφαλίζουν:

1. Τη σωστή μεταφορά των στοιχείων από τα παραστατικά στους λογαριασμούς εξόδων.
2. Την έγκαιρη ενημέρωση των λογαριασμών των εξόδων σύμφωνα με την φορολογική νομοθεσία.
3. Την ύπαρξη πλήρων και νόμιμων δικαιολογητικών εξόδων.
4. Τη νόμιμη και διαφανή ανάθεση συμβάσεων έργων σε τρίτους.
5. Την έγκριση των κάθε είδους εξόδων από εξουσιοδοτημένο άτομο από τη Διοίκηση.
6. Την ύπαρξη προϋπολογισμού και ανίχνευση αποκλίσεων από τα προϋπολογισθέντα έξοδα.
7. Την ύπαρξη αρχείου αρχικών και μεταγενέστερων συμβάσεων που αφορούν ενοίκια, ασφάλιστρα, χρηματοδοτικές μισθώσεις κλπ.

4.14. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ

Το επόμενο στάδιο ελέγχου είναι ο έλεγχος τεκμηρίωσης. Όπως και στον έλεγχο της μισθοδοσίας η έκταση του προσδιορίζεται από την

αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Ο ελεγκτής για να πραγματοποιήσει έλεγχο τεκμηρίωσης ακολουθεί τις εξής διαδικασίες:

1. Πραγματοποιεί συγκριτική ανάλυση των εξόδων της παρούσας με την παρελθούσα χρήση. Αν έχουν σημειωθεί σημαντικές αποκλίσεις, η διοίκηση της επιχείρησης πρέπει να τις αιτιολογήσει.

Παράλληλα με αυτόν τον τρόπο εξακριβώνεται εάν οι δαπάνες έχουν ταξινομηθεί σωστά. Το θέμα της ταξινόμησης έχει μεγάλη σημασία αναφορικά με την ταξινόμηση των διοικητικών εξόδων, των δαπανών διάθεσης και των εξόδων ερευνών και ανάπτυξης από τη μία πλευρά και των γενικών βιομηχανικών εξόδων. Οι γενικές βιομηχανικές δαπάνες μπορούν να μεταφερθούν στο κόστος των αποθεμάτων, ενώ τα διοικητικά, διανομής και διάθεσης και ερευνών και ανάπτυξης έξοδα αφαιρούνται από τα έσοδα της χρήσης κατά την οποία δημιουργήθηκαν. Κατά συνέπεια τυχόν λάθος στην ταξινόμηση επηρεάζει τα μικτά αποτελέσματα χρήσεως (Πωλήσεις –Κόστος παραγωγής) και τα μερικά αποτελέσματα εκμετάλλευσης (Μικτά αποτελέσματα εκμετάλλευσης- Έξοδα διάθεσης - Έξοδα ερευνών και ανάπτυξης – Έξοδα διοικητικής λειτουργίας). Η εξέταση από τους ελεγκτές της ορθότητας της ταξινόμησης των δαπανών μπορεί να συνδεθεί εύκολα με τον έλεγχο των μηνιαίων δαπανών.

2. Επιλέγει δειγματοληπτικά κάποιες χρεώσεις από τους λογαριασμούς των εξόδων.

3. Εντοπίζει για τις συγκεκριμένες εγγραφές τα παραστατικά βάσει των οποίων έγιναν οι συγκεκριμένες εγγραφές.

4. Ελέγχει τη φύση των σχετικών παραστατικών για να καθορίσει τον ακριβή χαρακτηρισμό των εξόδων και να ελέγξει την ορθή καταχώρηση στο κατάλληλο είδος λογαριασμού.

5. Ελέγχει τη σωστή μεταφορά των στοιχείων των παραστατικών στις εγγραφές.

6. Ελέγχει τους υπολογισμούς εάν οι εγγραφές έγιναν βάσει ορισμένων συμβάσεων, τιμολογίων ή άλλων παραστατικών και έχουν πιστωθεί οι λογαριασμοί εξόδων πληρωτέων ή προπληρωθέντων εξόδων.

7. Ελέγχει την έγκαιρη καταχώρηση στους λογαριασμούς σύμφωνα με τους κανόνες της φορολογικής νομοθεσίας (Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων).

8. Ελέγχει την έγκριση των εξόδων και εάν είναι σχετικά με τη φύση των εργασιών της ελεγχόμενης επιχείρησης.

9. Ελέγχει εάν υπάρχουν υπογραφές των αρμοδίων υπαλλήλων για έγκριση στα παραστατικά εξόδων, εάν αυτά ακυρώνονται και εάν επαληθεύονται οι αριθμητικές πράξεις που βρίσκονται σε αυτά.

10. Επαληθεύει δειγματοληπτικά τα αθροίσματα των λογαριασμών και αντιπαραβάλλει τα τελικά αθροίσματα με τα αντίστοιχα ποσά του οικείου ισοζυγίου αναλυτικού καθολικού.

11. Ελέγχει εάν έχουν γίνει οι απαραίτητες εγγραφές προβλέψεων . Ως πρόβλεψη θεωρείται η οποιαδήποτε προληπτική ενέργεια της διοίκησης της

επιχείρησης, η οποία αποσκοπεί στην έγκαιρη κάλυψη πιθανών ζημιών και ενδεχόμενων εξόδων. Επιβάλλεται από την λογιστική παραδοχή της συντηρητικότητας, σύμφωνα με την οποία οι πιθανές ζημιές και τα ενδεχόμενα έξοδα πρέπει να θεωρούνται λογιστικά γεγονότα, δηλαδή πραγματοποιημένες ζημιές και δεδουλευμένα έξοδα.

Ο σχηματισμός των προβλέψεων είναι η έγκαιρη αντιμετώπιση ζημιογόνων γεγονότων και αυτό δείχνει την μεγάλη σημασία που έχουν για μια εταιρεία. Παρόλα αυτά ο σχηματισμός τους περιέχει αρκετές δυσκολίες καθώς η επίτευξη του προϋποθέτει πρώτα τη σωστή εκτίμηση του χρόνου επέλευσης του γεγονότος και κατόπιν του μεγέθους της αναμενόμενης ζημιάς.

Η εταιρία για να σχηματίσει τις προβλέψεις πρέπει να αναγνωρίσει και να αξιολογήσει διάφορες ενδείξεις για τον σχηματισμό των προβλέψεων. Οι πιο σημαντικές είναι :

- Η ύπαρξη επισφαλών απαιτήσεων.
- Η μείωση της τρέχουσας αξίας στοιχείων του ενεργητικού κάτω από την τιμή κτήσεως ή την λογιστική αξία τους.
- Η επικείμενη έξοδος εργαζομένων από την ενεργό υπηρεσία.
- Η διακύμανση της τιμής του συναλλάγματος.
- Η υποτίμηση ή η απαξίωση παγίων στοιχείων πέραν αυτής που υποδηλώνει το έξοδο της ετήσιας απόσβεσης.
- Η ύπαρξη εξόδων προηγούμενων χρήσεων και ενδεχόμενων υποχρεώσεων.

Από αυτές τις προβλέψεις το μεγαλύτερο μέγεθος συνήθως έχουν οι επισφαλείς πελάτες και η επικείμενη έξοδος των εργαζομένων από την ενεργό υπηρεσία.

Ο ελεγκτής για να κάνει έλεγχο των επισφαλών πελατών ζητάει από την ελεγχόμενη επιχείρηση μια ανάλυση του τρόπου με τον οποίο έχει σχηματιστεί η πρόβλεψη για αυτούς. Συνήθως αυτή δημιουργείται με την μέθοδο της εξατομικευμένης αξιολόγησης, δηλαδή η πρόβλεψη δημιουργείται εξαιτίας ορισμένων επισφαλών πελατών ή χρεωστών, ή με την μέθοδο της ομαδικής αξιολόγησης, δηλαδή όταν θεωρείται ότι η πιθανή ζημιά είναι το αποτέλεσμα της χορήγησης πιστώσεων. Εάν η πρόβλεψη έχει σχηματιστεί με την πρώτη μέθοδο ο ελεγκτής πρέπει να κάνει μια επισκόπηση του ισοζυγίου πελατών και να βρει τα ακίνητα υπόλοιπα από την προηγούμενη χρήση και να εξετάσει εάν έχει σχηματιστεί πρόβλεψη για αυτούς. Στην δεύτερη μέθοδο ζητείται από την διοίκηση να αιτιολογηθεί το ποσοστό επί των απαιτήσεων που έχει επιλέξει για τον σχηματισμό της πρόβλεψης και ο ελεγκτής πρέπει να κρίνει την επάρκεια του ανάλογα με την επισφάλεια που θεωρεί ότι έχουν οι χορηγούμενες πιστώσεις.

Από την άλλη πλευρά η φορολογική νομοθεσία ορίζει κάποιους κανόνες, τους οποίους ο ελεγκτής πρέπει να εξετάζει εάν εφαρμόζονται. Ο φορολογικός νόμος 2238/1994 καθορίζει δύο συντελεστές υπολογισμού ζημιών από επισφαλείς απαιτήσεις. Ο πρώτος ανέρχεται στο 0,5% των καθαρών πιστωτικών πωλήσεων χονδρικής και ο δεύτερος στο 1% των

καθαρών πιστωτικών πωλήσεων λιανικής. Το ποσό της ζημιάς ή της ισόποσης πρόβλεψης εκπίπτει από τα φορολογητέα έσοδα.

Όπως προαναφέρθηκε σημαντικές είναι και οι προβλέψεις που αφορούν την αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία. Η εργατική νομοθεσία υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να αποζημιώνουν το προσωπικό που απολύουν ή πρόκειται να συνταξιοδοτηθεί. Η αναγνώριση αυτής της υποχρέωσης γίνεται στο τέλος κάθε χρόνου καθώς ο εργαζόμενος συμπληρώνει ορισμένο χρόνο υπηρεσίας και αποκτά έτσι δικαίωμα για αποζημίωση. Το ποσό της αποζημίωσης αυξάνει με την αύξηση του χρόνου προϋπηρεσίας.

Η υποχρέωση αυτή είναι αβέβαιη γιατί κάθε εργαζόμενος μπορεί να αποχωρήσει οικειοθελώς, οπότε δεν δικαιούται αποζημίωση. Αβέβαιο είναι επίσης το πότε θα αποχωρήσει και το πότε θα εκδηλωθεί η υποχρέωση της επιχείρησης για αποζημίωση. Για αυτόν τον λόγο η αποζημίωση αντιμετωπίζεται σαν πιθανό έξοδο που πρέπει να καλυφθεί με τον σχηματισμό πρόβλεψης. Ο ελεγκτής ζητάει από την επιχείρηση να του δείξει τον υπολογισμό και τον εξετάζει με βάση την ισχύουσα εργατική νομοθεσία και έχει άμεση αλληλογραφία με τον αναλογιστή της εταιρείας που επιβεβαιώνει το ποσό της πρόβλεψης, εάν η πρόβλεψη έχει γίνει βάσει αναλογιστικής μελέτης.

Η φορολογική νομοθεσία από την άλλη πλευρά δέχεται ότι εκπίπτουν από το ακαθάριστο εισόδημα μόνο οι προβλέψεις για αποζημίωση προσωπικού που πρόκειται να συνταξιοδοτηθεί την επόμενη χρήση. Οι άλλες

προβλέψεις π.χ. για αποζημίωση λόγω απόλυσης προσωπικού δεν εκπίπτουν φορολογικώς.

12. Ελέγχει εάν στους λογαριασμούς εξόδων και ιδιαίτερα στους λογαριασμούς επισκευών και συντηρήσεων έχουν συμπεριληφθεί δαπάνες για αγορά παγίων, που θα έπρεπε να είχαν κεφαλαιοποιηθεί.

Οι μεγάλες επιχειρήσεις πολλές φορές έχουν γραπτούς κανονισμούς όσον αφορά το ελάχιστο ποσό των δαπανών που πρέπει να κεφαλαιοποιούνται. Σε αυτήν την περίπτωση ο ελεγκτής θα πρέπει να προσέξει εάν ακολουθείται με συνέπεια αυτός ο κανονισμός και εάν όντως είναι σύμφωνος με τις γενικά παραδεκτά αρχές της λογιστικής. Ο ελεγκτής ελέγχει την γραπτή έγκριση αυτών των δαπανών και εξετάζει δειγματοληπτικά τα τιμολόγια των πωλητών, οι αιτήσεις χορήγησης υλικών και των δελτίων απασχόλησης του προσωπικού.

Προκειμένου να ανακαλύψουν οι ελεγκτές δαπάνες επενδύσεως που έχουν καταχωρηθεί στις δαπάνες επισκευών και συντηρήσεως είναι να ζητήσουν από την επιχείρηση ή να συντάξουν μόνοι τους, ανάλυση των δαπανών κατά μήνα με τα αντίστοιχα ποσά της προηγούμενης χρήσης. Κάθε σημαντική απόκλιση μεταξύ μηνών της ίδια χρήσης ή μεταξύ των αντιστοίχων μηνών των δύο χρήσεων πρέπει να ερευνάται λεπτομερώς. αποκλίσεις των δαπανών αυτών συγκριτικά με την προηγούμενη χρήση.

13. Ελέγχει εάν στους λογαριασμούς εξόδων έχουν συμπεριληφθεί έξοδα τα οποία θα έπρεπε να έχουν κεφαλαιοποιηθεί π.χ. έξοδα επιμόρφωσης προσωπικού.

14. Ελέγχει τα έξοδα που έχουν γίνει για λογαριασμό τρίτων, εάν έχουν πραγματοποιηθεί σημειώσεις και την περαιτέρω εξέλιξή τους.

15. Ελέγχει τους λογαριασμούς για τα ανόργανα και έκτακτα έξοδα και ζημίες και εξετάζει εάν αυτά έπρεπε να είχαν προβλεφθεί σε προηγούμενες χρήσεις.

16. Εξετάζει τα έξοδα εκείνα τα οποία απορρίπτονται συστηματικά από τον φορολογικό έλεγχο.

17. Ελέγχει ότι έχουν καταχωρηθεί ορθά οι ενδοεταιρικές συναλλαγές.

18. Επιλέγει δειγματοληπτικά συναλλαγές σε ξένο νόμισμα και ελέγχει τις τιμές συναλλάγματος που έχουν χρησιμοποιηθεί και τις μετατροπές που έχουν γίνει στο τοπικό νόμισμα.

19. Ο ελεγκτής εξετάζει εάν υπάρχει προϋπολογισμός των δαπανών. Η ύπαρξη ενός καλού προϋπολογισμού σημαίνει ότι οι επικεφαλής των υπηρεσιών, οι εργοδηγοί και οι λοιποί υπεύθυνοι που παρέχουν εγκρίσεις δαπανών, έχουν ετοιμάσει ένα χρόνο πριν το πρόγραμμα των δαπανών που θα πραγματοποιηθούν για ένα δοσμένο όγκο εργασιών. Αυτές οι εκτιμήσεις των δαπανών γίνονται από τη λογιστική υπηρεσία και εξετάζονται και εγκρίνονται από την ανώτερη διοίκηση.

Για να γίνει προϋπολογισμός δαπανών υπάρχει ένα συγκεκριμένο σχέδιο εργασιών. Έχουν τεθεί πρότυπα εκτέλεσης των εργασιών και από μήνα σε μήνα το κόστος και οι δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν πράγματι συγκρίνονται προσεκτικά με τα προβλεπόμενα μεγέθη. Οποιαδήποτε σημαντική απόκλιση μεταξύ των προβλεπόμενων και των πραγματικών δαπανών επισύρει την άμεση προσοχή της διοίκησης και ο υπεύθυνος για τη διενέργεια των δαπανών καλείται για να δώσει εξηγήσεις. Όταν υπάρχει ένα πρόγραμμα προβλέψεων αυτού του τύπου, η αξιοπιστία των λογαριασμών αυξάνεται· οι ευκαιρίες για λαθεμένη ταξινόμηση των δαπανών, παραλείψεις των συναλλαγών και για απάτη περιορίζονται στο ελάχιστο.

Συνεπώς το μεγαλύτερο μέρος της ελεγκτικής δουλειάς επί τους κόστους και των δαπανών μπορεί να αφιερωθεί στη μελέτη του προϋπολογισμού των δαπανών του πελάτη. Αν οι ελεγκτές διαπιστώσουν ότι ο πελάτης δεν καταρτίζει προβλέψεις ή απλώς προφασίζεται ότι χρησιμοποιεί τεχνικές προβλέψεων, ο τρόπος ελέγχου πρέπει να αναθεωρηθεί ανάλογα. Μια από τις αποτελεσματικότερες εναλλακτικές μεθόδους για τη σύγκριση των πραγματικών δαπανών με τις προβλεπόμενες είναι η σύγκριση των δαπανών κάθε μήνα με τις δαπάνες του αντίστοιχου μήνα του προηγούμενου χρόνου. Άλλες τεχνικές που πρέπει να τονιστούν, στην περίπτωση που δεν γίνονται προβλέψεις, είναι η λεπτομερής εξέταση των μεταβολών του ακαθάριστου περιθωρίου κέρδους και η εκτενής ανάλυση των λογαριασμών του καθολικού για τις δαπάνες.

20. Επαναυπολογίζει τα έξοδα των ασφαλιστών, των ενοικίων και των χρηματοοικονομικών μισθώσεων με βάση τις υπάρχουσες συμβάσεις και συμβόλαια.

21. Επαληθεύει ότι για κάθε ανάθεση έργου έχει πραγματοποιηθεί διαγωνισμός και ότι έχει επιλεγεί η πιο συμφέρουσα προσφορά εκτέλεσης έργου.

22. Συγκρίνει το ποσό του φόρου εισοδήματος της παρούσας χρήσης με της παρελθούσας χρήσης και εξετάζει τις διαφορές σε συνάρτηση με τα έσοδα της επιχείρησης.

23. Ελέγχει τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος.

24. Ελέγχει εάν έχουν ληφθεί υπόψη στην αναμόρφωση για τη δήλωση φόρου εισοδήματος κονδύλια δαπανών που δεν αναγνωρίζονται φορολογικά.

25. Ερευνά τις ενδεχόμενες φορολογικές υποχρεώσεις για χρήσεις προηγούμενης της ελεγχόμενης.

26. Λαμβάνει αντίγραφο της Δήλωσης Φόρου Εισοδήματος και του εντύπου Αναλυτικά Στοιχεία Φορολογίας Εισοδήματος και συγκρίνει τα στοιχεία που υπάρχουν σε αυτά με τα αντίστοιχα ποσά που υπάρχουν στα βιβλία της εταιρίας και αφορούν τα έσοδα της χρήσεως, τα κέρδη της χρήσεως, την προκαταβολή των φόρων της χρήσεως, τα έσοδα από συμμετοχές κλπ.

27. Ελέγχει την εμπρόθεσμη υποβολή της Δήλωσης Φόρου Εισοδήματος και την καταβολή των φόρων ή των σχετικών δόσεων.

28. Ελέγχει τους φόρους λογισθέντων μελλοντικών χρήσεων (Deferred Taxes). Ανάλυση της λογιστικής μεταχείρισης των φόρων λογισθέντων μελλοντικών χρήσεων θα γίνει παρακάτω.

Μετά το τέλος του ελέγχου τεκμηρίωσης ο ελεγκτής έχει σχηματίσει ολοκληρωμένη άποψη για την αξιοπιστία και την πληρότητα των λογαριασμών των εξόδων.

4.15 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΞΟΔΩΝ

1.ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΙΚΙΩΝ

Η εταιρία ABC Α.Ε. νοικιάζει τις κτιριακές εγκαταστάσεις στις οποίες εδρεύει. Έχει καταχωρήσει στο έξοδο των ενοικίων το ποσό των 6.000 euros.

Ο ελεγκτής για τον έλεγχο του εξόδου ζητά το συμβόλαιο ενοικίασης, όπου διαπιστώνει το μηνιαίο ενοίκιο, το πολλαπλασιάζει επί το σύνολο των μηνών που υπάρχουν στη χρήση και επαληθεύει το ποσό του εξόδου που έχει καταχωρηθεί στην χρήση.

2.ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ ΕΚΤΟΣ ΕΔΡΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ο ελεγκτής για τον έλεγχο της αποζημίωσης εκτός έδρας, εσωτερικού ή εξωτερικού, επιλέγει δειγματοληπτικά κάποιες εγγραφές εξόδων αποζημιώσεων. Στη συνέχεια ζητά για αυτές την έγκριση της μετακίνησης και εάν αυτή έχει γίνει από κάποιο εξουσιοδοτημένο πρόσωπο. Επίσης ελέγχει την

ειδικότητα των υπαλλήλων που έχουν βρεθεί εκτός έδρας και εάν υπάρχει συγκεκριμένος σκοπός για τα ταξίδια και την παρουσία τους σε αυτά. Ελέγχει ακόμα εάν έχει εφαρμοστεί η εργατική νομοθεσία όσον αφορά τις αποζημιώσεις εκτός έδρας εσωτερικού ή οι αποφάσεις του υπουργείου εξωτερικών για τις μετακινήσεις εξωτερικού. Ελέγχει επίσης τα παραστατικά που υπάρχουν για τα συγκεκριμένα ταξίδια (π.χ. εισιτήρια, διόδια, δελτία παροχής υπηρεσιών ξενοδοχείων κλπ.), εάν είναι σωστά και ότι αυτά έχουν πραγματοποιηθεί για τους σκοπούς της δράσης της επιχείρησης.

3.ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΞΟΔΩΝ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ

Ο ελεγκτής για τον έλεγχο των εξόδων των διαφημίσεων ζητά αρχικά, εάν υπάρχει, η σύμβαση που έχει υπογραφεί με τη διαφημιστική εταιρεία. Στη συνέχεια ελέγχει τα τιμολόγια και διαπιστώνει εάν οι χρεώσεις είναι σύμφωνες με την σύμβαση. Ελέγχει επίσης τις αριθμητικές πράξεις επί αυτών, τον υπολογισμό του Φ.Π.Α., το αγγελιόσημο και εάν αυτό έχει αποδοθεί στην αρμόδια αρχή. Επίσης ο ελεγκτής πρέπει να διαπιστώσει εάν υπάρχει πρόγραμμα διαφημίσεων και να προσκομίσει αποδείξεις για αυτό (π.χ. λήψη αποκομμάτων διαφημίσεων σε περιοδικά και εφημερίδες).

4. ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ

Ο ελεγκτής για τον έλεγχο του εξόδου των ασφαλιστρών ζητά όλες τις συμβάσεις ασφαλειών που έχει συνάψει η εταιρεία. Μελετά τις καλύψεις και

κρίνει εάν υπάρχει επάρκεια ασφαλιστικής κάλυψης των ασφαλιζόμενων αντικειμένων (π.χ. ακίνητα, αποθέματα, μεταφορικά μέσα κλπ.). Ελέγχει την διάρκεια της ασφάλισης και ότι η χρήση έχει χρεωθεί με το πλήρες έξοδο της παρούσας χρήσης, γνωστό ως αρχή αυτοτέλειας των χρήσεων.

5.ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Ένα μεγάλο έξοδο των εμπορικών κυρίως επιχειρήσεων είναι το έξοδο των ποσοστών επί των πωλήσεων που λαμβάνουν οι πωλητές τους. Σ' αυτήν την περίπτωση, ο ελεγκτής αρχικά ζητάει τις συμβάσεις, εάν υπάρχουν, με τους πωλητές. Ελέγχει την εφαρμογή του ποσοστού σύμβασης επί του τζίρου που πραγματοποιεί κάθε πωλητής. Ελέγχει επίσης το σύστημα των αποδόσεων αυτών και εάν γίνονται σε συνδυασμό με τις εισπράξεις των εισπρακτόρων.

6. ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ – ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΝ

Ο ελεγκτής επιλέγει δειγματοληπτικά από τον λογαριασμό των επισκευών – συντηρήσεων κάποιες χρεώσεις για τις οποίες ζητά τις συμβάσεις εφόσον αυτές υπάρχουν. Παράλληλα ελέγχει τους αριθμητικούς υπολογισμούς των τιμολογίων και τον υπολογισμό του ΦΠΑ. Ο έλεγχος της έγκρισης για τα έξοδα είναι πολύ σημαντικός και πρέπει να γίνεται από εξουσιοδοτημένο άτομο. Επίσης ελέγχει ότι το έξοδο αυτό αφορά πραγματικά επισκευή – συντήρηση και δεν είναι προσθήκη ή βελτίωση παγίων.

Στο λογαριασμό 65 και τους υπολογαριασμούς του καταχωρούνται οι τόκοι και τα συναφή με αυτούς έξοδα που αναφέρονται στο χρηματοοικονομικό

κύκλωμα της επιχείρησης. Νόμιμο δικαιολογητικό για την καταβολή των τόκων στις Τράπεζες ή άλλα Πιστωτικά Ιδρύματα, είναι τα στοιχεία που εκδίδουν τα ιδρύματα αυτά. Από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης εκπίπτουν «οι δουλευμένοι κάθε είδους τόκοι δανείων ή πιστώσεων, γενικά, της επιχείρησης.» Εξαιρούνται οι τόκοι υπερημερίας λόγω οφειλής φόρων, τελών, εισφορών και προστίμων προς το δημόσιο ή άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Οι σκοποί των ελεγκτών είναι να εξακριβώσουν :

- α) εάν το σύστημα εσωτερικού ελέγχου που εφαρμόζεται είναι αποτελεσματικό
- β) εάν όλες οι έντοκες υποχρεώσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης έχουν καταχωρηθεί και αντιπροσωπεύουν καλής πίστης οφειλές που δημιουργήθηκαν σύμφωνα με τους ισχύοντες νόμους
- γ) εάν έχουν υπολογιστεί σωστά οι πληρωτέοι τόκοι, οι δαπάνες τόκων
- δ) εάν η επιχείρηση έχει τηρήσει όλους τους όρους και περιορισμούς που περιλαμβάνονται στη δανειακή σύμβαση
- ε) εάν οι έντοκες υποχρεώσεις και τα σχετικά έξοδα εμφανίζονται κανονικά στις οικονομικές εκθέσεις και εάν παρέχονται όλες οι σχετικές πληροφορίες στις παρατηρήσεις.

α) Ο αποτελεσματικός εσωτερικός έλεγχος των εντόκων υποχρεώσεων αρχίζει με την έγκριση της σύναψης του δανείου. Συνήθως τα καταστατικών των εταιρειών ορίζουν ότι για να συναφθεί ένα δάνειο χρειάζεται έγκριση του συμβουλίου των διευθυντών. Παρουσιάζεται σχετική έκθεση από τον υπεύθυνο ποιες θα είναι οι αναμενόμενες επιδράσεις του δανεισμού στα μελλοντικά κέρδη,

ποια θα είναι η χρηματοοικονομική κατάσταση της εταιρείας σε σύγκριση με άλλες εταιρείες του κλάδου πριν και μετά τη σύναψη του δανείου και αναφέρονται άλλοι εναλλακτικοί τρόποι αντλήσεως των αναγκαίων κεφαλαίων. Ακόμη εξετάζονται και εγκρίνονται και άλλα θέματα, όπως είναι η επιλογή της τράπεζας, η εγγραφή του δανείου στην επιτροπή Αξιών και Χρηματιστηρίων, οι συμφωνίες με τράπεζες επενδύσεων, η εισαγωγή των τίτλων στο Χρηματιστήριο Αξιών.

Οι μεγάλες εταιρείες εκδίδουν ομολογιακά δάνεια και προκειμένου να βρουν αγορά πρόθυμη να αγοράσει τις ομολογίες τους, χρησιμοποιούν σχεδόν πάντοτε τις υπηρεσίες μιας μεγάλης τράπεζας που ενεργεί ως διαχειριστής του δανείου. Ο διαχειριστής έχει υποχρέωση να προστατεύει τα συμφέροντα των πιστωτών και πρέπει να ελέγχει συνεχώς εάν η εκδότρια επιχείρηση τηρεί τους όρους της δανειακής σύμβασης. Οι μικρές επιχειρήσεις δανείζονται μακροπρόθεσμα κεφάλαια με ενυπόθηκα δάνεια ή με άλλους τρόπους. Το αρχικό ποσό του δανείου και οι μεταγενέστερες εξοφλήσεις του παρακολουθούνται από ένα λογαριασμό του γενικού καθολικού.

β) Η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που εφαρμόζεται στα ομολογιακά δάνεια, στα γραμμάτια πληρωτέα και στα ενυπόθηκα δάνεια επεκτείνεται και στον χειρισμό της πληρωμής των τόκων.

γ) Αντίγραφο της σύμβασης πρέπει να υπάρχει στο μόνιμο φάκελο ελέγχου. Ακόμη στο φάκελο των φύλλων εργασίας των ετήσιων ελέγχων ή στο μόνιμο φάκελο θα πρέπει να υπάρχουν αναλύσεις των λογαριασμών των σχετικών τόκων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως είδαμε παραπάνω τα έξοδα, αποτελούν ένα ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι των λογιστικών καταστάσεων εξαιτίας του μεγέθους τους αλλά και του γεγονότος ότι οι επιχειρήσεις παραποιοούν πολλές φορές τα ποσά των εξόδων είτε από έλλειψη αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου είτε σκόπιμα ανάλογα με τις επιδιώξεις τους.

Ο ελεγκτής πρέπει να εφαρμόσει όλες τις ελεγκτικές μεθόδους με επιμέλεια και επαγγελματισμό, τις οποίες περιγράψαμε, ώστε να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία αξιοποιεί για να διαμορφώσει την κρίση του σχετικά με την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα των λογιστικών πληροφοριών, η οποία εκφράζεται στο πιστοποιητικό του ορκωτού λογιστή, ύστερα από τον έλεγχο και των υπόλοιπων λογαριασμών των λογιστικών καταστάσεων.

Όταν ο ελεγκτής διαπιστώσει ότι οι παραλείψεις και οι νοθεύσεις που παρατήρησε κατά τον έλεγχο των λογαριασμών των εξόδων δεν ήταν ουσιώδεις, η επιχείρηση εφαρμόζει πιστά τις αρχές και τους κανόνες του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου και ότι το ελεγκτικό του έργο είχε το βάθος και την έκταση που απαιτούν τα ελεγκτικά πρότυπα της επιχείρησης, τότε αυτό συντελεί στην ανεπιφύλακτη άποψη του ελεγκτή για την οικονομική θέση της επιχείρησης και την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων των εργασιών της.

Είναι γενικά αποδεκτό πως για να λειτουργήσει η ελεγκτική διαδικασία και να είναι αποτελεσματική ως προς τους σκοπούς δημιουργίας της, θα

πρέπει ο ελεγκτής να δρα ανεξάρτητα, αυτόνομα και χωρίς υποδείξεις στο έργο του.

Επίσης θα πρέπει να αφήνετε να ολοκληρώνει το έργο του έτσι ώστε να είναι δυνατή η σωστή ενημέρωση της διοίκησης από μέρους του. Όμως είναι σήμερα εντελώς ελεύθερος ο ελεγκτής να εφαρμόσει την μεθοδολογία και τους τρόπους ελέγχου που επιθυμεί; Την απάντηση αυτή θα προσπαθήσουμε να δώσουμε παρακάτω. Η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων είναι μια μεθοδολογία που ακολουθούν κάποιες επιχειρήσεις για διάφορους λόγους είτε λογιστικούς, είτε επενδυτικούς είτε δανειοδότησης, το σίγουρο είναι ότι το ελεγκτικό έργο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο μ' αυτές τις καταστάσεις επηρεάζει και επηρεάζετε από αυτές/

Από την φύση του ο εσωτερικός και πιστωτικός έλεγχος, ειδικά όταν πρόκειται για τακτικούς ελέγχους, είναι κατασταλτικός και προληπτικός σε σχέση με τις παραποιήσεις. Στόχο του έχει να βοηθήσει τον οργανισμό να τελειοποιεί τα συστήματα λειτουργίας, ώστε να αποφεύγονται δυσάρεστες καταστάσεις όπως ατασθαλίες ή προσωπικές εύνοιες που ζημιώνουν την τράπεζα.

Γι' αυτόν τον λόγο καμιά διοίκηση δεν θέλει ο ελεγκτής να έρχεται σε σύγκρουση με τις επιμέρους ελεγχόμενες μονάδες, αλλά ο ρόλος του να είναι υποβοηθητικός και συμβουλευτικός. Έτσι η δύναμη του ελεγκτή είναι να ενημερώσει την ελεγχόμενη μονάδα για ότι δεν έγινε σωστά και να διαπραγματευτεί μαζί της για την διόρθωση των λαθών και να εισηγηθεί ανάλογα προς την διοίκηση. Με άλλα λόγια ο ελεγκτής δεν μπορεί όσο και να το επιθυμεί να φέρει τα πάνω κάτω σε μια μονάδα παρά μόνο να εκφράσει την άποψή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. International Federation of Accountants, Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004 Edition
2. Ross, S., Westerfield, R. And Jaffe, J. (1999). *Corporate Finance*. 5th ed.. Irwin/McGraw-Hill
3. Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπελλάς, Αθ. (2007). *Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. Πανεπιστήμιο Πατρών.
4. Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων
5. Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκδ. Μπένου, Αθήνα
6. Γκίκας Δημήτριος, 2002, Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων, εκδ. Μπένος Αθήνα
7. Γκλεζάκος, Μ. (2006). *Εισαγωγή στην Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης των Επιχειρήσεων*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.
8. Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, Οδηγός Πιστοποιητικών Ελέγχου
9. Νιάρχος, Ν. (1997). *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. 5^η έκ. Αθήνα: εκδόσεις Σταμούλης
10. Σχινάς, Ο. και Λυρίδης. Δ. (2002). *Σημειώσεις Λογιστικής και Τεχνικής Ανάλυσης*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών.

